

PARALLEL LEG ELLER INTEGRERET LEG?

Jan Toftegaard Støckel (red.)

Parallel leg eller integreret leg?

Partnerskaber om børn, leg og bevægelse

Evalueringsrapport

redigeret af Jan Toftegaard Støckel

Parallel leg eller integreret leg?
Partnerskaber om børn, leg og bevægelse

Evalueringsrapport udarbejdet for Danske Gymnastik- og Idrætforeninger
og Region Syddanmark af:

Jan Toftegaard Støckel (red.),
Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund,
Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

Udgivet 2008

ISBN 978-87-90923-01-3

Serie: Movements, 2008:2

Serieudgiver: Institut for Idræt og Biomekanik

Forsidefoto: Scanpix/Masterfile

Forsidelayout: Anne Charlotte Mouret

Opsætning: Lone Bolwig

Tryk: Print & Sign, Odense

Indholdsfortegnelse

Resumé	5
Partnerskab – BUB-projektets omdrejningspunkt	5
Indledning	11
Modelprojektet Børn og Unge i Bevægelse på Fyn	13
Evalueringen	13
Evalueringens fem delrapporter	15
BUB-projektets organisering og tilpasning	16
Vigtigste justeringer undervejs	17
Referencer	18
Delrapport 1: Partnerskabsanalysen	
<i>Af Jens Høyer-Kruse og Jan Toftegaard Støckel</i>	19
Resumé af partnerskabsanalysen	20
Indledning	21
Modelprojekt Børn og Unge i bevægelse	21
Partnerskabsanalysen	23
Partnerskabets organisering	24
Interaktion i partnerskabet	27
Partnerskabets udvikling over tid	41
Kommentarer fra spørgeskemaundersøgelsen	49
Sammenfatning af analysens resultater	50
Konklusion	53
Referencer	57
Delrapport 2: Lokalområdernes idrætsfaciliteter og idrætsudbud	
<i>Af Jan Toftegaard Støckel</i>	61
Indledning	62
Metode	63
Faciliteter	64
Tilfredshed med lokalområdets idrætsfaciliteter	65
Tilfredshed med lokalområdets legepladser	66
Tilfredshed med lokalområdets cykel- og gangstier	67
Faciliteternes vigtighed	70
Udbud af idrætsaktiviteter	71
Udvikling i idrætsudbud for børn	74
Facilitetspuljen	74
Opsummering og vigtigste konklusioner	76
Referencer	78

Delrapport 3: Objektiv måling af fysisk aktivitet	
<i>Af Anders Grøntved</i>	79
Indledning	80
Metode	80
Resultater	81
Kønsforskelle	82
BMI og deltagelse i foreningsidræt	86
Referencer	89
Delrapport 4: Børneundersøgelsen	
<i>Af Jan Toftegaard Støckel</i>	91
Børneundersøgelsens formål	92
Metodiske overvejelser	93
Dataindsamling og svarprocenter	94
Profil af børnenes alder, køn og familieforhold	95
Etnisk herkomst	97
Forældrenes idrætsdeltagelse	98
Børns idrætsdeltagelse i skole, SFO og fritid	100
Børns aktiviteter i skolefrikvarteret	100
SFO-tiden	102
Børnenes idrætsdeltagelse i foreninger, rideklub eller danseskole	106
Delkonklusioner på børns fysiske aktivitet	109
Ønsket om mere idræt	110
Børns transport til skole og fritidsaktiviteter	114
Børns ønsker til en uventet fridag	117
Delrapport 5: Børns trivsel og bevægelse	
<i>Af Jan Toftegaard Støckel</i>	119
Børns trivsel i relation til fysisk aktivitet	120
Formål med evalueringen af børns trivsel i BUB-projektet	122
Trivselsundersøgelsens metoder	122
Resultater	122
Skolen, skoleidræt og frikvarterer	123
Tilfredshed med skolen, klassen, være ude i frikvarterer og idræt i SFO'en	124
Social accept og social kompetence	126
Akademiske kompetencer	127
Kropslig kompetence	128
Analyse af mulig sammenhæng mellem sociale og kropslige kompetencer	129
Interviewundersøgelsen	129
Konklusion	130
Referencer	132

Resumé

Partnerskab – BUB-projektets omdrejningspunkt

”Jeg tror, det er nemmere at komme til hinanden. Vi er ikke så fremmede for hinanden, og det er nemmere at gå over og spørge, om man vil lave noget sammen. Til vores første møde sagde folk, at det ville de ikke have noget med at gøre – det har vi ikke tid til og ikke ressourcer til – så fik vi blødt lidt op på det, og så kunne de alligevel kigge lidt med, og så har de set, at det er faktisk en fordel, når vi sætter vores ressourcer sammen. Så jeg tror, at foreninger har oplevet, at vi godt kan være en god samarbejdspartner.”

Sådan lyder det fra en SFO-leder, der mener, at samarbejdsformen omkring partnerskab har bevirket, at der er blevet kortere afstand mellem SFO'en og lokalområdets frivillige idrætsforeninger, hvilket har indvirket positivt på børnenes bevægelsesmuligheder. I det samme område fortæller pædagogerne, at de har fået udbytte af at se idrætstrænerne organisere og igangsætte aktiviteter, mens idrætstrænerne til gengæld har nydt at komme til en gruppe glade forventningsfulde børn, hvor de, som trænere og instruktører, har kunnet koncentrere sig om at igangsætte idrætsaktiviteter.

Disse samarbejdserfaringer er udtryk for, hvordan projektet oprindeligt var tiltænkt, og hvordan det i flere områder er blevet til virkelighed. Men BUB-projektet rummer også erfaringer, som viser, hvor vanskeligt det kan være at etablere og drive partnerskaber mellem offentlige og frivillige parter.

Børns fysiske aktivitetsniveau

Fysisk inaktivitet blandt børn har i de seneste 5-10 år bidraget til at sætte en alvorlig dagsorden for alle, der arbejder med børn eller bekymrer sig for den fremtidige folkesundhed i Danmark. Den negative udvikling i børns fysiske kondition sætter sit tydelige aftryk hos børn helt ned i førskolealderen. De udviser tegn på forstadier til livsstilssygdomme, man ellers tidligere kun så hos voksne. Faldende kondition og stigende overvægt er således blevet relevante temaer, som præger den forebyggende indsats, og som har skabt en nødvendig grobund for initiativer som 'Modelprojekt Børn og Unge i Bevægelse'. Selvom størstedelen af børnene sandsynligvis er tilstrækkeligt aktive, så taler man i dag om en polarisering blandt børn, hvor de fysisk aktive bliver mere aktive, og de mindst aktive bliver mindre aktive. Når de fysisk inaktive børn ikke i tilstrækkelig grad tilvælger fysisk aktivitet i form af aktiv selvtransport, leg eller sport, kan den umiddelbare løsning være at øge mængden af fysisk aktivitet i de institutioner og organiserede sammenhænge, hvor børnene i forvejen færdes. En række projekter arbejder i disse år med at høste erfaringer med idrætsbørnehaver, idrætssuggestuer, skoleidrætsprojekter og SFO-idræt. Det er i denne sammenhæng, at BUB-projektet har afprøvet forskellige tilgange til, hvordan man

kan aktivere såvel børnene, men så at sige også de voksne pædagoger og idrætstrænere, der findes i børnenes lokalmiljø.

Evalueringens formål

Den eksterne evaluering, som er gennemført af Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet, er foregået i en tæt dialog med såvel projektkoordinatorerne som styregruppen. I takt med gennemførelsen af evalueringens delundersøgelser er resultaterne løbende blevet fremlagt til diskussion og fortolkning med det formål at bidrage til BUB-projektets udvikling. Det skal understreges, at det overordnede formål ikke har taget sigte på at vurdere om partnerskabsideen *dur* eller *ikke dur*. Derimod har evalueringen fokuseret på at følge og dokumentere lokalområdernes indsatser i forhold til partnerskabsarbejdet. Denne tilgang kan forstås som en procesevaluering, hvor det overordnede formål har været at få en mere nuanceret forståelse af potentialerne og vanskelighederne ved partnerskaber mellem foreninger og offentlige institutioner med sigte på at udvikle og forbedre samarbejdsformen. Den anden del af evalueringen er en resultatevaluering, hvor der især har været fokuseret på at dokumentere de eventuelle effekter af BUB-projektet.

Mulighedsskabende samarbejdsform

Analysen viser, at partnerskaber mellem kommunale institutioner såsom SFO'er og frivillige foreninger først og fremmest er en mulighedsskabende samarbejdsform, som i varierende grader har appelleret til projektdeltagerne. I de undersøgte partnerskaber har mødet mellem frivillige instruktører og pædagoger medført en øget kontakt og forståelse på tværs af partnerskaberne. Dette har betydet, at især pædagogerne har fået en anden forståelse for bevægelse og aktivitetsudvikling, samt at der er kommet et øget fokus på sundhed og bevægelse i SFO'erne. Men partnerskab er ofte en vanskelig og skrøbelig konstruktion, der indeholder mange udfordringer. Selvom mange idrætstrænere fremhæver tidspunktet på dagen (i eftermiddagstimerne hvor aktiviteterne skal foregå) som den største barriere for samarbejdet, så viser evalueringen, at der er andre betydningsfulde temaer, som har indvirket på partnerskabet. En af de største udfordringer har været at komme videre fra det relativt uforpligtende samarbejde med at skabe eftermiddagsaktiviteter nogle få gange, til en højere grad af formalisering, hvor parterne har kunnet identificere hinanden som nødvendige og ønskværdige samarbejdspartnere. I størstedelen af de undersøgte partnerskaber er der tale om en meget stor personafhængighed, der, når det går godt, hjælper til at drive partnerskaberne frem – og når det går mindre godt – risikerer at føre til stilstand eller ansvarsfralæggelse.

Forankringsmuligheder

Generelt må det fremføres som en svaghed, at partnerskabernes umiddelbare forankringsmuligheder hviler på meget få personer, hvad enten man tænker på kommuner, institutioner eller foreninger. Den næste store udfordring er en generel mangel på ressourcer

både hos SFO'er og foreninger i form af henholdsvis pædagoger, tid, instruktører og adgang til faciliteter. Endvidere har kommunerne haft svært ved at involvere sig i den lokale koordinering, hvilket har resulteret i at der er blevet afholdt forholdsvis få formelle møder mellem parterne. I tillæg til de udfordringer, som alene knytter sig til at udvikle nye samarbejdsformer, så har kommunerne samtidigt været underlagt et betydeligt udviklingsarbejde omkring den nye kommunalreform, der i høj grad har lagt beslag på kommunernes ressourcer. Det har været svært at finde kommunale koordinører, som har kunnet bruge arbejdstid på partnerskabsarbejdet, afholde lokale møder og holde sig ajour med SFO'ernes og foreningernes arbejde. De få møder har skabt usikkerhed om kommunernes ejerskabsforhold og prioriteringer, hvorfor det i de fleste kommuner har været op til de lokale aktører at tage initiativ og skabe fremdrift. Endelig er forskellige værdier og manglende ligeværd mellem parterne med til at vanskeliggøre samarbejdet i partnerskaberne.

En spørgeskemaundersøgelse blandt de voksne projektdeltagere viser, at 43 pct. opfatter samarbejdet som tæt, 59 pct. synes, at kvaliteten er tilfredsstillende eller meget tilfredsstillende, og 70 pct. svarer, at de er positivt stemte for at fortsætte partnerskabsarbejde.

Udviklingen i børns fysiske aktivitet fra 2004 til 2006

Undersøgelsen viser, at det gør en forskel om børnene går til idræt i en forening eller ikke gør det. Analysen viser, at hvis børn ikke deltager i foreningsidræt, har de halvanden gange så stor risiko for at være overvægtige eller fede. Desværre viser undersøgelsen imidlertid, at andelen af børnene i de undersøgte lokalområder, der er foreningsaktive, er faldet svagt fra 2004 til 2006. Der er således færre børn, som i 2006 dyrkede idræt i en idrætsforening, end da modelprojektet startede i 2004, og mere objektive målinger af fysisk aktivitetsniveau viser, at der har været et fald i den samme periode. Dette gælder også, når der kontrolleres for forskelle i alders- og kønssammensætningen fra første til anden måling.

Tager man imidlertid det lokalområde, som ikke for alvor kom i gang med aktiviteter, ud af analysen, og hvor der er en markant lavere idrætsdeltagelse end i de øvrige områder, så reduceres faldet. Dette kunne være en svag indikation på, at faldet i det fysiske aktivitetsniveau er lavere i de områder, hvor Modelprojektet har fungeret, end i områder, hvor der ikke er etableret partnerskaber. En sådan indikation må ikke betragtes som konklusion på, at partnerskaberne så indebærer en dokumenteret effekt. Resultaterne skal tages med forbehold, fordi der er tale om en forholdsvis minimal intervention, som er blevet indkredset gennem selvrapporterede data fra børn under 10 år. I forhold til målgruppen af 6-10 årige børn er der en række metodiske problemstillinger, som evalueringen har tilstræbt at løse, men som alligevel må forventes at spille ind i forhold til de indsamlede datas pålidelighed og gyldighed.

Børnenes svar på andre spørgsmål bekræfter imidlertid, at der øjensynligt er sket et fald i børnenes fysiske aktivitet fra 2004 til 2006.

- Lidt flere børn vælger frikvartersaktiviteter, som kræver minimal eller ingen fysisk aktivitet.
- Lidt flere børn vælger SFO-aktiviteter, som kræver minimal eller ingen fysisk aktivitet.
- Lidt flere børn bliver kørt i skole på bekostning af aktiv egentransport som gang eller cykling.
- Lidt flere børn vælger fritidsaktiviteter, som kræver minimal eller ingen fysisk aktivitet.

Undersøgelsen bekræfter i store træk det billede, som andre undersøgelser har vist af børns deltagelse i idræt og andre fysiske aktiviteter. Børns fysiske aktivitet er i generel tilbagegang. Men der er undtagelser, som viser, at en forstærket og lokalbaseret indsats kan bidrage til at knække kurven. Som en del af denne evaluering er der foretaget en undersøgelse af børns trivsel i udvalgte områder. Resultaterne viser, at mere end 80 pct. af børnene trives godt, 10-15 procent mindre godt, mens en andel på 5 – 10 pct. af børnene er berørt af to eller flere psykosociale faktorer som at stå uden for det sociale fællesskab, at de ikke kan lide at gå i skole, at de ikke er fysisk aktive, eller at de er overvægtige.

Omgivelsernes betydning for børns fysiske aktivitet

På det foreliggende grundlag kan evalueringen ikke sige noget entydigt om, hvilken betydning de afholdte kurser, etablering af nye faciliteter og rekvisitter har haft for børns fysiske aktivitet. Eksempelvis har opstillingen af 95 bordtennisborde ikke ført til, at børnene generelt spiller mere bordtennis. Derimod er der gode historier om, hvordan etableringen af nye anlæg som hockeybaner, gyngelandskaber og øvrige legearealer har medført større bredde og variation i børns muligheder for leg og bevægelse. På tværs af de forskellige lokalområder har man generelt haft vanskeligt ved at udvikle nye aktiviteter og aktivitetstilbud, hvilket sandsynligvis hænger sammen med, at foreningerne gerne tager afsæt i lige netop deres aktivitet og derfor ofte ikke har interesse i, eller ressourcer til, at løfte nye opgaver. I ganske få tilfælde er det lykkedes at etablere aktiviteter som rulleskøjteløb, rullehockey og kidsvolley i SFO-regi.

Fysisk udsatte børns trivsel

Udviklingen i børns trivsel er i evalueringen primært belyst ud fra børns *fysiske* udsathed, der i korte træk kan defineres som manglende deltagelse i fysisk aktivitet, overvægt, svage bevægelsesmæssige kompetencer og lav motivation for deltagelse i fysiske aktiviteter.

Trivselsundersøgelserne viser, at de 6-10 årige børns generelle trivsel generelt fremstår som god, og at de fynske børn ligger højt i forhold til sammenlignelige undersøgelser som eksempelvis HBSC-undersøgelserne¹, der i de seneste 10 år har set på trivslen hos de 11-15 årige skolebørn. Selvom størstedelen af børnene ser ud til at trives rigtig godt, og sandsynligvis har de kompetencer, der skal til for at klare dagligdagens udfordringer, så er

¹ Health Behaviour School aged Children oversættes i daglig tale som skolebørnsundersøgelserne.

der imidlertid en gruppe på 20-30 pct., som trives dårligt eller meget dårligt. De scorer betydeligt lavere end gennemsnittet på områder som 'social accept', 'akademiske kompetencer' og 'kropslige kompetencer'. En noget mindre gruppe på ca. 5-7 pct. af børnene svarer udelukkende negativt på en række væsentlige trivselsspørgsmål om skolegang, hvordan de har det i deres klasse, og om hvordan det er at være ude i frikvartererne. Denne gruppe af børn har betydelige trivselsproblemer, som består af en fysisk udsathed og/eller en social udsathed. I forhold til den sociale udsathed finder vi, at disse børn ofte har et negativt selvbillede, hvor de dels føler sig uden for kammeraternes sociale sammenhold, og hvor motivationen for at deltage i sociale aktiviteter er meget lav. Inden for projektperioden er det ikke muligt at påvise en positiv forandring for hverken den lille gruppe af stærkt udsatte børn eller den lidt større gruppe med mere moderat udsathed. I forlængelse af disse konklusioner skal det pointeres, at vi ikke har fulgt og målt de samme børns trivsel, men at der er tale om forskellige børn i de samme områder.

Perspektivering

Som afrunding og perspektivering på BUB-evalueringens væsentligste resultater kan det fremhæves, at der på trods af de nævnte vanskeligheder og svagheder også findes en række styrker og potentialer i projektet og samarbejdsformerne.

For det første er der grund til at fremhæve, at 25 skolefritidsordninger, ca. 50 idrætsforeninger (samt yderligere 3 ikke-idrætslige foreninger) og hen ved 200 frivillige og ansatte i projektperioden har udvist interesse og engagement for projektet, og som sådan bidrager til at sætte bevægelse på dagsordenen i de lokalområder, hvor de hører til. Områderne råder med andre ord over betydelige menneskelige ressourcer, som i projektet har været aktiveret, men som muligvis kan aktiveres yderligere under forudsætning af yderligere organisatorisk opbakning, anerkendelse og tilførsel af projektmidler.

For det andet skal det fremholdes, at børnene generelt er motiverede for mere idræt. Efterspørgslen er størst hos de børn, der ikke går til noget i forvejen, og selvom dette potentiale kan være svært at udnytte fuldt ud, så er der fortsat gode muligheder for, at de, der udbyder aktiviteter, kan finde deltagere blandt de inaktive.

For det tredje viser projektet, at SFO'erne er meget åbne for de foreninger, som ønsker at samarbejde omkring aktivitetsudbud.

For det fjerde har SFO'erne udvist stor interesse for såvel udvikling af deres legepladser og grønne områder som for de uddannelsesmuligheder, der har været til personalet i forhold til idrætsfaglig opkvalificering.

For det femte viser projektet, at idrætsforeningernes ressourcer er begrænsede, og at man derfor bør overveje, om de frivillige fremover kan få andre opgaver end at møde op til SFO-aktiviteter i de tidlige eftermiddagstimer. Potentialerne kan bestå i at lade trænere og instruktører indgå som sparringspartnere omkring udviklingen og organiseringen af SFO-aktiviteter, til forskel fra, at de, som det har været praktiseret i BUB-projektet, gennemfører aktiviteter i de tidlige eftermiddagstimer. Potentialerne kan også være at inddrage andre typer af foreninger som fx hobbyforeninger (svævefly, hundeklub, spejder mm.)

eller frivillige sociale foreninger, der interesserer sig for børn. Endvidere peger projekterfaringer fra flere lokalområder på, at førtidspensionister, pensionister samt skoleelever og gymnasieelever også kan være relevante projektdeltagere.

Indledning

Fysisk inaktivitet blandt børn har i de seneste 5-10 år bidraget til at sætte en alvorlig dagsorden for alle, der arbejder med børn eller bekymrer sig for den fremtidige folkesundhed i Danmark. Den negative udvikling i børns fysiske kondition sætter sit tydelige aftryk hos børn helt ned i førskolealderen. De udviser tegn på forstadier til livsstilssygdomme, man ellers tidligere kun så hos voksne. Faldende fysisk kondition og stigende overvægt er således blevet relevante temaer, som præger den forebyggelsesmæssige indsats, og som har skabt en nødvendig grobund for initiativer som Modelprojekt Børn og Unge i Bevægelse.

Børns idrætsdeltagelse har aldrig været højere end den er i dag (Larsen, 2003). Men set over et 50-årigt udviklingsforløb, så kan man sige, at den højere deltagelse i organiserede idrætstilbud ikke har ført til, at børnene er blevet mere aktive. Tværtimod anslås det, at børns daglige energiomsætning gennemsnitligt er faldet ca. 700 kcal (Pedersen & Saltin, 2005). Selvom størstedelen af børnene sandsynligvis er tilstrækkeligt aktive, så taler man i dag om en polarisering blandt børn, hvor de fysisk aktive børn er blevet mere aktive og de mindst aktive er blevet mindre aktive (så vidt det er muligt). Det synes åbenlyst, at den forebyggelsesmæssige interesse primært samler sig om de børn, der er i risikogruppen for at blive fysisk inaktive, og gruppen af børn, der allerede er fysisk inaktive.

Når de fysisk inaktive børn ikke, i tilstrækkelig grad, tilvælger fysisk aktivitet i form af aktiv selvtransport, leg eller sport, kan det i høj grad tilskrives en række sociale og strukturelle faktorer i barnets omgivelser. Fra tidligere undersøgelser ved vi, at forældres egen idrætstilknudning, etnicitet, arbejdsløshed og skolevalg har central betydning for barnets fysiske aktivitetsniveau. Når børn fravælger fysisk aktivitet eller ikke i tilstrækkelig grad bliver *udsat* for tilbud af forældrene, så er den umiddelbare løsning at øge mængden af obligatorisk fysisk aktivitet i de institutioner og organisationer, hvor børnene i forvejen færdes.

Når man ikke for længst har løst inaktivitetsproblemet gennem lovgivning og obligatorisk idrætsdeltagelse, kan det hænge sammen med, at de fleste mennesker associerer idræt med frihed, glæde og fornøjelse. Når fysisk aktivitet bliver nævnt som et velegnet middel til at undgå fedme og livsstilssygdomme, kommer det let til at ligge i kontrast til idrættens egenværdier, som ideelt set er rensset for nyttetænkning. Denne tendens synes at blive forstærket, når der er tale om børn, idet voksne tilsyneladende helst vil skåne børn for voksenlivets bekymringer og undlade at gøre børns bevægelse til noget problematisk. Eksempelvis er det en udbredt holdning blandt lærere, pædagoger og forældre, at børns leg og bevægelse ikke skal sættes for meget i system, fordi det risikerer at gå ud over af barnets psykiske og sociale udvikling (Rasmussen, 1986: 104).

Indtil nu har denne indledning taget afsæt i en typisk *voksenforståelse* af børns fysiske aktivitet. Men hvordan ser fokuseringen på krop, ernæring og bevægelse ud fra barnets perspektiv? Langt de fleste børn leger og er bare. De spekulerer ikke så meget over, hvorfor de spiller bold, sjipper eller danser – de gør det bare.

Set i et mere overordnet lys så består børns hverdagsliv, i dag, i høj grad af en række forskellige og serielle kontekster, hvor skiftende fagprofessionelle pædagoger, lærere eller foreningsfrivillige ser forskelligt på behovene og ansvaret for børnenes fysiske aktivitet. Hvor lærere og pædagoger i højere grad vægter omsorg, opdragelse og læring, så er der i foreningsidrætten i højere grad fokus på fysik og præstation. I tilfældet med de 6-10 årige børn, som har forladt børnehaven og påbegyndt skolen, består hverdagen typisk af skolegang fra 8-13, ophold i SFO'en om eftermiddagen og eventuelt foreningsidræt eller spejder i de sene eftermiddagstimer eller om aftenen. De skiftende institutionelle sammenhænge betyder, at børn indgår i et væld af sociale relationer, hvor der stilles betydelige krav til børnenes omstillingsevne. Man kan også hævde, at den øgede fokusering på fysisk aktivitet medfører forventninger om at der i stigende grad skal foregå fysisk aktivitet i *alle* de forskellige kontekster børnene befinder sig i.

Men at skabe øget fysisk aktivitet for inaktive udsatte børn er en vanskelig opgave, fordi denne målgruppe ofte er karakteriseret ved at have lavt selvværd og svag motivation. Det stiller de fagprofessionelle lærere, pædagoger og foreningsfrivillige i en vanskelig situation, hvis de i en SFO skal gennemføre fysiske aktiviteter, som skal kunne skabe inklusion. Og på samme tid som 'mestring' kan give øget selvtillid, så synes det oplagt, at fiasko kan cementere det inaktive og udsatte barns sociale position som 'kropslig inkompetent', og dermed, utilsigtet, føre til en kraftigere stigmatisering, end der i forvejen var tale om. Børn, der tidligere har oplevet fiasko, er derfor generelt tilbageholdende med at engagere sig i nye eller utrygge fysiske aktiviteter. Formålet med modelprojektet er derfor blandt andet at inddrage SFO-pædagoger i et tæt samarbejde med foreningsfrivillige instruktører. Ved at kombinere pædagogernes pædagogiske viden og omsorg for det enkelte barn med instruktørernes idrætsfaglige viden og engagement er det hensigten at opnå øget fysisk aktivitet og trivsel.

Det er denne baggrund og disse udfordringer som Modelprojekt Børn og Unge i Bevægelse på Fyn indskriver sig i, når man ved hjælp af partnerskaber mellem skolefritidsordninger og idrætsforeninger forsøger at udvikle nye indsatser og metoder til at skabe mere fysisk aktivitet og trivsel for de fysisk inaktive og udsatte børn.

CISC ønsker at takke DGI, DGI Fyn (tidligere DGI Svendborg og DGI Odense), Region Syddanmark (tidligere Fyns Amt) samt styregruppen for et godt og konstruktivt samarbejde i forbindelse med evalueringen. CISC ønsker ligeledes at takke projektkoordinatorerne for et tæt og godt samarbejde igennem hele projektperioden.

I forbindelse med organiseringen af de mange undersøgelser skal der lyde en stor tak til de kommunale koordinatører samt lokale tovholdere og kontaktpersoner, som har ydet en stor koordinerende indsats. En stor tak til pædagoger og medhjælpere i SFO'erne for deres uvurderlige arbejdsindsats i forbindelse med gennemførelsen af spørgeskemaundersøgelserne. En speciel tak til SFO'erne i Ullerslev, Hyllehøj, Skt. Klemens, Ubberud, Ringe, Heden-Vantinge og Vestre Skole som har medvirket i en række supplerende undersøgelser. Sidst men ikke mindst en særlig tak de mange frivillige i idrætsforeningerne, som har deltaget i projektet og forsøgt at skabe mere leg og bevægelse i børnenes SFO-tid.

Modelprojektet Børn og Unge i Bevægelse på Fyn

I efteråret 2002 blev der iværksat et ministerielt udredningsarbejde, som mandede ud i antologien ”Børn og unge i bevægelse – perspektiver og idéer”. På baggrund af dette arbejde oprettede Kulturministeriet en udviklingspulje på 24 mio. kr. med navnet ”Børn og Unge i Bevægelse”. Formålet var og er, at børn skal have bedre muligheder for at dyrke idræt i deres nærmiljø og på de tidspunkter af dagen, der passer dem (Kulturministeriet 2006). Et af de projekter, som fik del i denne udviklingspulje, var Modelprojekt Børn og Unge i Bevægelse på Fyn (BUB), der bygger på et partnerskab mellem Fyns Amt (i dag Region Syddanmark), 11 fynske kommuner og Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger nationalt og regionalt. Fyns Amt og DGI har i fællesskab drevet modelprojektet som i det daglige arbejde er blevet varetaget af forebyggelseskonsulent Kristian Mondrup (Region Syddanmark) og idrætskonsulent Katja Nielsen (DGI).

Modelprojektets samlede økonomi udgjorde 8,2 millioner, hvor Kulturministeriet har bidraget med 3,2 millioner, Fyns Amt med 2,5 millioner og DGI med 2,5 millioner.

Evalueringen

Modelprojektets eksterne evaluering er blevet gennemført af Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund ved Syddansk Universitet, hvor forskningsleder Bjarne Ibsen har haft det overordnede ansvar og hvor Jan Toftegaard Støckel har været den daglige leder. I tillæg til evalueringen har alt 5 specialestuderende skrevet hovedopgave om problemstillinger, der knytter sig til modelprojektet. Endvidere har 4 studentermedhjælpere bidraget til at gennemføre flere af modelprojektets delundersøgelser.

Modelprojektets formål kan opsummeres i fire punkter:

1. At øge sundhed og trivsel blandt børn og unge samt forebygge sygdom.
2. At gøre bevægelse og fysisk aktivitet til en del af hverdagen især for de børn, der ikke er fysisk aktive i forvejen
3. At børn lever op til sundhedsstyrelsen anbefalinger om at være fysisk aktive mindst 1 time om dagen, og
4. At børn og forældre får en mere fysisk aktiv hverdag med leg, bevægelse og idræt.

Disse mål blev søgt opnået ved at:

- opbygge et partnerskab mellem Fyns Amt (Afdelingen for Forebyggelse og Sundhed), Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger og en række kommuner,
- etablere et samarbejde mellem en Skole Fritids Ordning (SFO) og det lokale foreningsliv i 2-3 områder i de deltagende kommuner, og
- udvikle nye metoder til fremme af bevægelse, som kan bruges af andre institutioner og foreninger

Evalueringen af BUB følger i det væsentlige det evalueringsdesign, som blev vedtaget af styregruppen ved projektets igangsætning. Undervejs har der været en række justeringer af modelprojektets mål, som også har indvirkning på evalueringens undersøgelser og analyser. De vigtigste kursændringer i modelprojektet er behandlet i et senere afsnit.

Evalueringen kan inddrages i følgende 5 hovedområder:

1. Analyse af partnerskaberne mellem SFO'er, idrætsforeninger og kommuner.
2. Analyse af lokale idrætsudbud og faciliteter.
3. Analyse af objektive målinger af børns fysiske aktivitet
4. Analyse af børns deltagelse i fysiske aktiviteter
5. Analyse af børns trivsel i relation til fysisk aktivitet

Evalueringen omfatter såvel en resultatevaluering som en procesevaluering. Der er især fokuseret på resultatmål i punkt 3 og delvist i punkt 4. I punkt 1 og 2 er der overvejende tale om procesevaluering.

I den samlede evaluering indgår de fem punkter som delrapporter, der refererer til ovennævnte fem punkter. I tillæg til disse delrapporter er der endvidere udarbejdet 4 specialer med forskellige fokuseringer ind i BUB-projektet.

Evalueringsrapporten baserer sig på en række empiriske undersøgelser blandt børn og voksne, som har været involveret i BUB. Evalueringsdesignet er illustreret i figur 1.

Figur 1 Evalueringsdesign

Som det fremgår af figur 1, består evalueringsdesignet af generelle start- og slutmålinger i alle lokalområder, samt ekstra delundersøgelser i udvalgte områder. Dertil kommer at der også er tale om et forløbsperspektiv, som dels belyser hvordan partnerskabets samarbejdsprocesser er forløbet, og dels belyser udviklingen i lokalområdernes udbud og faciliteter. Der er foretaget start- og slutmålinger for såvel børn som voksne.

Det skal bemærkes, at der i år 3 er skåret ned på antallet af delundersøgelser. Det skyldes primært, at de pågældende delundersøgelser, der kun blev gennemført de første år, blev anvendt som metoder til at opnå mere viden om børns legemønstre, motivation og trivsel, og derigennem kvalificere de øvrige igangværende undersøgelser. Resultaterne af dagbogsprojekt og legeobservation fra år nul er medtaget i evalueringsrapportens bilag.

Blandt de i alt 23 lokalområder har 5 lokalområder været udvalgt som særlige fokusområder med henblik på nærmere beskrivelser og analyser af disse områders tilgange og resultater. Disse områder er 2 institutioner i Odense Kommune (Skt. Klemens SFO, Ueberud SFO), 2 institutioner i Ringe Kommune (Nordager SFO og Heden-Vantinge SFO) samt Ullerslev Centralskoles SFO.

I forbindelse med gennemførelsen af objektive målinger af børns fysiske aktivitet blev det i år 3 besluttet at inkludere yderligere 2 lokalområder. Disse er Hyllehøj SFO (Midelfart) og Vestre Skoles SFO (Odense).

Evalueringens fem delrapporter

Delrapport 1 – Partnerskabsanalysen

Denne delrapport bygger på følgende undersøgelser:

- To spørgeskemaundersøgelser (start og slut) blandt projektets voksne deltagere om holdninger, handlinger og erfaringer i forhold til samarbejde, børneidræt og egen idrætsdeltagelse.
- Interviews med nøglepersoner i udvalgte lokalområder.
- Speciale af Jens Høyer Kruse med fokus på partnerskabsadfærd og udviklingsprocesser.

Delrapport 2 - Analyse af lokale idrætsudbud og faciliteter.

Rapporten om lokale idrætsudbud og faciliteter består af en deskriptiv analyse af de enkelte lokalområders idrætsudbud og faciliteter samt vigtigste resultater af et speciale skrevet af Linda Plougmann, der har undersøgt, hvilke betydninger idrætsfaciliteter og aktivitetsudbud spiller for børns fysiske aktivitet.

Delrapport 3 – Analyse af objektive målinger af børns fysiske aktivitet

Grundlaget for denne delrapport er to runder af objektive målinger af børns fysiske aktivitet målt gennem brugen af CSA-bevægelsesmålere (accelerometre). Undersøgelserne

blev i 2004 gennemført i de 5 udvalgte lokalområder og suppleret med yderligere 2 områder i 2006.

Delrapport 4 - Analyse af børns idrætsdeltagelse

Børns idrætsdeltagelse er blevet belyst ved hjælp af spørgeskemaet: 'Det jeg leger, og det jeg gør'. Et bredt udsnit af de deltagende børn har således udfyldt spørgeskemaet i 2004 og igen i 2007. Analyserne af disse data dækker børns idrætsdeltagelse i skole, fritidsordning og i den øvrige fritid.

Delrapport 5 - Analyse af børns trivsel

Rapporten om børns trivsel og fysiske aktivitet består af tre dele. I første del fremlægges og analyseres resultaterne af de to spørgeskemaundersøgelser, som er blevet gennemført med børnene. I anden del findes en analyse af end- og baseline målinger på 21 udvalgte trivselsfaktorer. I tredje del indgår de vigtigste resultater fra en interviewundersøgelse, som blev gennemført i forbindelse med Sanne Grunnet's speciale, der undersøger sammenhængen mellem fysisk udsathed og trivsel.

BUB-projektets organisering og tilpasning

Fyns Amt og DGI har i et treårigt projektførløb samarbejdet om at organisere og udvikle BUB-projektet. Til at bistå samarbejdspartnerne med udvikling og justering af modelprojektet blev der nedsat en styregruppe bestående af projektkoordinatorerne, repræsentanter fra Kulturministeriet, Sundhedsministeriet, Syddansk Universitet, DGI, Fyns Amt og kommuner.

Modelprojektets samarbejdspartnere har været 11 fynske kommuner, 23 skolefritidsordninger samt ca. 55 frivillige idrætsforeninger². Organiseringen af samarbejdsnetværket har fungeret således, at der i hver kommune har været en kommunal koordinator, som har haft det overordnede ansvar for at kommunikere videre til skolefritidsordningernes tovholdere og foreningernes tovholdere.

Projektkoordinationen er blevet foretaget af forebyggelseskonsulent Kristian Mondrup fra Fyns Amt og idrætskonsulent Katja Nielsen fra DGI. Sammen, og hver for sig, har de løst en lang række forskellige udviklingsopgaver. En stor del af disse opgaver har været af praktisk karakter som fx at arrangere kurser og møder. Men undervejs har en mængde uventede opgaver vist sig i takt med, at områderne har udviklet sig på forskellig måde og haft forskellige behov. De meget forskelligartede behov har skabt behov for at udvikle nye metoder og tilgange inden for rammerne af det oprindelige kommissorium.

Samarbejdet med de kommunale koordinatore blev fra starten identificeret som afgørende for den videre kommunikation i netværket og derfor tog projektkoordinatorerne initiativ til at afholde jævnlige normale informationsmøder samt inspirationskurser. Hensigten har blandt andet været at stimulere de kommunale koordinatore til at påtage sig

² I tillæg til idrætsforeninger har også en hundeførerforening, en spejderklub og en fiskeklub deltaget.

ejerskab for projektet og herunder også at varetage den videre kommunikation i de lokale netværk.

Besværlighederne med at sørge for åbne og klare kommunikationskanaler har vist sig vanskelig på grund af mange udskiftninger blandt de lokale og kommunale koordinatore. Behovet for at lave et kommunikationsmæssigt *by-pass* har været aktualiseret i en række sammenhænge og ikke mindst i forbindelse med evaluators behov for opdaterede deltagerlister i forbindelse med evalueringen. Projektkoordinatorerne har gennem etableringen af hjemmesiden www.bub.dk formået at skabe en mere direkte kommunikationskanal og dermed skabt øget synlighed omkring nye ideer, kurser og andet.

Det ligger udenfor evalueringens formål at foretage en opsamling af projektkoordinatorernes erfaringer og indsatser, om end den skønnes af central betydning for forståelse af modelprojektets resultater og processer.

Imidlertid har evaluators hyppige kontakt med projektkoordinatorerne givet et nuanceret billede af hvor komplekst det er at gennemføre et projekt, som bygger på frivillig og indirekte intervention. Når flere af de deltagende områder i dag står i en situation, hvor de seriøst påtænker at forankre modelprojektet i fremtidige kommunale satsninger, så skyldes det ikke mindst det store og engagerede arbejde, som er blevet udført af projektkoordinatorerne og lokale ildsjæle.

Vigtigste justeringer undervejs

Oprindeligt var det hensigten, at BUB-projektets målgruppe skulle starte med de 6-10 årige og senere udvides til også at omfatte de 11-15 årige. Styregruppen og projektkoordinatorerne besluttede imidlertid, at det ville medføre for store praktiske og organisatoriske problemer at få løbet aktiviteter i gang for den ældre målgruppe. Denne justering forekommer relevant set i forhold til de meget forskelligartede ressourcer, der var til stede i de deltagende lokalområder. For størstedelen af lokalområderne har det primære problem været at involvere det lokale foreningsliv i at gennemføre fysiske aktiviteter i SFO'ernes åbningstid. Undervejs i projektet er det blevet tydeligere, hvilke SFO'er og idrætsforeninger, der reelt har været i stand til at bidrage aktivt til udviklingen af lokale partnerskaber.

Ved opstarten var 12 kommuner blevet indlemmet i modelprojektet på baggrund af forudgående kommunal tilmelding og ansøgning. Seriositeten og afklaringsniveauet bag de indkomne ansøgninger viser en relativ stor spredning fra gennemarbejdede projektbeskrivelser på knap 80 sider til en hurtigt skrevet mail eller fax. Ejby Kommune trak sig ud af modelprojektet efter få måneder, da man i stedet ønskede at fokusere kræfterne på et andet kommunalt ungdomsprojekt.

Den måske vigtigste ændring, der er sket i hele modelprojektet, er den ændring, som de lokale partnerskaber har gennemført i tavshed. På baggrund af de tidligste evalueringresultater stod det klart, at de lokale partnerskaber kun i ringe grad havde blik for de fysiske

inaktive og udsatte børn. Det er måske et udtryk for områdernes og parternes forskellighed der gør, at man ikke naturligt har fokuseret på de svageste børnemålgrupper. Skolefritidsordningernes relativt stramme normeringer har mange steder ført til, at det ikke har været realistisk gennemførbart, hvis en eller to pædagoger skulle tage 5-10 børn ud, og dermed efterlade op mod 100 børn til de tilbageværende kolleger. Idrætsforeningernes frivillige har i udgangspunktet heller ikke fokuseret på de fysisk inaktive og udsatte børn, men i højere grad sigtet mod at lave *kendte* aktiviteter for *mange* børn. Midtvejskonferencen, som blev afholdt d. 5. april 2006 på Køng Idrætshøjskole, har utvivlsomt bidraget til at de lokale partnerskaber er blevet gjort opmærksomme på denne problematik.

Referencer

- Larsen K.* Børns idrætsdeltagelse. I: Børn og Unge i Bevægelse : perspektiver og idéer. København: Kulturministeriet, 2003
- Pedersen B, Saltin B.* Børn og Unge – Fysisk aktivitet, fitness og sundhed. Sundhedsstyrelsen, Center for Forebyggelse, 2005
- Rasmussen T.* Legens Betydning – Et studie i førskolebarnets psykiske udvikling. København: Forlaget Børn & Unge, Diaprint, 1986

Delrapport 1: Partnerskabsanalysen

Jens Høyer-Kruse & Jan Toftegaard Støckel

Resumé af partnerskabsanalysen

Baggrund

Denne delrapport er en del af den samlede evaluering af ”Modelprojekt Børn og Unge i Bevægelse”. Denne del af evalueringen fokuserer primært på en analyse af partnerskaber og samarbejdsmodeller mellem den offentlige og den frivillige sektor. Partnerskabsanalysen vil dermed beskrive, hvordan samarbejdet mellem SFO’er og frivillige foreninger etableres, og hvordan dette samarbejde fungerer og udvikles. Desuden vil analysen belyse potentialer og barrierer i partnerskaberne med afsæt i samspillet mellem en professionel kommunal ”institutionskultur” og en frivillig ”forenings- og idrætskultur”.

Metode

Analysen tager udgangspunkt i 9 personlige interviews og 5 fokusgruppintervjuer med de partnerskabsansvarlige fra kommuner, SFO’er og frivillige foreninger i de ”gamle” kommuner Gudme, Tommerup og Ullerslev, Haarby, Middelfart, Odense, Årslev og Aarup. Analysens omdrejningspunkt er en afdækning af faktorer, der henholdsvis fremmer og hæmmer samarbejdet mellem den offentlige og den frivillige sektor i de lokale partnerskaber i ”Modelprojekt Børn og Unge i Bevægelse”. Analysen er struktureret ud fra kategorierne: *partnerskabets organisering, interaktion i partnerskaberne og partnerskabets udvikling over tid.*

Resultater og konklusion

Analysen viser, at partnerskaber mellem kommunale institutioner såsom SFO’er og frivillige foreninger er en mulighedsskabende samarbejdsform. I de undersøgte partnerskaber har mødet mellem frivillige instruktører og pædagogerne medført en øget kontakt og forståelse på tværs af partnerskaberne. Dette har betydet, at især pædagogerne har fået en anden forståelse for bevægelse og aktivitetsudvikling, samt at der er kommet et øget fokus på sundhed og bevægelse i SFO’erne. Samtidig er partnerskaber ofte en svær og skrøbelig konstruktion, der indeholder mange udfordringer. En stor del af disse udfordringer knytter sig til samspillet mellem SFO’er og frivillige foreninger. Den største udfordring for de spirende partnerskaber har været at komme videre fra det relativt uforpligtende samarbejde til en højere grad af formalisering, hvor parterne har kunnet identificere hinanden som nødvendige og ønskværdige samarbejdspartnere. I størstedelen af de undersøgte partnerskaber er der tale om en meget stor personafhængighed. En personafhængighed, der når det går godt, hjælper til at drive partnerskaberne frem, og når det går mindre godt, risikerer at føre til stilstand eller ansvarsfralæggelse. Generelt må det fremføres som en svaghed, at partnerskabernes umiddelbare forankringsmuligheder hviler på meget få skuldre. Den næste store udfordring er en generel mangel på ressourcer både hos SFO’er og foreninger i form af henholdsvis pædagoger, tid, instruktører og adgang til faciliteter. Endelig er forskellige værdier og manglende ligeværd mellem parterne ligeledes med til at vanskeliggøre samarbejdet i partnerskaberne.

Indledning

Denne delrapport tager udgangspunkt i den første del af evalueringen af ”Modelprojekt Børn og Unge i Bevægelse”, der skal beskrive og evaluere partnerskabet og samarbejdet mellem den offentlige sektor og den frivillige sektor, herunder primært samarbejdet mellem SFO'er og det lokale foreningsliv. Ifølge evalueringsoplægget skal denne del af evalueringen beskrive forskellige typer af partnerskaber og de forskellige foreningsmodeller. De centrale spørgsmål er:

- Hvordan etableres samarbejdet mellem SFO og forening?
- Hvordan er samarbejdet (såvel formelt som uformelt)?
- Hvordan ændres og udvikles samarbejdet under forløbet?
- Hvilke foreningsmodeller/typer indgår i et samarbejde med en SFO, og hvilke udvikles af samarbejdet?

Evalueringen af partnerskaberne skal dog også belyse mulige potentialer og barrierer i samspillet mellem forening og SFO. Denne del skal især belyse følgende spørgsmål:

- Hvordan er samspillet mellem ”professionelle” og ”frivillige”?
- Hvordan er samspillet mellem en (kommunal) ”institutionskultur” og en (frivillig) ”foreningskultur”?
- Hvordan er samspillet mellem en ”pædagogisk kultur” og ”idrætskultur”?

Delrapportens primære omdrejningspunkt vil dog være en afdækning af faktorer, der henholdsvis fremmer og hæmmer samarbejdet mellem den offentlige og den frivillige sektor i de lokale partnerskaber i ”Modelprojekt Børn og Unge i Bevægelse”. Det er således igennem denne afdækning af partnerskabs-”fremmere” og -”hæmmere”, at ovenstående spørgsmål søges belyst.

Modelprojekt Børn og Unge i bevægelse

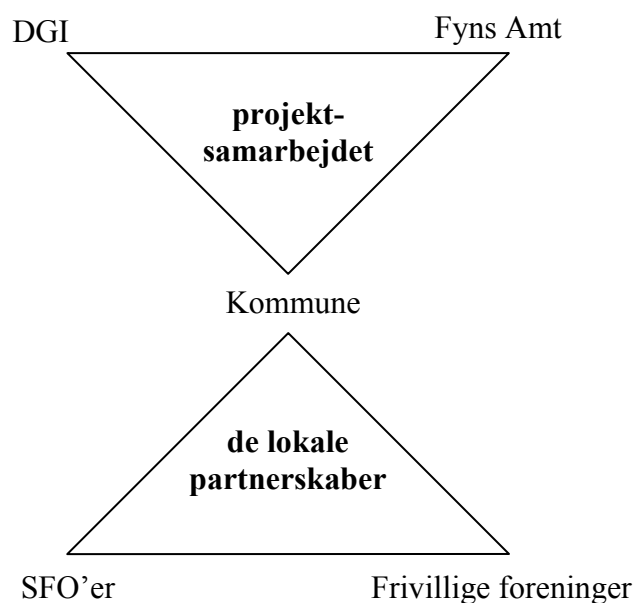
Da Kulturministeriet i 2003 oprettede udviklingspuljen ”Børn og unge i bevægelse” på i alt 24 mio. kr., som over 3 år skulle støtte projekter, der sigter på at forøge og lette børns muligheder for at dyrke idræt, blev partnerskabstanken bragt på banen af Kulturministeriets som et middel at nå et mål om, at flere kommuner, skoler, institutioner og foreninger sammen kunne udvikle nye idrætstilbud lige efter skoletid. Dette samarbejde skulle også fremmes ved, at regeringen fjernede en række regler for frivilligt arbejde. Således skulle det i fremtiden være nemmere at yde en indsats i de frivillige foreninger ved at fjerne de barrierer, der kan opstå i samarbejdet mellem frivillige foreninger, skoler og institutioner.

Af den samlede pulje bevilgede Kulturministeriet i februar 2004 3,2 mio. kr. til ”Mo-

delprojekt børn og unge i bevægelse³ (BUB). I et samarbejde mellem DGI, DGI Odense og Svendborg, Fyns Amt (i dag Region Syddanmark), samt 11 fynske kommuner er modelprojektets hovedformål at øge børn og unges sundhed og trivsel samt forebygge sygdom ved at gøre bevægelse og fysisk aktivitet til en del af hverdagen – især for de børn der ikke er fysisk aktive i forvejen. Men modelprojektets mål var også at opbygge partnerskaber mellem lokale frivillige foreninger og Skole Fritids Ordninger (SFO'er) i de pågældende kommuner⁴. De 11 'gamle' kommuner var: Aarup, Ejby, Gudme, Haarby, Marstal, Middelfart, Odense, Ringe, Tommerup, Årslev og Ullerslev. I de forskellige kommuner var der tilsammen 25 lokalområder, hvor SFO'er dannede lokale partnerskaber med frivillige idrætsforeninger. Figur 2 viser de deltagende kommuner og fordelingen af lokale partnerskabsområder. Modelprojektet er planlagt til at vare 3 år og havde et samlet budget på ca. 8 mio. kr.

Idéen med modelprojektet er, at de lokale partnerskaber mellem foreninger og skolefritidsinstitutioner danner udviklingsrammen for en hverdag, hvor børnene fra 6 til 10 år oplever idræt, leg og bevægelse som en stor og naturlig del af hverdagen. SFO'erne og de lokale foreninger skal i fællesskab arrangere aktiviteter i hverdagen for børnene. Der skal være fokus på rummeligheden i aktiviteterne, som skal afvikles i "SFO-tiden", da det er vigtigt, at de ikke bliver en konkurrent til det etablerede foreningsliv i kommunen. De involverede kommuner fungerer som den sidste aktør i de lokale partnerskaber og har bl.a. ansvaret for den daglige koordinering af aktiviteterne. Organiseringen af det overordnede samarbejde og de lokale partnerskaber er vist nedenfor.

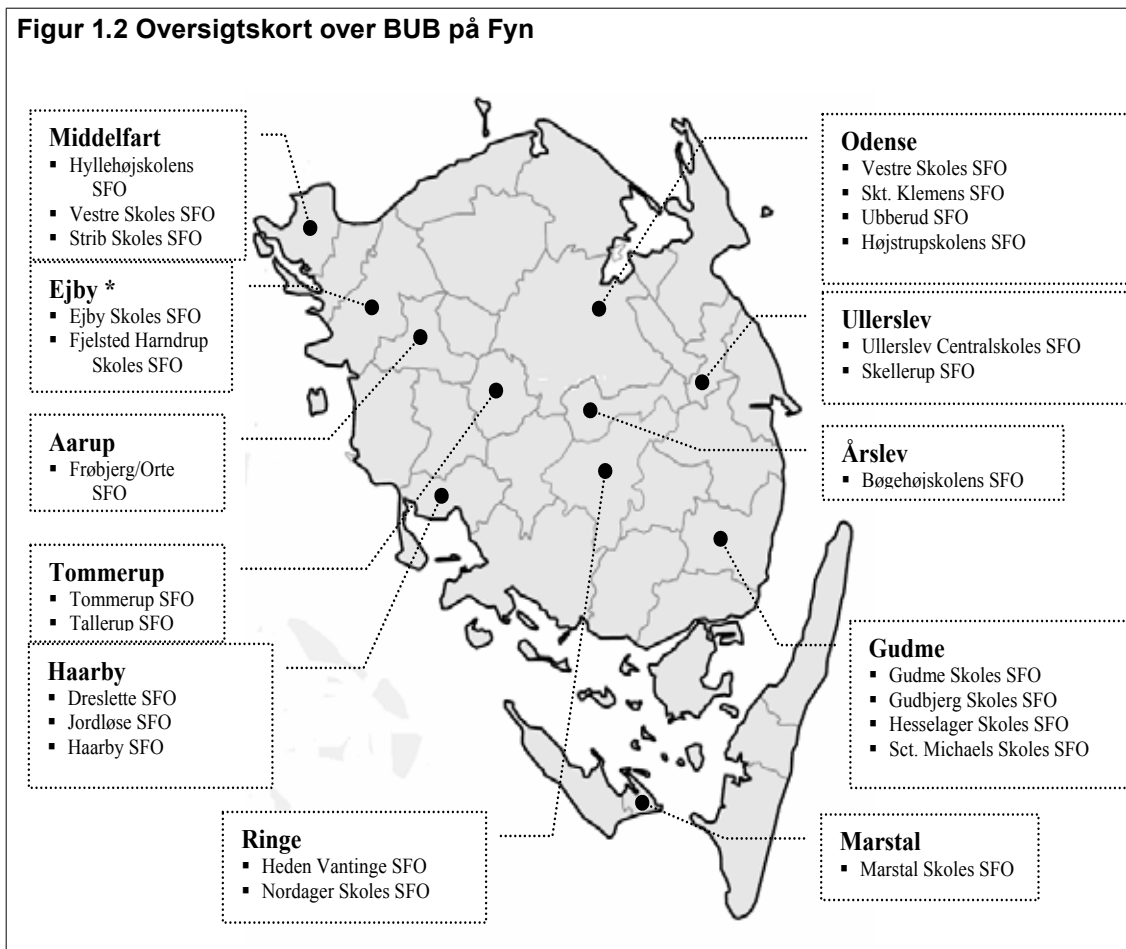
Figur 1.1 Organisering af Modelprojekt Børn og Unge i Bevægelse

3 Kulturministeriet: *Brian Mikkelsen støtter idrætsprojekt for børn og unge i Fyns Amt*; Pressemeddelelse 2. feb. 2004

4 Mondrup, K. & Nielsen, K.: *Projektbeskrivelse af "Modelprojekt Børn og Unge i Bevægelse"*.

Figur 1.2 Oversigtskort over BUB på Fyn

* I Ejby Kommunes to lokalområder kom projektet aldrig i gang.

Partnerskabsanalysen

Offentlig-frivillige partnerskaber om idræt og sundhed er ikke en helt ny opfindelse. Det nye er imidlertid at disse partnerskabsformer er blevet gjort til genstand for såvel evaluering forskning. I forlængelse af nærværende partnerskabsanalyse har CISC endvidere produceret en mere omfattende og dybdegående 'Partnerskabsrapport' til Indenrigs- og Sundhedsministeriet samt en mere praksisrelateret guide til håndtering af partnerskaber i form af en 'Partnerskabsguide'⁵.

Tidligere forskning viser, at der er flere forskellige faktorer, bl.a. kulturforskelle og en række processuelle barrierer såsom omstillingsparathed, manglende formalisering og kommunikation samt manglende ligeværd, der kan spille ind i forbindelse med udviklingen af partnerskaber mellem den offentlige og frivillige sektor. Formålet med denne analyse er således at afdække, hvilke faktorer der henholdsvis fremmer og hæmmer samarbejdet mellem den offentlige og den frivillige sektor i de lokale partnerskaber⁶. Ana-

5 Førstnævnte forventes at være tilgængelig fra CISC's hjemmeside i marts 2008 og Partnerskabsguiden er pt. tilgængelig ved DGI Fyn.

6 Jf. Kurt Lewins teori om drivende og hæmmende kræfter i forbindelse med ændringsinitiativer.

lysen foretages dog også for at finde potentialer for konkrete forbedringsmuligheder og løsningsselementer i udformningen af eksisterende eller nye processer i partnerskaberne.

Forskningsmæssigt er empirien tilvejebragt dels gennem kvalitative interviews og dels gennem fokusgruppintervjuer i to runder i henholdsvis foråret 2006 og foråret 2007. Der er således blevet gennemført 9 personlige interviews og 5 fokusgruppintervjuer med de partnerskabsansvarlige fra kommuner, SFO'er og frivillige foreninger i kommunerne Gudme, Tommerup og Ullerslev, Haarby, Middelfart, Odense, Årslev og Aarup⁷. Interviewene er optaget og herefter udskrevet. Den kvalitative empiri suppleres med kvantitative data fra spørgeskemaundersøgelser blandt BUB-projektets voksne deltagere⁸. Endelig er der anvendt dokumentarisk kildemateriale primært i form af projektbeskrivelser, partnerskabsaftaler og lign.

Analysen vil fokusere på selve partnerskaberne og samspillet mellem individer og organisationer. Samspillet mellem individer og organisationer i partnerskaberne er dog hele tiden afhængig af den øvrige samfundsmæssige og lokale kontekst, som de indgår i. På baggrund af partnerskabsteori, tidligere forskning og det empiriske materiale er der identificeret følgende analysekategorier, som vil danne strukturen for analysen:

1. Partnerskabets organisering
2. Interaktion i partnerskaberne
3. Partnerskabets udvikling over tid

De tre ovenstående kategorier er meget overordnede og vil derfor i analysen blive opdelt i mere specifikke underkategorier. På grund af partnerskabernes kompleksitet og den gensidige afhængighed mellem de enkelte faktorer, er det dog vanskeligt at adskille kategorierne fuldstændigt i analysen. Det primære fokus vil være på interaktionen i partnerskaberne, der er helt central for partnerskabernes eksistens, men også partnerskabets organisering og udviklingen over tid vil blive behandlet. Afslutningsvis vil der konkluderes ud fra undersøgelsens resultater og herunder følges op på den del af evalueringen af BUB-projektet, som omhandler selve partnerskaberne.

Partnerskabets organisering

I forhold til partnerskabets organisering vil det blive belyst, hvilke typer af partnerskaber der er tale om. Mere specifikt vil dette afsnit omhandle, hvordan man i de enkelte lokalområder har valgt at organisere partnerskabet. Derefter vil der blive kigget nærmere på den lokale kontekst. Evalueringerne har vist, at de enkelte projekter er organiseret på meget forskellig vis, selvom de indgår under de samme overordnede rammer. Derfor er det nærliggende at antage, at forskellige aspekter af den lokale kontekst kan spille ind.

⁷ Dvs. fra 8 ud af de 11 deltagende kommuner i BUB-projektet.

⁸ Fra BUB's voksenundersøgelse

Typen af partnerskaber

Et interessant aspekt i forhold til forskellige typer af partnerskaber er, hvorvidt partnerskabet har udviklet sig fra et lokalt initiativ, eller hvorvidt det er initieret fra oven. For alle de lokale partnerskaber, der danner udgangspunkt for denne analyse gælder det, at projekterne primært er initieret fra oven. Først fra statsligt niveau via Kulturministeriets pulje, men også på lokalt plan hvor DGI (og til dels kommunerne og amtet) forsøgte at få parterne til at samarbejde. Partnerskaberne er dermed ikke opstået af sig selv. På den anden side er der også bottom-up elementer i alle tre projekter. Fra det overordnede niveau er der givet mulighed for at etablere partnerskaber, men deltagelsen i partnerskaberne er frivillig, og mobiliseringen er foregået ude i lokalområderne – dog med hjælp fra de projektlejere og konsulenter, der har været tilknyttet.

Tidligere forskning har vist, at påvirkningen fra oven i nogle tilfælde kan gøre processen i lokalområdet kunstig. Eksempelvis kan det være enkelte personer eller organisationer i et lokalområde, der har ønsket at deltage, mens det først senere er forsøgt at inddrage de øvrige aktører. Dette var i nogen grad tilfældet i Gudme, hvor det var den lokale idrætsforening, der tog initiativet og kontaktede kommunen som derefter forsøgte at inddrage institutionerne. Derved har alle parter ikke nødvendigvis det samme udgangspunkt for engagementet i partnerskabet. Omvendt kan top-down processen være med til at sætte nogle tiltag i gang, som der ellers ikke ville have været basis for, og det kan være en fordel at være en del af et overordnet projekt, hvor der er mulighed for at trække på erfaringer fra andre lokalområder. I denne sammenhæng har det været afgørende for BUB-projektets udvikling i de mange lokalområder, at der har været to centrale koordinatore fra henholdsvis Fyns Amt og DGI. De har bl.a. bidraget til at løse lokale problemstillinger vedr. udbud og evaluering af aktiviteter, hjulpet med vidensdeling på tværs af de deltagende kommuner og har arrangeret en stor del af de kurser, som især pædagogerne og de frivillige instruktører blev tilbudt i projektet.

I BUB på Fyn foregik samarbejdet ved, at SFO'erne sammen med de lokale idrætsforeninger arrangerer aktiviteter for SFO-børnene et antal gange om ugen. Ser man nærmere på selve organiseringen af samarbejdet mellem den offentlige og den frivillige sektor, varierer dette i nogen grad mellem de lokale partnerskaber. I Gudme valgte man eksempelvis at sende børnene fra SFO'erne med offentlige transportmidler ud til de forskellige idrætsforeninger for at benytte foreningernes egne faciliteter, mens man i stort set alle andre lokalområder valgte at lade foreningernes instruktører komme til SFO'erne og anvende faciliteterne dér⁹. I forhold til rolle- og ansvarsfordelingen mellem institutioner og idrætsforeninger har der også været store lokale forskelle. F.eks. i forhold til hvem der indkalder til koordineringsmøder og evaluerer aktiviteterne. Samlet set varierer det også hvor mange og hvilke aktører, der har været involveret i projektet, samt hvor tæt samarbejdet har været. De forskellige organiseringsformer kan for eksempel skyldes den lokale kontekst eller geografiske forhold.

9 Ofte bruger SFO'erne i forvejen skolernes gymnastiksale, idrætshaller og udendørs arealer til deres aktiviteter.

Den lokale kontekst

For alle lokalområder i BUB gælder det, at aktørerne har stor frihed til selv at udforme og udvikle partnerskabet. Både den lokale kontekst samt de involverede organisationer og aktører kan dermed have stor betydning for udformningen af det enkelte partnerskab. I forhold til den lokale kontekst kan flere forhold have betydning. I forlængelse af dette kan også de mere geografiske aspekter have betydning. Herunder kan det have betydning, hvilken type af lokalsamfund, der er tale om. Som nævnt findes der mange forskellige typer af lokalsamfund, og der kan overordnet skelnes imellem, hvorvidt der er tale om en del af en større by eller et lille lokalsamfund. Mange af partnerskaberne i BUB er etableret i mindre lokalområder, med undtagelse af partnerskabet omkring Vestre Skole i Odense. Det kan umiddelbart forventes, at der vil være størst basis for et samarbejde i et lille lokalsamfund, hvor alle kender alle, og hvor det er nærliggende, at der findes en højere grad af lokal identitet, end det er tilfældet i en større by. Selvom det er vanskeligt at konkludere ud fra så få cases er der imidlertid ikke noget der tyder på, at dette er det generelle billede. Der findes både små og store lokalsamfund, hvor samarbejdet fungerer, og hvor det fungerer mindre godt.

En anden faktor, der kan have betydning, er den geografiske afstand mellem de lokale aktører. Afstanden er ikke nødvendigvis afgørende, men i de undersøgte lokalområder ser det ud til, at kort afstand kan have positiv betydning for samarbejdet. Man møder hinanden naturligt i hverdagen, og også delingen af faciliteter er lettere, hvis de deltagende aktører fysisk er placeret tæt på hinanden. I Ullerslev har den kommunale halinspektør f.eks. kontor i forbindelse med byens idrætshal og har dermed en tæt kontakt til de foreninger, der bruger hallen, og til pædagogerne og lærerne på den nærtliggende skole, der ligger i tilknytning til hallen. Geografisk nærhed mellem aktører kan dermed facilitere et samarbejde, men det udelukker dog ikke, at et samarbejde kan fungere godt over større afstande. Endelig kan det have betydning, hvilke traditioner der er for samarbejde i et lokalområde. I nogle lokalområder er det naturligt at samarbejde med andre lokale aktører omkring arrangementer i lokalområdet, mens der i andre områder ikke er tradition for den slags samarbejde. Et godt eksempel på dette er partnerskaberne i Ringe, som fik en god start, idet der i forvejen havde været et stærkt og velfungerende netværk mellem de forskellige aktører inden BUB-projektet kom til.

Opsummerende er der ingen tvivl om, at den lokale kontekst kan have betydning for, hvordan de lokale partnerskaber udvikles, og hvordan organiseringen foregår i lokalområdet. Det ser ud til, at nærhed til faciliteter og øvrige samarbejdsparter samt traditioner for samarbejde kan være med til at facilitere processen. Ingen af delene er dog en betingelse for, at partnerskabet kan komme op at stå. Grundlæggende er de 25 forskellige lokalområder sammensat således, at der er forskelle med hensyn til ledelse, pædagogisk orientering, traditioner, erfaringer, fagligheder og personer og ildsjæle, hvilket gør sammenligninger og generaliseringer vanskelig. Det er dermed vanskeligt at belyse de præcise årsager til hvorfor BUB-projektet går godt eller skidt i de enkelte områder. Samlet er der således ikke belæg for at konkludere, at nogle bestemte lokalområder egner sig bedre

til partnerskabsprojekter end andre. Essensen er derfor, at der bør tages hensyn til de lokale forskelle, der er, så lokalområdets muligheder udnyttes bedst muligt.

Interaktion i partnerskabet

Det helt centrale i denne analyse er den interaktion, der foregår i partnerskaberne. Der er en række forhold, der kan have betydning for denne interaktion i partnerskaberne, og dermed for, hvordan samarbejdet mellem parterne og projektet som helhed fungerer. Her vil der blive fokuseret på de følgende faktorer: Personafhængighed, holdninger og værdier, vilje og lyst, ligeværd, ressourcer og anerkendelse samt formalisering. Hvor der i det foregående afsnit var fokus på strukturer i den lokale kontekst, er der i dette afsnit i højere grad fokus på de organisationer og aktører, der indgår i partnerskaberne.

Personafhængighed

Partnerskaber er ofte netværksbaserede, idet de er skabt i allerede eksisterende netværk, dvs. de er opstået mellem organisationer, der enten har kendt hinanden i forvejen, eller som er blevet introduceret til hinanden via et fælles netværk¹⁰. Selvom det er foreningerne og institutionerne, der formelt indgår samarbejdsaftalerne, er det reelt enkelte nøglepersoner eller ildsjæle, der former og driver dette samarbejde frem. Partnerskabers forpligtende og komplekse natur gør det hensigtsmæssigt at placere opgaven på én eller få personer for at skabe kontinuitet og ejerskab af de fælles mål. Omvendt kan denne personafhængighed gøre partnerskabet sårbart overfor ændringer eller udskiftninger i personkredsen¹¹.

I de tre lokalområder er det i høj grad nogle få nøglepersoner eller ildsjæle, der har fået projektet op og stå, og som driver det frem:

”Der var det jo sådan set mig, der ringede op på kommunen og sagde, at vi skulle forsøge at undersøge, om det var noget, vi skulle være med i...” (Foreningsrepræsentant, Gudme)

”Det drejer sig om ildsjæle. Både inden for SFO'en og også inden for foreningen. Det drejer sig om at få de rigtige mennesker til det her. Så kan det lade sig gøre. Men hvis du har nogen, som tror det er venstrehåndsarbejde, så dur det ikke.” (Kommunal koordinator, Middelfart)

”Da vi ville udbygge vores aktiviteter efter det første år, prøvede vi at tage kontakt til nogle nye foreninger, hvor der enten ikke svar kom eller også et negativt svar. Men går man så til en anden mand i samme forening – så får piben lige pludselig en an-

10 I BUB's tilfælde har Fyns Amt og DGI sammen annonceret efter interesserede lokalområder.

11 Hjære, Mette: *Partnerskaber – på vej mod en ny samarbejdskultur?*, s. 32-33

den lyd, fordi der er én, der brænder for det eller en ildsjæl, som Klaus kalder det.”
(SFO-leder, Middelfart)

Udtalelserne understreger den selvforståelse, som mange af nøglepersonerne i BUB-projektet udtrykker, og som kendetegner den lokale forening¹². Denne foreningstype fungerer forholdsvist uformelt, og der er rum til forskellighed. Projektets lokale forankring er også medvirkende til, at de forskellige nøglepersoner i foreningerne og institutionerne kan relatere sig til projektets formål og samarbejdsform.

Blandt de adspurgte i de lokale projekter er kendskabet til hinanden også stort, hvilket igen bekræfter, at en stor del af samarbejdet bliver holdt ved lige gennem uformelle kontakter:

”Nu er vi også en lille kommune, hvor vi møder hinanden i Brugsen og lige kan snakke. Vi kender hinanden og kan også lige ringe lørdag formiddag.” (Kommunal koordinator, Tommerup)

”... det viste sig, at flere af instruktørerne har børn gående eller kender nogen, som har haft børn sammen med én af pædagogerne – så på en eller anden mærkelig måde har vi kendskab til hinanden.” (Kommunal koordinator, Middelfart)

”Vi møder jo også forældre og andre, der er involveret i projektet her på skolen i andre sammenhænge – og vi snakker tit BUB-projektet når vi mødes. Når jeg snakker med souschefen ovre fra Skellerup SFO'en – så er det også tit om BUB.” (Pædagog og medkoordinator, Ullerslev)

Kendskabet til hinanden forstærkes også af, at der er personer, der er involveret i både skole, SFO og foreningsliv. Disse personer får næsten helt automatisk en central rolle i samarbejdet, idet de ofte besidder dobbeltfunktioner:

”Det var mange af mine forældre, der også er en del af gymnastikforeningen – så for os har det været den daglige kontakt, som vi har haft hele tiden, som bare er fortsat på et plan, hvor vi bare har sat os ned og snakket om noget andet.” (SFO-leder, Aarup)

”... min medkoordinator, som reelt er SFO-repræsentant, er faktisk også foreningsrepræsentant. Så hun har faktisk et ben i hver lejr – så hun kender til foreningsproblematikken og kender til tankegangen i SFO og SFO'ernes virkelighed.

12 Bjarne Ibsen: *Foreningsidrætten i Danmark – Udvikling og udfordringer*, s. 26-34

Det er virkelig en meget praktisk nøgleperson for også at fastholde den her koordinering og også for at få den skrevet ned.” (Kommunal koordinator, Gudme)

”Vi er et lille lokalsamfund, og vi har nogen ansat, som også er med i foreningerne. Det er nemmere at komme til nogen, man kender. Den relation man har i forvejen... de steder, hvor der kommer pædagoger som ikke kender foreningerne, har haft det svært. Hvis man har nogen, der kender idrætsforeningerne, og ved hvem man skal snakke med, betyder meget.” (Pædagog og medkoordinator, Årslev)

Den daglige kommunikation mellem SFO’erne og de frivillige foreninger er også mangelfuld på nær i de situationer, hvor der tilfældigvis er et personsammenfald. Specielt foreningerne giver udtryk for at mangle informationer fra SFO’erne, som ikke lige tænker på at sende relevante punkter om det fælles projekt fra f.eks. personalemøder videre¹³. Analysen viser også, at ledelsen i SFO’erne har stor betydning for planlægningen og forankringen af de lokale partnerskaber, især i forbindelsen med rekrutteringen af nøglepersoner.

Der er også eksempler på den omtalte personafhængighed og sårbarheden heri. Et lokalt projekt har f.eks. oplevet et lederskifte i en SFO, som dermed tvang andre nøglepersoner til at involvere sig yderligere i projektet. Personafhængigheden er dog størst i de frivillige foreninger, og hvor det tilmed er svært at finde instruktører til at afholde aktiviteterne.

Holdninger og værdier

Organisationernes holdninger til partnerskabet bliver særlig tydelige i de situationer, hvor der foregår et direkte samspil mellem parterne. Det kan eksempelvis være til koordinerende fællesmøder, hvor alle parter er repræsenteret eller når den frivillige instruktør møder SFO-medarbejderen til aktiviteterne. I denne sammenhæng fremhæver Hjære, at respekten for hinanden, som individer med forskellig profession såvel som selvstændige organisationer også er en grundlæggende forudsætning for et godt samarbejde¹⁴. På trods af forskelligheder er der en god forståelse og respekt mellem ansatte i SFO’er og instruktørerne i de frivillige foreninger. Enkelte aktører påpeger dog, at der er et markant skel mellem det at være ansat i en SFO og at være frivillig instruktør:

”... det er jo dér en af problemstillingerne ligger i og med at som koordinator og SFO, så er vi ansat, og vi samarbejder med ildsjæle, som er frivillige. Det gør, at udgangspunktet er forskelligt, og det skal man være bevidst om, at det er. Selvom man har forskelligt udgangspunkt, har man jo en interesse i at støtte op omkring det samme. Man skal være åben omkring forskellighederne i samarbejdet.” (Kommunal koordinator, Gudme)

13 Den manglende tæthed mellem de forskellige aktører behandles i et senere afsnit.

14 Hjære, Mette: *Partnerskaber – på vej mod en ny samarbejdskultur?*, s. 28

Denne udtalelse fremhæver, at samarbejdet mellem de to forskellige roller bliver nemmere, såfremt man respekterer hinanden og har en fælles forståelse af projektets mål og virkemidler. De ansatte i SFO'erne har stor respekt for arbejdet i foreningerne og bifalder dette, og flere pædagoger er også blevet bedre til at involvere sig aktivt i de forskellige aktiviteter:

"Klubberne laver et stort socialt arbejde, som et eller andet sted er vigtigt at støtte op om." (Pædagog og medkoordinator, Ullerslev)

"Jeg tror også, det er blevet mere normalt for de pædagoger, som nede hos os er gået i hallen. Før i tiden stillede de sig bare ovre i hallen og lod dem lege – den er kommet væk." (Kommunal koordinator, Middelfart)

Foreningerne har dog selv svært ved at indse denne sociale rolle i lokalsamfundet. Af de adspurgte foreninger er spejderne de eneste, som konkret forholder sig til, hvordan de skal arbejde med et socialt ansvar, som udspringer af et værdisæt. Dette underbygges af oplevelser ved forskellige deltagerobservationer, hvor foreningsrepræsentanterne fokuserede mere på hvilke aktiviteter, der skulle afholdes, end på hvorfor netop deres forening er med i projektet. Dette er dog nærmere en understregning af, at der også i frivillige idrætsforeninger kan eksistere forskellige og nogle gange direkte modsatte værdier og holdninger på samme tid. Derfor har det i mange tilfælde været såkaldte ildsjæle og ikke bestyrelser eller ledere, der har meldt foreningerne ind i BUB-projektet, hvilket denne udtalelse kan tydeliggøre:

"De første, der var med, var bestyrelsesmedlemmer, og de var så fokuserede på deres egen sport og idræt, at de slet ikke kan tænke ud over vores oplæg med at få børn til at bevæge sig. De kunne simpelthen ikke forestille sig, at de skulle kunne undervise i andet end deres kerneaktivitet. Til det næste møde kom de næsten alle sammen alligevel, fordi jeg havde været rundt og snakke med deres egne trænere og instruktører og få nogle navne (...) Der var ingen vej uden om... De blev overbevist – det positive var jo også, at nogle af de her instruktører brændte for det, da de først fik noget at vide om det. Det var det, der var strengt i starten, at bestyrelserne ikke gav det videre(...) Så måtte vi bag om dem – den måtte ligesom ikke bare strande i bestyrelserne." (Kommunal koordinator, Ullerslev)

Enkelte af de adspurgte undrer sig dog over, hvad det er der driver de frivillige til at lægge en indsats i projektet:

"Men der må vel være nogen, der en gang i mellem tænker lidt over, at vi laver stor frivillighedspolitik i Faaborg-Midtfyn Kommune, hvor vi rigtig skal have dem i gang, som er rigtig meget i gang i forvejen til at lave endnu mere for dem, vi har inde i

vores institutioner. Det kan jo godt være, at det er nogle mennesker, der er så engagerede, at de tænker, at de gerne gør alt gratis?” (Kommunal koordinator, Årslev)

Vilje og lyst

Det første skridt mod et samarbejde er en afklaring af, om man som individ og organisation vil det her. Ønsker organisationen et partnerskab og i givet fald hvorfor? En grundlæggende forudsætning er i den sammenhæng tilstedeværelsen af vilje og lyst. Dette dækker imidlertid over forskellige forhold. Det handler ikke kun om viljen og lysten til at rette opmærksomheden udad og finde nye samarbejdspartnere. Ifølge Hjære handler det i høj grad om også at kigge indad i egen organisation og forholde sig kritisk og realistisk til, om organisationen er klar til at indgå i et forpligtende samarbejde og være indstillet på, at et partnerskab også forudsætter en vis portion omstillingsparathed¹⁵. Alle interviewpersoner blev spurgt om deres motivation for og formålet ved at være med i BUB-projektet.

Hos stort set alle de interviewede er det primære fokus børnene. Viljen og lysten til projektet hos de forskellige parter udspringer af muligheden for at skabe nye og anderledes bevægelsesmuligheder for at aktivere de inaktive børn i SFO'erne og i lokalområdet¹⁶:

”At give børn gode oplevelser – men så sandelig også mig selv, fordi jeg kunne se projektet, da det blev lagt frem, at vi som personale kunne få nogle goder, at vi kunne blive inspireret af nogle DGI-ting og kurser – det synes jeg var inspirerende for mit personale, at de fik de muligheder... Det har været motiverende for personalet at få et større kendskab til, hvordan man kan aktivere børn. Og det har børnene også fået masser af glæde af.” (SFO-leder, Aarup)

”Vi forventer sådan set ikke noget. Som jeg blandt andet har skrevet i avisen – så er børnenes julelys i øjnene løn nok for os.” (Foreningsrepræsentant, Haarby)

”... vi har ikke ret mange inaktive børn deroppe. Men alligevel vil vi som forening ind og hjælpe og vil gerne byde ind med noget, så skolen kan blive et rart sted at være(...) Vi kæmper nærmere en kamp for vores lokalsamfund, end vi gør for det her projekt. Det bliver en del af det hele.” (Foreningsrepræsentant, Haarby)

Nogle foreninger ser dog gerne, at der måske kommer nogle nye medlemmer eller en øget lokal synlighed ud af indsatsen:

”Vi håber på, at der et par børn, der får smag for at gå til spejder(...) Vi mangler lige at få de små, der er startet i SFO'en, ud og få dem til at prøve det af(...) Jeg håber, at de føler, at de har gjort noget for børnene, så de kommer hjem og siger, at det var

15 Hjære, Mette: *Partnerskaber – på vej mod en ny samarbejdskultur?*, s. 26-27

16 Det er muligheden for mere idræt til de fysisk inaktive, der giver mening og dermed skaber et godt argument for at lægge et frivilligt arbejde i projektet.

fedt og sjovt at prøve(...) Vi skal nødvendigvis ikke få spejdere ud af det – men den positive omtale vil være god.” (Foreningsrepræsentant, Ullerslev)

”Vi er jo en lille forening. Vi kan jo ikke tilbyde så mange aktiviteter og ville gerne være lidt mere synlige i lokalsamfundet, og derfor var det en kærkommen gave til os at kunne være med i det her projekt. Det var ligesom os, der var med til at finde på, hvad vi skulle tilbyde. Dvs. at vi er blevet en fast bestanddel i alle de hjem, der har modtaget en seddel hver 4. uge om, hvad der nu tilbydes i BUB. Så det er synligheden for idrætsforeningen også...” (Foreningsrepræsentant, Haarby)

Enkelte af de interviewede udtrykker et vist forbehold overfor modelprojektets ambitionsniveau, hvilket fremgår af følgende udtalelse:

”Vi ville jo gerne støtte foreningerne, og vi ville jo gerne, at de få børn, som af en eller anden årsag ikke fungerer enten socialt eller ikke, har et aktivt idrætsliv – at vi fik dem med(...) Jeg synes, at projektet er knaldgodt(...) det er nogle flotte intentioner – men det ligger lidt langt fra det virkelige liv, når man f.eks. kan sige, at vi skal pille børnene ud tre gange om ugen og forvente, at idrætsklubberne, som i forvejen er trængt, kan stille folk til rådighed inden for de arbejdstider, som vi kan sige, at det er her, vi herfra kan være med.” (SFO-leder, Tommerup)

Selvom de adspurgte fra både SFO'er og frivillige foreninger er meget motiverede for projektet (primært for børnenes skyld), udtrykker flere af dem således tvivl om, hvor langt de vil gå for at få partnerskabet til at lykkes. Den gode vilje er dermed betinget af, hvad og hvor meget der forventes af de adspurgtes involvering i de lokale projekter¹⁷. I nogle tilfælde tyder det ydermere på, at projektdeltagerne ikke er afklarede med, hvad det vil sige at indgå i et udviklingsprojekt som BUB-projektet. Her tænkes der primært på de overvejelser, som de forskellige parter skal gøre sig ved indgangen til et partnerskab, og på den måde skabe klarhed over, hvad man vil, og hvilke kompetencer og ressourcer man vil bidrage med til samarbejdet.

Ligeværd

Et væsentligt princip i partnerskaber er ligeværd, som betyder, at parterne har lige ret og lige indflydelse på samarbejdet – også selvom de ikke bidrager lige meget¹⁸. Men kommer dette til udtryk i partnerskabet – og hvordan? Alle interviewpersoner blev spurgt om, hvorvidt de opfattede det lokale projekts partnere som ligeværdige. Og der er forskellige erfaringer med oplevelserne af ligeværd – dvs. nogen af aktørerne synes, at de har stor

¹⁷ I denne sammenhæng bør det dog nævnes, at erfaringerne fra bl.a. Tommerup kommune gjorde, at styregruppen for BUB-projektet efterfølgende reviderede projektets målsætninger. Dette betød, at antallet af ugentlige aktiviteter blev justeret fra tre til to ugentlige gange.

¹⁸ I ligeværd ligger der også implicit en væsentlig ydelse af tillid og positive forventninger imellem de forskellige aktører i partnerskabet.

indflydelse på projektet, mens andre føler sig overset i samarbejdet. De er dog alle enige om, at kommunen er den ”mindst” ligeværdige partner i samarbejdet¹⁹, som det fremgår her:

”... I ligeværd ligger nødvendigvis ikke, at begge parter laver det samme i partnerskabet eller lægger lige mange timer i det, f.eks. den administrative del af det. Det har der jo helt klart været stor forskel på. Men derfor er begge parter bidrag jo ligeværdige og lige meget værd. Man kommer med hver sin baggrund.” (Pædagog, Middelfart)

”Hver part skyder ind med sit. Vi kommer jo i SFO’en med det, vi nu kan i forhold til gymnastik eller håndbold. SFO’en kommer med børnene. Jeg ved ikke rigtig, hvor kommunen er henne i det her – jeg har svært ved at få øje på den(...) Så kommunen er ikke en partner, som jeg synes, er ligeværdig. Det er jo aftaler mellem SFO og foreningerne, der kører.” (Foreningsrepræsentant, Tommerup)

”Forpligtelsen fra kommunens side var for ringe – den skulle have været kraftigere, tror jeg. Det er først nu, de kan se, at det var godt – det skulle de have gjort for lang tid siden og måske have set sig lidt omkring, for der foregår mange ting, som jeg har refereret(...)” (Kommunal koordinator, Middelfart)

Mellem SFO’er og frivillige foreninger er der heller ikke ens opfattelser af lige ret og lige indflydelse på samarbejdet:

”Jeg synes jo klart, at det er SFO’erne, der styrer det. Og det har vi nok bevidst gjort fordi, det nok er dem, der har børnene til dagligt, og fordi der nok ikke lige er de store ildsjæle i foreningerne, der siger, det vil vi bare brænde for. Vi holder de her møder en gang hver 3. måned eller lign. og så snakker vi om, hvad der skal foregå, og så er det os koordinatore sammen med SFO’erne, der tager fat i foreningerne, som har meldt sig på og får arrangeret det og finder ud af, hvornår vi skal komme. De melder så tilbage med det, de kan og vil stå for. Hvis vi ikke var udadfarende, så tror jeg ikke, at vi kom til nogen steder.” (SFO-leder og medkoordinator, Gudme)

”For mig at se, er et partnerskab, hvor man er enige om, at vi har den her struktur. Og så udfylder vi hver vores rolle – og det synes jeg, at vi har gjort. Det har været meget klart ude hos os, at det har været SFO’en, der har været primus motor, og foreningen har budt ind. Og så har kommunen budt ind på den måde, som de nu synes, de skulle byde ind. Det er den måde, det har fungeret på ude hos os(...). Da vi satte os ned og skulle indgå partnerskabet – så skulle det være på den her måde.

¹⁹ Dette er et udtryk for, at kommunerne er den part, der har lavet mindst arbejde og investeret minimalt i de forskellige partnerskaber. Til gengæld repræsenterer kommunerne et system som behersker og kontrollerer en meget formel organisationsform.

Men det er ikke ligeværdigt, nej. Men vi har aftalt, at det er sådan, vi har gjort det. Vi har haft en klar rollefordeling på, hvordan vi synes, det skulle køre ude hos os.” (SFO-leder, Aarup)

”Når vi holder vores møder hver anden måned, eller hvornår det nu er, så synes jeg, at vi har nogle gode snakke og er ligeværdige – men jeg synes alligevel, at foreningerne bliver glemt i perioderne i mellem møderne, fordi SFO’erne har nogle møder, hvor de mødes i forvejen og bl.a. kommer ind på projektet.” (Foreningsrepræsentant, Gudme)

I nogle af lokalområderne lader det til, at princippet om ligeværdighed og lige vilkår ikke bliver opfyldt i forholdet mellem SFO’er og frivillige foreninger, og at kommunen som partner bliver kørt lidt ud på et sidespor. Selvom SFO’erne er kommunale institutioner, og på den måde repræsenterer kommunen i partnerskabet, vil denne tendens til at blive marginaliseret i samarbejdet måske have en indflydelse på kommunens formelle rolle i partnerskabet. Dette kan i yderste konsekvens betyde, at kommunen bliver helt udeladt fra eller mister indflydelse på dette såvel som fremtidige samarbejdsprojekter mellem frivillige foreninger og kommunale institutioner. Omvendt betyder det også, at de frivillige foreninger afskærer sig fra vigtige og relevante kapaciteter i kommunen, f.eks. i forbindelse med evaluering og dokumentation af projektet. En af de adspurgte koordinatore giver dog et bud på, hvorfor kommunen ikke involverer sig mere i projektet:

”Nu står vi også i en åndssvag situation med kommunerne – men jeg tror ikke, at det havde haft nogen betydning, hvis vi nu ikke havde haft kommunesammenlægning. Så havde det ikke haft nogen betydning for, om vi måtte fortsætte, fordi meningen jo er, at det er noget, der skal hvile i sig selv og køre i foreningsregi og SFO-regi, hvor kommunen ikke er involveret. Jeg kan sagtens få nogle positive udmeldinger fra folk, som sidder i de forvaltninger og de råd, som har med det at gøre. Vi kan sagtens få dem til at sige, at det er godt det her – for der skal ikke sendes nogen kroner med.” (Kommunal koordinator, Ullerslev)

Man kan overveje, om kommunens manglende involvering så skyldes, at de er i gang med en stor og ressourcekrævende proces i forbindelse med implementeringen af den nye kommunalreform – eller om det er fordi, at BUB-projektet er uafhængig af den kommunale pengekasse?

Ressourcer og anerkendelse

At indgå partnerskaber kræver, at de forskellige parter bidrager med ressourcer. I denne sammenhæng dækker ressourcer over menneskelige såvel som ikke-menneskelige ressourcer, dvs. økonomiske ressourcer, faciliteter og tid. Det er således relevant, om der i løbet af projektperioden har været tid til f.eks. erfaringsudveksling, om det har været

svært at finde instruktører og om parterne opfatter dele af projektet som en tidsmæssig eller økonomisk udfordring? Dertil kommer tilstedeværelsen af en menneskelig ressource som anerkendelse af de involverede aktørers indsats. Har der været overskud til at komme med positiv tilskyndelse og påskønnelse af aktørernes involvering i projekterne?

Ressourcer

Stort set alle de adspurgte er enige om, at BUB-projektet har et stort problem med hensyn til at finde instruktører i det pågældende tidsrum, hvor aktiviteterne skal foregå²⁰:

"... det har været svært at skabe flere frivillige, for der er ikke så mange, uden at de også har deres arbejde at passe ved siden af. Det har været svært at få nogen til at komme i de tidligere eftermiddagstimer og lave nogle aktiviteter. Det har langt hen af vejen været vores problem." (Foreningsrepræsentant, Årslev)

"Vi har trukket på den samme instruktør, alle foreninger rundt – og han er ved at være lidt brændt ud nu." (Foreningsrepræsentant, Gudme)

Mange foreninger føler, at deres ressourcer i forvejen er så små, at de har svært ved at løse deres kerneopgaver for BUB-projektet – selvom de egentlig gerne vil:

"Fra starten af var vi bevidste om, at oplægget om to gange om ugen til alle børnene var ambitiøst i forhold til, hvad vi havde af ressourcer. Vi prøvede at lave de her aktiviteter, hvor vi så vidt muligt fik alle børnene igennem. Men vi gjorde det i nogle kortere forløb, så alle fik mulighed for at prøve det." (Foreningsrepræsentant, Odense)

"Foreningerne er i forvejen hårdt spændt for. Instruktørerne og trænerne er hårdt spændt for – det er lidt som at give sig selv lidt ekstra, fordi man synes, at det er vigtigt det her." (Foreningsrepræsentant, Tommerup)

At det kan være problematisk at finde instruktører til at stå for aktiviteterne fremgår også af resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen, hvor antallet af aktive instruktører er faldet markant mellem de to spørgerunder²¹:

20 Modelprojektets målgruppe af børn i 6-10 års alderen er i SFO'erne i tidsrummet fra 12-16.

21 1. spørgerunde blev gennemført ved baseline i marts 2005 mens den opfølgende 2. spørgerunde blev gennemført i marts 2007.

Tabel 1.1 Tilslutning af instruktører i projektet.

Har du stået for fysiske aktiviteter for børn/unge i BUB-projektet?	1. runde		2. runde	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ja	140	78	77	69
Nej	40	22	34	31
Total	180	100	111	100

Note: Spørgeskemaet er blevet sendt til pædagoger, medhjælpere og foreningsfrivillige i 25 deltagende lokalområder.

I enkelte lokalområder har man dog valgt at se det som en udfordring at finde instruktører til det aktuelle tidsrum. Man har således forsøgt at engagere ældre skoleelever eller pensionister til at stå for aktiviteter:

”Vi har jo også sagt til 8.-9. klasser, som f.eks. har været gode til gymnastik, om de gider lave et forløb til vores børn. Så går vi med derover og har det pædagogiske ansvar ligesom normalt – og så har de stået for et forløb i f.eks. springgymnastik. I øjeblikket har vi én der går i 4. klasse, der laver kolbøtter og tagfatlege over i gymnastiksalen for dem, der går i børnehaveklassen. Sådan har vi også gjort det. På den måde har vi mange unge inde, men måske kun haft én fra foreningerne udover mig.”
(SFO-leder, Aarup)

”Vi skal til at køre et andet projekt med vores 10.-klasser, hvor vi har lavet et valgfag, som kører mere som et kursus i at blive instruktører, hvor de blandt andet skal involveres i BUB-projektet og ind og undervise SFO-børnene... Børn de elsker jo gamle mennesker, og så har vi haft succes med at køre et par kurser i gamle lege. Det var de helt tossede med, og der er jo ikke noget som ældre, der kan komme og gøre det de lavede, da de var børn for 100 år siden. Det kører de faktisk endnu.”
(Kommunal koordinator, Ullerslev)

Når man enkelte steder formår at udnytte ungdommen og ”det grå guld” er der anderledes store problemer med at finde instruktører i andre lokalområder. Men også SFO’erne har haft problemer med at afse både tid og pædagoger til de planlagte aktiviteter i projektet:

”Vi har måttet tilpasse det lidt. F.eks. med at vi højst kan tage 2 timer om dagen og så kun to gange om ugen(...) vi har jo også en masse planlagte aktiviteter i SFO’en – en masse ting vi gerne vil nå, hvor BUB-projektet så skal flettes ind i.”
(Pædagog og medkoordinator, Ullerslev)

Direkte adspurgt identificerer alle interviewede, at problemet med at finde instruktører i det pågældende tidsrum er den største barriere, som projektet står overfor. De fleste

foreninger har løst problemet – enten ved at genbruge de samme instruktører eller bruge ældre skoleelever eller pensionister til at stå for aktiviteterne. Men samtidig påpeger de, at der også skal findes andre løsninger, hvis projektet skal fortsætte i fremtiden. Flere foreningsrepræsentanter fremhæver, at en mulig løsning vil være at ændre tidspunktet for aktiviteterne, idet mange af deres instruktører har svært ved at være til disposition så tidligt på eftermiddagen.

Anerkendelse

I forhold til anerkendelsen af de involveredes engagement i BUB-projektet er der blandede opfattelser af, hvad anerkendelsen skal bestå af. Nogen af de adspurgte vil således hellere have penge end anerkendelse:

”Jeg synes også at anerkendelse er godt , men vi kan jo ikke undvære pengene i det her. Vi kan ikke få ti klap på skulderen og sige at det er godt. Selvfølgelig skal der nogle penge med... Det er jo også en form for anerkendelse at man kan gå hen til instruktøren og sige, at det var rigtig godt, det du gjorde. Jeg tror de fleste af dem, vi har haft, synes, at det har været sjovt at undervise de mindre børn og give dem en god oplevelse – men der hvor man kan stikke dem en kuvert eller overføre nogle penge til deres konto, så vokser man altså en halv meter. Det gør jo, at man siger, at så vil man gerne bruge sin tid på det frem for at jeg skal have et job et andet sted.” (Koordinator, Haarby)

For andre betyder det økonomiske incitament mindre:

”Jeg synes egentlig ikke, at pengene betyder så meget. Det er mere at få lov til at vise, hvor sjovt det er. At man får en kuvert med penge bagefter giver lidt – dvs. at man føler, at man selv har fået lidt ud af det, udover at man har nydt arbejdet.” (Foreningsrepræsentant, Haarby)

”De 70,- kr. har hverken gjort fra eller til. Det er mig, der har skulle huske dem på, at vi skulle have et kontonummer. Det har slet ikke været(...) De gange hvor det har været en ung, har det været dejligt at kunne give dem et eller andet.” (Koordinator, Årslev)

Men de fleste adspurgte er dog enige om, at det overordnet er meget vigtigt med anerkendelse og en positiv italesættelse af de forskellige aktørers indsats i projektet i forhold til at vedligeholde deres motivation:

”Anerkendelse skal være der(...) Hvis vi skal have det båret videre ud, så er det både ressourcer og så er det den anden anerkendelse, dvs. kommunen, der skal komme med anerkendelse(...) Vi kan jo se, hvor mange aktiviteter vi kører de forskellige år.

Jeg ved godt det ikke er et mål i sig selv – men det viser stadigvæk, at når først succesoplevelsen har været der, så(...) succes er faktisk selvforstærkende. Så er man også villig til at investere lidt mere i det.” (Kommunal koordinator, Middelfart)

I denne sammenhæng har de forskellige kurser, som har været udbudt til foreningernes instruktører og SFO’ernes pædagoger, vist sig som en vigtig motivationsfaktor. Dette fremgår bl.a. af resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen, hvor de respondenter, der har taget imod kursustilbuddene, er overvejende positive:

Tabel 1.2 Betydningen af projektets kurser

Hvilken betydning har BUB-projektets uddannelsestilbud/ kurser / arrangementer efterfølgende haft for dig?		
	Antal	Procent
Jeg har opnået nye idrætsfaglige kvalifikationer		
Enig	26	65
I tvivl / ved ikke	10	25
Uenig	4	10
Total	40	100
Jeg har fået brugbare redskaber i det daglige arbejde med børn/unge		
Enig	37	92
I tvivl / ved ikke	3	8
Uenig	0	0
Total	40	100
Jeg har igangsat mere fysisk aktivitet for flere børn		
Enig	22	55
I tvivl / ved ikke	13	32
Uenig	5	12
Total	40	100
Jeg har fået lyst til at komme på flere kurser		
Enig	28	70
I tvivl / ved ikke	9	22
Uenig	3	8
Total	40	100

Især pædagogerne har taget godt imod kursustilbuddene, som projektets overordnede

koordinatører har stået for. De udbudte kurser har dermed været med til at skabe forskellige platforme for udviklingen af samarbejdet og de forskellige aktiviteter i partnerskaberne.

Formalisering

De lokale partnerskaber i BUB-projektet har alle beskrevet deres indhold og rammer i en samarbejdsaftale, som er udarbejdet af og godkendt af de forskellige parter. I aftalerne er det muligt at skabe fælles afklaring og beskrive bl.a. mål, aktiviteter, organisering samt principper for og evaluering af samarbejdet mellem parterne²².

Table 1.3 BUB-projektets organisering i Tommerup og Ullerslev kommune

	Tommerup	Ullerslev
Organisering (Hvem gør hvad?)	Kontakt til SFO Lave en plan for sæsonen	<p><u>Kommunal koordinator:</u> Sørger for overordnet kommunikation. Dvs.</p> <ul style="list-style-type: none"> - videreformidling af information fra projektet. - videreformidling af intern kommunikation. f.eks. oversigtskalendere. <p>Arrangør af møder i kontaktgruppe. Kontaktperson. Hjælp til formidling til bredere offentlighed.</p> <p><u>SFO'er:</u> Stiller med kontaktperson, som:</p> <ul style="list-style-type: none"> - deltager i det overordnede koordinerende arbejde. - videreformidler information til ansatte. <p>Kommer med udspil til forløbsperioder og tidspunkter. Stiller med børn til aktiviteter. Udvælger børn til aktiviteter. Stiller med aftalt antal pædagoger til aktiviteter. Har tilsynsansvaret ved aktiviteter. Informerer forældre.</p> <p><u>Foreninger:</u> Stiller med kontaktperson, som:</p> <ul style="list-style-type: none"> - deltager i det overordnede koordinerende arbejde. - videreformidler information til foreningsmedlemmer. <p>Har ansvaret for, at der er aktiviteter i de perioder, hvor foreningen har meldt sig, som arrangør. Har ansvaret for, at de aftalte forløb planlægges med SFO. Har aktivitetsansvaret på dagen.</p>

(Kilde: Samarbejdsaftalerne for BUB-projektet i Tommerup og Ullerslev kommune)

Selvom BUB-projektets overordnede styregruppe har bidraget med en konkret skabelon til samarbejdsaftalerne, er de udformede aftaler for lokalområderne meget forskellige i kvalitet. Dette viser sig først og fremmest som forskelle på detaljeringsgraden i udfær-

²² Derudover har nogle lokalområder benyttet bilaterale aftaler mellem de enkelte aktører i partnerskabet til at præcisere samarbejdets præmisser yderligere.

digelsen af aftalerne. Punktet ”Organisering” i samarbejdsaftalerne for BUB-projektet i henholdsvis Tommerup og Ullerslev kommune, hvor bl.a. opgave- og ansvarsfordelingen mellem det lokale projekts parter bliver fastlagt, er et godt eksempel på dette.

Aftalerne viser også, at denne del af formaliseringen af et samarbejde ofte nedprioriteres, eller at de indgåede samarbejdsaftaler ikke efterfølgende bliver justeret eller brugt i forbindelse med en evaluering af samarbejdet i projekterne:

”Det er ikke noget vi tænker over, at vi har skrevet en aftale, som vi referer til. Vi har bare et samarbejde. Nu begynder vi at udvide samarbejdet med SFO’en med noget uddannelse af nogle 5.-6.-klasser, ved at vi tilbyder nogle ting ind i et skoleforløb. Men jeg tænker ikke over, hvad jeg har skrevet her – jeg kan ikke huske, hvad jeg skrev for et halvt år siden.” (Foreningsrepræsentant, Middelfart)

I de fleste af de undersøgte partnerskaber er der en bevidsthed om, at processen med at udfylde samarbejdsaftalerne er vigtig i forhold til afklaring af indbyrdes forventninger og rollefordelingen i samarbejdet:

”Vi ved jo, hvad vi har aftalt med hinanden. Vi lavede et udkast, og det brugte vi lang tid på at få tilpasset, så alle kunne se sig selv i det. Men jeg ved ikke, hvordan foreningerne har brugt det, men vi har da været bevidste om, at det var det her, vi gerne ville have ud af det(...) det er meget vigtigt at vide hvad man forventer af hinanden, og hvad hinandens roller er i det her.” (Koordinator, Årslev)

Som det også fremgår af samarbejdsaftalerne er mødefrekvensen mellem SFO og forening lille og meget svingende²³. Og når de mødes er det ofte SFO’en, der tager initiativet med indkaldelsen og med planlægningen af aktiviteter:

”Vi har jo lavet en samarbejdsaftale – vi har jo mødtes en gang og lavet en aftale, turnusordning for et år, og så er vi mødtes en gang til for det næste år(...) I løbet af året er der stort set ikke noget. Når det er den ene forening, der stopper og den næste forening, der skal i gang – så er det SFO’en, der kommer indover og koordinerer.” (Foreningsrepræsentant, Tommerup)

Derudover lader det til, at det kniber med at evaluere aktiviteterne og lave erfaringsopsamling på skrift²⁴. Modviljen mod ”papir-arbejdet” er mest udtalt i de frivillige foreninger, hvilket fremgår af følgende udtalelser:

”Der burde man nok egentlig have et eller andet møde, hvor både SFO’erne og instruktørerne var samlet. I princippet burde det faktisk være før og efter forløbet, for man glemmer det jo(...) Der var et kursus, hvor vi så nogle evalueringsskemaer –

23 Mødeaktiviteten har dog været størst i opstartsfasen af de lokale partnerskaber.

24 Selvom evaluering indgår i samarbejdsaftalerne og fremhæves på BUB-projektets hjemmeside.

men jeg tror ikke, at det bliver brugt(...) Men det har vi nok ikke været gode nok til! ... Og så skal vi også være bedre til at få det ned på skrift – for hvad er det lige, der er sket i løbet af de tre år, når man når der hen af.” (Foreningsrepræsentant, Gudme)

”Så det er nok lidt det der med at være lidt mere seriøs – og det mener jeg ikke selv, at vi har været herude. Men det er også træls at være bussemand, når kommunen ringer ud til foreningerne og beder dem om at sende papirer ind. For det er ikke lige det, de går op i.” (Kommunal koordinator, Tommerup)

Omvendt har foreningerne aldrig været vant til at arbejde med fælles evalueringer og erfaringsopsamlinger og foretrækker langt hen af vejen en mere uformel model:

”... det er et lille lokalsamfund – så det er næsten lige før, at man kan ordne det oppe i Brugsen over køledisken. Man tager det ikke så tungt.” (Foreningsrepræsentant, Ullerslev)

”Der er brug for, at der er noget personale her på stedet, som er lokale og kender os ude i foreningerne, så vi stadigvæk kan have det samarbejde, og vi lige får sludret lidt, når vi mødes nede i klubben eller købmanden(...) Så det ikke bliver så formelt, at vi skal have skrevet en mail.” (Foreningsrepræsentant, Årslev)

Især de frivillige foreningers hang til en mindre grad af formalisering i samarbejdet giver et indtryk af, at der er væsentlige forskelle mellem henholdsvis kommunernes og foreningernes opfattelse af, hvad et partnerskab kræver. Forskellene er langt hen af vejen et spørgsmål om kultur – men kan også opfattes som mangel på omstillingsparathed hos foreningerne jf. analysetemaet om vilje og lyst.

Partnerskabets udvikling over tid

Et partnerskab er sjældent en fasttømret enhed – der er snarere tale om en dynamisk og fortløbende proces, hvor partnerskabet forandrer sig undervejs²⁵. Undervejs i processen kan konflikter, manglende eller løse samarbejdsrelationer samt manglende fokus på kommunikation og forankring have stor indflydelse på den løbende udvikling af samarbejdet i partnerskabet.

Konflikter og problemløsning

Et godt samarbejde fungerer i videst muligt omfang bedst uden konflikter. Men med forskellige parter fra forskellige sektorer vil det være vanskeligt helt at undgå uoverensstemmelser. I denne sammenhæng er det således mere interessant, hvordan konflikter og

25 Jf. Åkerstrøm der taler om *partnerskabelse*.

problemer håndteres og løses. Og hvordan sikrer man sig, at enkeltstående uenigheder ikke udvikler sig til generelle konflikter?

På tværs af de undersøgte lokalområder har der været meget få konflikter mellem de forskellige parter. De mest markante konflikter, som de adspurgte beretter om, handler bl.a. om en friskoles deltagelse i projektet, konflikter om adgang til og brug af faciliteter mellem lokale skoler og foreninger samt uoverensstemmelser mellem instruktører og pædagoger:

”Vi har jo haft lidt problemer(...) Vi er jo enige om, at vi er et kommunalt projekt, og derfor har vi jo ikke rigtig involveret vores friskole, idet vi ikke har noget samarbejde med dem, og de er ikke gode til at melde ud som skole. Og det har da givet nogle konflikter – også fordi det har givet konflikter i nogle foreninger, som har haft friskoleforældre(...) Kommunen har været meget striks og sagt, at det er et kommunalt projekt, og dem der er med, er dem som støtter det. Derfor er friskolen kun med i det omfang, der er plads – men det er kommunens skolefritidsordninger, der skal være plads til i første omgang. Så de har været med, men det har da givet nogle konflikter og diskussioner.” (SFO-leder og medkoordinator, Gudme)

”Vi har den helt store konflikt, men den er vi efterhånden vant til. Det er det daglige slagsmål om at få lov til at være her i det mindste. Og bare ikke at blive smidt ud af skolens lærere. Vi er kommet lidt bedre ind, fordi vi er blevet budt ind af SFO'en. Der har vi fået lidt mere anerkendelse af at være inde på området en gang i mellem(...) Lærerne vil have deres hal i fred og deres redskabsrum i fred. Idrætsforeningen har en frygtelig masse penge og har købt en masse redskaber, som de må få lov til at sætte udenfor døren, hvis de har lyst. Det er den samme problematik, der er overalt, tror jeg. Du kan spørge en hvilken som helst lokalforening.” (Foreningsrepræsentant, Middelfart)

”Der var bl.a. problemer ift. forløbet med selyforsvar, hvor det blev meldt meget klart ud, at det var instruktøren, der kørte det, og pædagogen der var på sidelinjen. Pædagogen oplever så, at der er uroelementer og børn, som er konfliktsøgende – men pædagogen har fået besked på ikke at blande sig. Så et eller andet sted bliver pædagogen oplevet som utroværdig for normalt ville pædagogen handle overfor de her børn. Det gav jo egentlig nogle diskussioner blandt pædagogerne bagefter. Et eller andet sted skal man jo finde en balance mellem det hele(...)” (Kommunal koordinator, Haarby)

Som det sidste eksempel antyder, kan de fleste konflikter eller problemer sandsynligvis spores tilbage til en manglende eller ikke fyldestgørende afklaring i forhold til aftaler mellem forening og SFO samt manglende afklaring i forhold til rollefordelingen ved aktiviteterne. En af foreningerne har, udover de generelle problemer med at finde instruktø-

rer, mødt modstand mod at undervise den del af børnene, som projektet retter sig imod:

”Og så har jeg haft fat i nogle forældre, jeg ved også underviser og han ville i hvert fald ikke arbejde med de svage børn – det skulle være med nogle, der kunne noget. Det var der også en reaktion på(...) han ville kun arbejde med eliten eller toppen...”
(Foreningsrepræsentant, Gudme)

De fleste adspurgte beretter dog, at de konflikter, der har været undervejs i projektet, er blevet håndteret næsten lige så hurtigt, som de er opstået. Dette skyldes måske også kendskabet til hinanden og den uformelle omgangsform:

”Det er jo så også fordelene ved min position – der starter jo ikke en eneste krumme uden at jeg hører det med det samme(...) Inden det bliver et problem, så har vi tingene på bordet, og det vigtigt. Især inden for de her systemer – går noget i knude er det næsten ikke til at løse op.” (Kommunal koordinator, Ullerslev)

Derudover har der i flere af de lokale projekter været uoverensstemmelser i forbindelse med forskellige opfattelser af projektets indhold om f.eks. målgruppen og evaluerings- og dokumentationsformen, og der har været eksempler på kommunikationsbrist i forbindelse med projektets opstart. I langt størstedelen af tilfældene er der dog blevet taget hånd om problemerne ved at drøfte det enten skriftligt eller mundtligt mellem de berørte parter. Ved en deltagerobservation til et møde i Gudme efterlod SFO’erne og de frivillige foreninger alligevel et indtryk af at være konfliktsky, idet ingen ved mødet havde lyst til (eller mod på) at diskutere forskellige problemstillinger, som blev fremhævet af projektets koordinatore. Dette skyldes muligvis, at de forskellige aktører er bange for at virke usamarbejdsvillige, eller også har parterne endnu ikke vænnet sig til partnerskabets samarbejdsform, som indeholder langt flere strukturerede og forpligtende elementer end blot dét, at to organisationer arbejder sammen? Omvendt er denne tilbageholdenhed måske meget naturlig, da hverken SFO’erne eller de frivillige foreninger normalt arbejder sammen.

Tæthed og kvalitet

I mange projekter omhandler en del af projektformålet udviklingen af nye samarbejds-mønstre. Nu er spørgsmålet, om dette projekt med dets partnerskabsbaserede samarbejde vil føre eller har ført til nye eller tættere samarbejdsrelationer? Dertil kommer muligheden for at involvere mere perifere parter, som f.eks. forældre, SFO’ens brugerbestyrelse og den frivillige forenings bestyrelse i projektet. Og hvad har samarbejdet mellem instruktører og SFO-medarbejdere betydet? Derudover er det ligeledes relevant at vide, om de forskellige parter mener, at aktiviteterne i partnerskabet har en effekt på de børn det hele handler om.

Alle de adspurgte mener, at samarbejdet mellem SFO og frivillig forening har været

med til at gøre begge parter bevidste om de muligheder og faciliteter, som de hver især kan byde på:

”Nu er kommunen ikke så stor – men i forhold til de personer, som nu er en del af det. Der har det været godt at få nogle ansigter på. Nu bruger vi også hinanden på en anden måde – de kommer og spørger, om de må låne vores lokaler f.eks., eller om vi skal søge nogle fondsmidler, så vi kan få etableret en multibane. Der er flere ting, som vi ikke gjorde før det her projekt.” (Pædagog, Ullerslev)

”Der er mange muligheder, og projektet har da åbnet op for nogle nye tanker – for nogle nye samarbejdsformer. Vi har jo aldrig arbejdet sammen sådan før – foreninger og institutioner på den måde(...) Jeg tror at en by som Gudbjerg, som har deres forening og sportsplads lige ved siden af, hvor alting foregår(...), at de har lært rigtig meget af det.” (SFO-leder og medkoordinator, Gudme)

Selvom mange af de adspurgte henholdsvis SFO-medarbejdere og frivillige instruktører fremhæver deres forskelligheder med hensyn til, hvordan de tænker og handler, påpeger især SFO-medarbejderne, at de også har lært noget af at arbejde sammen med instruktørerne:

”Jeg synes, det har været berigende at få det samarbejde med foreningerne. Jeg synes, vi har lært meget af hinanden, og jeg tror, at foreningerne har kunnet skæve lidt til, hvordan pædagogerne håndterer børnene også i konfliktsituationer, og pædagogerne har kunne lære meget af, hvordan man organiserer en aktivitet. Så jeg synes, det har været rigtig godt – det har været givtigt begge veje.” (Koordinator, Årslev)

”Vi havde jo en sidegevinst – at når man ikke er igangsætter får man som fagperson en helt anden synsvinkel på det, der sker. Man har nemmere ved at iagttage børnene og se det, der foregår blandt børnene, når man ikke selv er igangsætter. Den observationsrolle har været en sidegevinst på det, som vi efterfølgende har benyttet os mere af.” (Pædagog og medkoordinator, Ullerslev)

De lokale projekter har også betydet, at der er opstået nye samarbejder på tværs af henholdsvis kommunens forvaltning, SFO'erne og de frivillige foreninger. Derudover har man i enkelte lokalområder inddraget såkaldte ”marginal-foreninger” for at kunne tilbyde lidt mere alternative aktiviteter til børnene:

”Vi har også inddraget teknisk forvaltning lidt nu, for så kunne jeg få dem til at hjælpe med lidt ekstraordinære ting – for så snakkede teknik og kultur forvaltningerne lige pludselig sammen(...) Det har så betydet, at nogle af foreningerne har været involveret, idet legepladsen greb ind i deres faciliteter, hvilket så har betydet,

at kendskabet mellem SFO-folk og foreningsfolk er blevet bedre(...) Det er blevet en stor helhed nu.” (Kommunal koordinator, Ullerslev)

”Jeg synes det har været positivt. Jeg har fået mere kendskab til kommunen – men det er så fordi jeg kommer fra en friskole, og det har så været en lidt speciel struktur, der har været” (SFO-leder, Aarup)

”I den nye del af projektet har vi fået kontakt til nogle nye foreninger, som vi ikke havde tænkt på i første omgang(...) vi har en hundeklub, en jagtforening, en lyst-fiskerforening, spejderne, rideklubben og petanqueklubben(...) Det er nogle rigtig spændende foreninger at få indover...” (Pædagog og medkoordinator, Ullerslev)

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen tegner et lignende billede af de nye samarbejder på tværs. Her blev respondenterne bl.a. spurgt ind til tætheden i og kvaliteten af samarbejdet, og ser man på udviklingen fra 1. til 2. spørgerunde, giver respondenterne udtryk for, at samarbejdet er blevet tættere og at kvaliteten i samarbejdet ligeledes er blevet bedre.

Tabel 1.4 Tæthed og kvalitet i samarbejdet

Hvis du tænker på tætheden i samarbejdet (at forskellige fagpersoner ofte taler sammen - måske i uformelle sammenhænge) i dit lokalområde, hvordan vil du så karakterisere samarbejdet i det sidste halve år mellem idrætsforeninger og SFO?	1. runde		2. runde	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Meget tæt	17	9	6	6
Tæt	46	26	35	37
Mindre tæt	63	35	28	29
Slet ikke tæt	45	25	5	5
I tvivl / ved ikke	9	5	9	9
Har ikke forudsætninger for at svare	*		12	13
Total	180	100	95	100
Hvis du tænker på kvaliteten af samarbejdet (at samarbejdet fungerer konstruktivt og at I når jeres mål) i dit lokalområde, hvordan vil du så karakterisere samarbejdet i det sidste halve år?				
Meget tilfredsstillende	18	12	20	21
Tilfredsstillende	53	35	36	38
I tvivl / ved ikke	37	24	7	7
Mindre tilfredsstillende	36	23	13	14
Meget utilfredsstillende	9	6	2	2
Har ikke forudsætninger for at svare	*		16	17
Total	155	100	94	100

Aktiviteterne i de lokale partnerskaber har også haft en afsmittende effekt på måden, man fokuserer på fysisk aktivitet og sundhed i skolen og i SFO'en:

"... Vi kan se, at vores aktiviteter er blevet meget anderledes. Der har i et trekvart år været fodbold to gange om ugen i skolegården med uddeling af dagens bedste spillere, dagens kammerat og månedens hold. Vi har vores kanoer, som vi tager ud i, og som vi har haft hele tiden. Vi bruger anlægget, og er blevet meget mere bevidste om at komme ud af huset. Det ligger lidt i tidens ånd – men også mad har vi haft oppe, hvordan vi fokuserer på sund mad. Vi holder fødselsdag en gang om måneden for dem, der har haft fødselsdag. Og der er ikke kun slik, men der er nogen der tager frugt med, og vi laver bålmad en gang om ugen i sommerhalvåret. Det er biprodukter, som også stammer fra nogle af de er ting. Så jeg synes faktisk, at vi har fået meget ud af selve projektet." (SFO-leder, Odense)

De lokale projekter har dog ikke formået at involvere SFO'ernes brugerbestyrelser, skoleledelser, foreningernes bestyrelser eller for den sags skyld børnenes forældre. Og dette på trods af, at de involverede har informeret om projektet overfor de fornævnte. Samarbejdet mellem de frivillige foreninger i de tre undersøgte lokalområder er også meget mangelfuldt, hvilket primært udspringer af, at der stort set ikke er kontakt mellem foreningerne. Foreningerne får kun snakket sammen ved de årlige eller halvårslige koordineringsmøder, og det går ud over den overordnede planlægning af aktiviteterne og rekrutteringen af instruktører.

Synliggørelse af produkter og processer

Undervejs har det været muligt at involvere forældre og andre potentielle interessenter i de lokale projekter, men det er ikke lykkedes. Det har dog hele tiden været vigtigt for partnerskaberne i næsten alle områder at synliggøre deres aktiviteter udadtil:

"Vi har sendt nyhedsbreve ud til hele forældregruppen efter de koordinerende møder i august måned. Hvad der er blevet besluttet, hvordan forløbene kommer til at køre, om der er sket ændringer i forhold til hidtidig praksis, og vi har været rimelig grundige med at forklare, hvad projektet er hvert år, fordi der er børnehaveklasse, som starter, og som er nye. De oplysninger kommer ud, og så kommer der tilmeldingsskemaer. Når de skemaer er behandlet, får børnene et nyhedsbrev ud med, hvilke aktiviteter de er kommet på." (SFO-leder, Middelfart)

"Vi startede med at lave en folder omkring det med fritidsordningens logo, som var vores eget – det tror jeg faktisk solgte projektet rigtig godt. Jeg tror, der er mange forældre, der har vidst, at det er foregået, og som er blevet opmærksomme på det. Og så selvfølgelig også når I laver undersøgelser på børnene. Det giver også et enormt fokus på det. Der er også mange forældre, der har været omkring og hentet deres

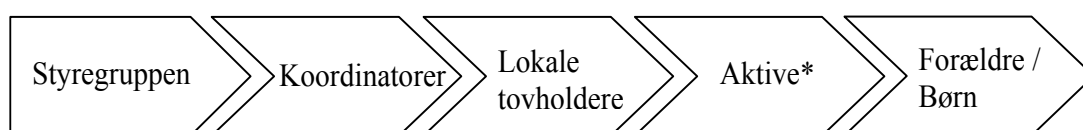
børn tidligt i SFO'en, som har set, hvad der er foregået.” (Foreningsrepræsentant, Odense)

I stort set alle tilfælde er det SFO'en og/eller foreningerne, der har stået for denne synliggørelse – ofte gennem et stort og uformelt netværk. De få gange, hvor kommunerne har forsøgt at udbyde eller informere om kurser eller aktiviteter gennem partnerskaberne er det ikke lykkedes at komme igennem til eller skabe respons i målgruppen:

”Vi slog et fodbolddommerkursus op her og tænkte, at der ville foreningerne nok selv komme med de unge, for jeg kendte jo ikke de unge ude foreningerne. Men der var ikke nogen, der var interesseret. Så må foreningerne have penge nok, når de ikke behøver det og gør noget for det.” (Kommunal koordinator, Årslev)

I forbindelse med synliggørelsen af BUB overfor deltagerne, målgruppen og omgivelserne er det også interessant at iagttage udviklingen af projektet fra en centralt initieret idé og til virkeligheden ude i kommunerne. Ser man på de forskellige kommunikationsled i BUB-projektet, som er gengivet i figuren herunder, er der således sket en filtrering og et tab af informationer ned gennem kommunikationskæden.

Figur 1.3 BUB-projektets kommunikationskæde

* Betegner både frivillige foreningsinstruktører og pædagoger fra SFO'erne.

Denne filtrering gør at grundlæggende informationer, som f.eks. projektets overordnede formål om at skabe nye bevægelsesmuligheder for inaktive børn i SFO'erne, ikke nødvendigvis når ud til de sidste led i kæden. I yderste konsekvens kan filtreringen og tabet af informationer resultere i, at betydningen og ejerskabet af BUB-projektet bliver minimeret, jo længere ned i kommunikationskæden man kommer.

Forankring

Ansvar og styringen af et partnerskab må nødvendigvis finde sted hos én af de involverede parter. Spørgsmålet er således hos hvem og i hvilken organisation i de lokale partnerskaber denne forankring skal sikres? Der er også delte meninger blandt de adspurgte om, hvor en fremtidig forankring af dette eller lignende projekter skal ligge efter endt projektperiode, som det fremgår af disse udtalelser:

”Jeg kunne ønske, at projektet blev et politisk mål forankret kraftigere i kommune(...) men det er ligesom SFO'en, som skal sige til kommunen, at det er et godt projekt det

her, og om det er noget, der skal satses på, og hvad det har bidraget med til børnenes hverdag(...) Der skal en forankring til inde i SFO'en.” (Foreningsrepræsentant, Tommerup)

”Hvis vi lige tager det her projekt her, så mener jeg, at forankringen skal fremover ikke ligge i kommunalt regi. Det er foreningerne i fællesskab med SFO'erne på side-linjen, der laver det her projekt fremover.” (Kommunal koordinator, Ullerslev)

Enkelte aktører fremhæver dog stadig fællesskabet som det bærende og styrende element i partnerskabet:

”Jeg tror, det skal være i et fællesskab, fordi vi kan ikke gøre det selv, foreningerne kan heller ikke gøre det selv, og der kan heller ikke komme en fra kommunen eller højere sted og sige, hvordan vi skal gøre. Det skal være et fællesskab for, at det virker. Alle parter skal have lyst til det, og der skal selvfølgelig være en initiativtager et eller andet sted – men der skal være fokus på fællesskabet.” (Pædagog og medkoordinator, Ullerslev)

Med enkelte undtagelser er der en tendens til, at SFO'erne og de frivillige foreninger lægger forankringen over på den anden part. Enten fordi man ikke mener, at man selv besidder ressourcerne eller kompetencerne til at lede og fordele aktivitetsplanlægningen, eller fordi man simpelthen ikke vil. Projektet har dog alligevel opnået en vis velvilje hos de implicerede, hvilket resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser. Her fremgår det, at størstedelen af respondenterne er positivt stemt overfor BUB-projektet og ønsker, at det skal fortsætte efter projektperiodens ophør.

Tabel 1.5 Videreførelse af samarbejdet

Har I planer om at videreføre partnerskabsidéerne og/eller samarbejdet efter projektperiodens ophør?	Antal	Procent
Ja, helt sikkert	31	33
Ja, måske	35	37
Ved ikke	21	22
Nej, sandsynligvis ikke	6	6
Nej, helt sikkert ikke	1	1
Total	94	100

Kommentarer fra spørgeskemaundersøgelsen

I spørgeskemaundersøgelserne havde respondenterne (dvs. instruktører, pædagoger, koordinatore, medlemmer af styregrupper og politikere) mulighed for at bidrage med positive og kritiske kommentarer i forhold til de lokale partnerskaber. De positive kommentarer kan beskrives ud fra fem overordnede punkter:

- *Glade og aktive børn.* Næsten alle respondenter mener, at det bedste har været børnenes positive reaktion på aktiviteterne og at børnene har været glade for at bevæge sig.
- *Samarbejdet mellem SFO og foreninger.* De fleste fremhæver mødet mellem frivillige instruktører og pædagogerne i SFO'erne som en positiv oplevelse, der har øget forståelsen og kontakten på tværs af de to professioner.
- *Sideeffekter.* Respondenterne nævner også de forskellige sideeffekter, som projektet har resulteret i. Det drejer sig f.eks. om et generelt øget fokus på sundhed og bevægelse i de involverede SFO'er, medlemstilgang i foreningerne og en større synlighed af skoler, SFO'er og foreningsliv i lokalsamfundet.
- *Inspiration og læring.* Især pædagogerne gør opmærksom på de kurser, som har været udbudt gennem BUB-projektet og som har ændret deres måde at opfatte og arrangere bevægelseslege og fysisk aktivitet på i SFO'erne.
- *Projektet og processen.* Endelig er der positive kommentarer der fremhæver projektets formål og udviklingsprocessen ift. partnerskabet som værende henholdsvis godt og spændende. Dertil kommer flere rosende kommentarer om de to konsulenter fra DGI og Fyns Amt, der har været tilknyttet BUB-projektet.

Ligeledes kan de negative kommentarer beskrives ud fra fem overordnede punkter:

- *Samarbejdsvanskeligheder.* Næsten alle respondenter angiver, at der har været besværligheder i samarbejdet mellem de forskellige parter. Mest markante er samarbejdsvanskelighederne mellem pædagoger og instruktører, som hver især efterlyser engagement og hjælpsomhed fra den anden part. Begge parter mener heller ikke, at kommunen har været synlig eller involveret nok i projektet.
- *Tidspunktet for aktiviteterne.* Et af de største problemer for projektet er tidspunktet for aktiviteterne, som ligger i tidsrummet fra 12-16. De fleste instruktører har et normalt arbejde og derfor ikke mulighed for at være der i det pågældende tidsrum.
- *Projektets organisering.* En stor del af respondenternes negative kommentarer går på projektet og dets organisering. Nogle mener bl.a., at der har været uklarhed omkring økonomien og godtgørelsen af udlæg i forbindelse med aktiviteterne. Andre mener, at aktiviteterne for børnene var for voksenstyrede, og at flere aldersgrupper skulle have haft mulighed for at være med i aktiviteterne.
- *Manglende ressourcer og anerkendelse.* Respondenterne nævner også, at det har krævet mange ressourcer at være med i BUB-projektet. Idrætsforeningerne har manglet instruktører til at tage sig af aktiviteterne, og SFO'erne har manglet tid, personale

og overskud til at planlægge aktiviteterne i en travl hverdag med mange andre faste aktiviteter. I denne forbindelse nævnes også tendensen til ”tordenskjolds soldater”, hvor det er de samme mennesker, der stiller op til de forskellige opgaver.

- *Faciliteterne*. Endelig nævnes manglen på eller dårlig tilgang til idrætsfaciliteter ude i lokalområderne som en begrænsende og demotiverende faktor. Respondenterne mener, at dette i mange tilfælde er gået ud over planlægningen eller udførelsen af aktiviteterne.

Der er flere sammenfald mellem de problemstillinger, der fremhæves i de kvalitative interviews og i spørgeskemaundersøgelsen. Det drejer sig f.eks. om samarbejdsvanskeligheder mellem de forskellige parter, mangel på tid og instruktører samt en udbredt personafhængighed i de lokale projekter.

Sammenfatning af analysens resultater

Analysen viser, at der på trods af en række problemer også findes mange potentialer for forbedret samarbejde og bedre resultater. Det er især værd at bemærke, at mangel på vilje eller lyst til at arbejde i et partnerskab er et af de væsentligste problemer. Selvom problemet kan være koblet til en følelse eller opfattelse af mangel på ressourcer i de pågældende institutioner eller foreninger, så har det pga. anonymitet ved besvarelsen af spørgeskemaet ikke været muligt for evalueringen at komme tættere på de konkrete problemers sammenhænge og årsager.

Nedenstående er en sammenfatning af analyseresultaterne fra de forskellige interviews og fokusgruppeinterviews samt angivelse af evt. forbedringsmuligheder inden for hver analysekategori.

Tabel 1.6 Sammenfatning af analyseresultater – Partnerskabets organisering

Analyse-kategori	Resultater	Forbedringsmuligheder
Typer af partnerskaber	Partnerskaber der er initieret fra oven kan i nogle tilfælde have en negativ indvirkning på engagementet hos de implicerede aktører i lokalområderne.	Omvendt kan påvirkningen fra oven sætte nogle processer i gang lokalt, der ellers ikke ville være basis for eller ressourcer til. Involver så vidt muligt de lokale aktører fra starten
Den lokale kontekst	Der findes både små og store lokal-samfund, hvor samarbejdet fungerer, og hvor det ikke fungerer. Nærhed mellem samarbejdsparter og faciliteter i de enkelte lokalområder kan være med til at facilitere processen.	Der er stor forskel mellem de lokale betingelser og der bør derfor tages hensyn til disse i præmisserne for de lokale partnerskaber, så lokalområdernes muligheder udnyttes bedst.

Tabel 1.7 Sammenfatning af analyseresultater – Interaktion i partnerskabet

Analyse-kategori	Resultater	Forbedringsmuligheder
Personafhængighed	<p>Der er stor personafhængighed i de lokale partnerskaber og derfor også en stor sårbarhed overfor ændringer eller udskiftninger i kredsen af lokale aktører.</p> <p>Aktører med involvering i både SFO og forening, som dermed besidder dobbeltfunktioner, får næsten automatisk en central rolle i partnerskaberne.</p>	<p>Personafhængighed er et grundvilkår i partnerskaber og derfor skal de aktører, som tager ansvar og driver samarbejdet frem også anerkendes.</p> <p>For at modvirke personafhængigheden kan der ligeledes bruges flere ressourcer til at rekruttere nye foreninger og aktører til partnerskabet.</p>
Holdninger og værdier	<p>Der er forskellige værdier og holdninger til BUB-projektet og i opfattelsen af idræt og bevægelse hos henholdsvis pædagoger og frivillige instruktører.</p> <p>Foreningerne har svært ved at arbejde værdiorienteret i forhold til projektets målgruppe og fokuserer mere på selve aktiviteterne.</p>	<p>Samarbejdsrelationerne mellem de forskellige aktører kan forbedres ved at facilitere en nedbrydning af fordomme og antagelser og dermed være med til at italesætte værdier og skabe klarhed hos parterne.</p>
Vilje og lyst	<p>BUB-projektets intentioner og målsætning kan ligge langt fra den oplevede virkelighed i SFO'er og foreninger (f.eks. i forhold til ressourcer), hvilket kan være med til at skabe uvilje og forbehold overfor projektet i lokalområderne.</p>	<p>Omvendt bør lokale aktører også erkende, at medlemskab af et partnerskab ofte handler om at engagere sig og handle ud over det, der forventes.</p>
Ligeværd	<p>Der er ikke ligeværd mellem kommuner, SFO'er og foreninger. Kommunen er ikke synlig nok i partnerskaberne, og foreninger føler sig overset af SFO'erne, der i de fleste tilfælde har eller tager initiativet i forbindelse med planlægning af aktiviteter.</p>	<p>Roller, funktioner og ressourcer i partnerskaberne skal synliggøres bedre mellem parterne. De frivillige foreninger skal også blive bedre til at tage ansvar for og deltage i planlægningen og udførelsen af partnerskabets opgaver.</p>
Ressourcer og anerkendelse	<p>Foreningerne mangler instruktører til at stå for aktiviteterne i det pågældende tidsrum, mens SFO'erne mangler tid og personale til at involvere sig i projektet.</p> <p>Det er vigtigt med anerkendelse og positiv italesættelse af de forskellige aktørers indsats i projektet for at vedligeholde deres motivation.</p>	<p>Foreningerne kan evt. forsøge at udnytte alternative ressourcer, såsom ældre skoleelever eller pensionister til at stå for aktiviteterne.</p> <p>De forskellige parter i de lokale partnerskaber skal også være bedre til indbyrdes at anerkende hinandens indsats.</p>

<p>Formalisering</p>	<p>Lav mødefrekvens og usikkerhed om samarbejdsprocedurer hos partnerskabernes aktører kan hæmme udviklingen af det lokale samarbejde. Dertil kommer at de frivillige foreninger ikke er vant til at arbejde med skriftlig dokumentation og evalueringer af aktiviteter.</p> <p>Dette skyldes primært, at fællesskaberne i lokalområderne er præget af uformelle netværk, der ikke nødvendigvis harmonerer med den strukturerede og forpligtende samarbejdsform i partnerskaberne.</p>	<p>Der er behov for større fokus på indbyrdes planlægning af faste aftaler for mødefrekvens og varighed. I den forbindelse bør kommunen som partner spille en mere aktiv rolle som den koordinerende part.</p> <p>Det skal sikres, at krav om dokumentation ikke bliver for administrativt tunge for de frivillige foreninger, der dog også bør blive bedre til at dokumentere og evaluere sine aktiviteter skriftligt.</p>
----------------------	--	---

Tabel 1.8 Sammenfatning af analyseresultater – Partnerskabets udvikling over tid

Analyse-kategori	Resultater	Forbedringsmuligheder
<p>Konflikter og problemløsning</p>	<p>De konflikter og uoverensstemmelser, der kan opstå i et partnerskab kan ofte spores tilbage til en manglende eller ikke-fuldstændig afklaring af indbyrdes aftaler og rollefordeling.</p> <p>Hverken SFO'er eller foreninger er vant til at samarbejde med andre og er derfor tilbageholdende, når der opstår konflikter med de andre parter.</p>	<p>Det er vigtigt at få fjernet usikkerhedsmomenter i udviklingen af partnerskaber og have fortløbende afklaringsprocesser for at afpasse indbyrdes forventninger mellem parterne.</p> <p>Der bør etableres en samtaleform mellem parterne, der tillader modsigelse såvel som engagement.</p>
<p>Tæthed og kvalitet</p>	<p>Samarbejdet mellem SFO'er og foreninger har været med til at gøre begge parter bevidste om lokale muligheder og faciliteter.</p> <p>Partnerskaberne har ikke bragt de lokale foreninger tættere på hinanden, og projektet har heller ikke formået at involvere skoleledelser, foreningernes bestyrelser eller børnenes forældre.</p>	<p>Fælles kurser i bevægelses- og aktivitetsudvikling kan være med til at motivere og bringe pædagoger og frivillige instruktører tættere sammen.</p>
<p>Synliggørelse af produkter og processer</p>	<p>I de lokale partnerskaber er det primært SFO'erne eller foreningerne, der har stået for synliggørelsen af projektet gennem et stort og uformelt netværk.</p>	<p>På dette punkt kan kommunen, som råder over flere kommunikationskanaler, også være mere aktiv.</p>

Forankring	Der er usikkerhed om, hvorvidt projektets forankring skal ligge i SFO-regi eller i foreningsregi. Ingen mener, at forankringen skal ligge i kommunen, selvom de ofte sidder med den overordnede koordinerende funktion.	Forstærket ejerskab ift. projektet kan muligvis opnås gennem tydeligere rollefordeling mellem offentlige og frivillige parter.
------------	---	--

Konklusion

Denne delrapports primære omdrejningspunkt er afdækningen af faktorer der henholdsvis fremmer og hæmmer samarbejdet mellem den offentlige og den frivillige sektor i de undersøgte lokale partnerskaber i BUB-projektet. Det er således gennem afdækningen af ”fremmere” og ”hæmmere”, at delrapporten tilsigter at besvare nogle af de spørgsmål, som gives i indledningen.

Hvordan etableres samarbejdet mellem SFO og forening?

De undersøgte lokale partnerskaber i BUB-projektet er alle initieret oppefra. Partnerskaberne er dermed ikke opstået af sig selv – men omvendt er den lokale deltagelse i partnerskaberne frivillig og mobiliseringen af aktører har foregået i de enkelte lokalområder. Projekter, der initieres oppefra, kan have problemer med at forankre sig lokalt, og i denne sammenhæng har det været afgørende for BUB-projektets udvikling i lokalområderne, at projektet har været tilknyttet to konsulenter fra henholdsvis Fyns Amt og DGI.

De forskellige lokale aktørers motivation for at indgå i partnerskaberne udspringer primært af mulighederne for at skabe nye og anderledes bevægelsesmuligheder for lokalområdernes børn, som netop også var BUB-projektets formål. Omvendt er denne motivation betinget af, hvad og hvor meget der forventes af aktørernes involvering i de lokale partnerskaber. I denne sammenhæng har især de frivillige foreninger udvist manglende forståelse af, hvad det vil sige at indgå i et udviklingsprojekt. En del af de frivillige foreninger giver udtryk for, at de ligeledes er motiveret af muligheden for en øget synlighed i lokalsamfundet og en øget medlemstilgang.

Selvom det er kommunen, SFO’erne samt de frivillige foreninger, der formelt indgår samarbejdsaftalerne i lokalområderne, er det reelt enkelte nøglepersoner eller ildsjæle (som ofte besidder dobbeltfunktioner i partnerskabet), der former og driver samarbejdet frem. Kombineret med en meget uformel arbejdsform gør denne store personafhængighed det svært for nye aktører at indtræde i eller overtage opgaver fra disse nøglepersoner. Personafhængigheden gør det videre samarbejde i de lokale partnerskaber meget skrøbelig på baggrund af ændringer i bemanningen.

Hvordan er samarbejdet?

Aktørerne i de lokale partnerskaber opfatter samarbejdet som noget positivt og spændende, der har øget forståelsen og kontakten på tværs af den offentlige og frivillige sektor. Men samtidig hæmmes de lokale partnerskaber af en række samarbejdsvanskeligheder som f.eks. manglende formalisering og styring af samarbejdet. Den manglende formalisering af samarbejdet i partnerskaberne kommer til udtryk i en lav mødefrekvens mellem aktørerne, manglende skriftlig dokumentation af aktiviteter og evalueringer samt uklare eller manglende samarbejdsprocedurer i partnerskaberne. Det skyldes blandt andet, at fællesskaberne i lokalområderne er præget af uformelle netværk, og hvor de frivillige foreningers selvforståelse ikke nødvendigvis harmonerer med partnerskabets strukturrede og forpligtende samarbejdsform. Kravene til skriftliggørelse af arbejdet i partnerskaberne, herunder også udfærdigelsen af samarbejdsaftaler, fremstår som en uvant og til tider unødvendig pligt hos de forskellige aktører. En anden årsag til den manglende formalisering er manglen på ledelsesmæssig styring i de lokale partnerskaber, hvor både SFO'er og frivillige foreninger føler, at især kommunen ikke er synlig nok eller tager del i partnerskaberne. Den manglende formalisering er i værste fald med til at bremse eller forhindre udviklingen af samarbejdet i de lokale partnerskaber. I forbindelse med synliggørelsen af produkter og processer i de lokale partnerskaber er det igen SFO'erne eller de frivillige foreninger, som har stået for synliggørelsen af projektet – både overfor de lokale medier og gennem uformelle netværk. Dette har resulteret i en meget sporadisk synliggørelse i de forskellige lokalsamfund. I denne sammenhæng har kommunen, som råder over flere kommunikationskanaler, også været tilbageholdende.

Ifølge aktørerne hæmmes partnerskaberne også af, at de frivillige foreninger og SFO'erne mangler ressourcer. I foreningerne drejer det sig om instruktører til at stå for aktiviteterne i BUB-projektet, mens det i SFO'erne drejer sig om manglende tid og personale i forhold til deltagelsen i partnerskaberne. Begge steder karakteriseres dette som den største barriere for projektet på længere sigt. Foreningernes manglende evne og ressourcer til at udvikle og udbyde nye aktiviteter er også én af de primære årsager til, at ikke flere foreninger involverer sig i BUB-projektet.

Samarbejdsvanskelighederne ses også gennem en udtalt mangel på omstillingsparathed hos aktørerne i de undersøgte områder. Dette kommer bl.a. til udtryk ved en manglende lyst til at påtage sig et ansvar eller til at udveksle synspunkter med de andre i partnerskaberne. Angsten for en mulig konflikt med de andre parter i samarbejdet afholder mange fra at indgå konstruktivt i udviklingen af det lokale partnerskab.

Undervejs har aktørerne i de lokale partnerskaber haft svært ved at forankre projektet, hvilket primært skyldes usikkerhed om, hvor forankringen skal lægges. SFO'erne og de frivillige foreninger skyder forankringen over på den anden part. Enten fordi parterne ikke mener, at de selv besidder ressourcer eller kompetencer til at lede samarbejdet, eller fordi de simpelthen ikke ønsker et ledelsesansvar. Hverken SFO'er eller foreninger mener, at forankringen skal ligge i kommunen, selvom de netop må forventes at have ressourcer og kompetencer til at sidde med den overordnede koordinerende funktion. Usikkerheden

omkring forankringen af BUB-projektet bunder sandsynligvis i, at det er svært at skabe ejerskab af projektet på tværs af parterne, hvilket igen hænger sammen med svage samarbejdsrelationer mellem parterne og muligvis fordi BUB-projektet oprindeligt er initieret oppefra. Ikke desto mindre har projektet alligevel opnået en vis velvilje hos de involverede, idet de fleste ønsker at projektet skal fortsætte efter projektperiodens ophør.

Hvordan ændres og udvikles samarbejdet under forløbet?

I løbet af de tre år som BUB-projektet har kørt er kendskabet mellem de lokale aktører forventeligt blevet større. Der er opstået nye samarbejder på tværs af henholdsvis kommunens forvaltning, SFO'erne og de frivillige foreninger. Især samarbejdet mellem SFO'er og frivillige foreninger har været med til at gøre begge parter bevidste om lokale muligheder og faciliteter i forhold til idræt og bevægelse. I den sammenhæng har de fælles kurser i bevægelses- og aktivitetsudvikling spillet en vigtig rolle og har motiveret og bragt pædagoger og frivillige instruktører tættere sammen. Partnerskaberne har dog ikke bragt de lokale foreninger tættere sammen, og de har heller ikke formået at involvere andre lokale interessenter som f.eks. skoleledelser, foreningernes bestyrelser eller børnenes forældre.

I projektperioden er interessen dalet hos foreningerne, når de har fundet ud af, hvor stor arbejdsbyrden er, og hvor svært det er at finde instruktører til aktiviteterne. Partnerskabernes evne til at rekruttere voksne drivkræfter inden for de frivillige foreninger såvel som inden for SFO'erne har ligeledes været faldende. På trods af velviljen overfor projektet hos de involverede parter burde denne rekruttering ikke være et problem, hvis BUB-projektet var en succes.

Mødefrekvensen i de lokale partnerskaber har også ændret sig i løbet af projektperioden. I starten mødtes man med 3-4 måneders mellemrum bl.a. for at diskutere samarbejdets rammer og vilkår. I slutningen af projektet mødtes man kun én eller to gange årligt for at planlægge de konkrete aktiviteter. Denne udvikling er naturlig, når et projekt går fra en udviklingsfase over i en driftsfase. Faren ved denne udvikling er dog, at den lave mødefrekvens kan føre til manglende tæthed mellem parterne og dermed usikkerhed overfor de samarbejdsprocedurer, som man tidligere aftalte. Denne problemstilling bliver ikke mindre, når der sker udskiftninger i projektets personkreds, eller når nye aktører skal involveres.

Hvilke foreningstyper indgår i samarbejdet med SFO'erne?

Problemerne med at finde nye foreninger, der har lyst til at deltage i partnerskaberne, hænger sandsynligvis sammen med den udvikling, hvor de frivillige foreningers tilknytning til folkelige og sociale bevægelser er blevet mindre samtidig med, at foreningerne er blevet mere medlems- og aktivitetsfokuserede²⁶. I de lokale partnerskaber er størstedelen af de deltagende foreninger af typerne ”den idébestemte forening” og ”den lokale forening”. Disse foreningstyper karakteriseres ved henholdsvis at bygge på værdier og holdninger, og at medlemmerne har en række andre relationer til hinanden fra andre

26 Ibsen, Bjarne: *Foreningsidrætten i Danmark – Udvikling og udfordringer*, s. 27 og s. 38-42

lokale sammenhænge²⁷. Sammenholdt med den lokale kontekst, hvori partnerskaberne skal udvikles, er tæthed mellem samarbejdsparter, dvs. frivillige foreninger og SFO'er, tidligere traditioner for samarbejde samt nærhed til faciliteter vigtige faktorer, der kan facilitere processen.

Hvordan er samspillet mellem "professionelle" og "frivillige"?

Aktørerne fra de lokale partnerskaber føler, at samarbejdet har bragt dem tættere på hinanden – men samtidig er der en række faktorer, som hæmmer denne tæthed. I mange af lokalområderne er der ikke ligeværd mellem kommuner, SFO'er og frivillige foreninger. Kommunen er mere eller mindre frivilligt blevet marginaliseret i partnerskabet, mens foreningerne føler sig overset i af SFO'erne, der i de fleste tilfælde har taget initiativet med at planlægge og koordinere de ugentlige aktiviteter. Den manglende ligeværd kan føre til mindre motivation fra især foreningernes side. Desuden har manglen på positiv tilskyndelse og anerkendelse af de involveredes engagement og indsats, fra projektets ledelse og de lokale koordinatore, ligeledes en negativ effekt på motivationen for at deltage i partnerskaberne.

Hverken SFO'er eller frivillige foreninger er vant til at samarbejde så tæt med andre og er derfor tilbageholdende, når der opstår konflikter med de andre parter. En stor del af de konflikter og uoverensstemmelser, der kan opstå i et partnerskab, kan ofte spores tilbage til manglende afklaring af indbyrdes aftaler samt rolle- og ansvarsfordeling i praksis. Dette forstærkes yderligere af den manglende omstillingsparathed samt den manglende formalisering af samarbejdet, som nævnes tidligere i konklusionen. Endelig er der store forskelle i værdier og normer mellem parterne samtidig med, at der indbyrdes mellem parterne ikke bliver diskuteret værdier i forhold til de idrætssvage og udsatte børn, som BUB-projektet oprindeligt retter sig imod. De frivillige foreningers værdisæt, der bunder i en organisatorisk uafhængighed og mindre intensiv kontakt til det offentlige, harmonerer i øvrigt sjældent med den meget strukturerede og forpligtende samarbejdsform, som partnerskaberne med kommunerne og SFO'erne lægger op til. Foreningerne har i de hele taget svært ved at arbejde værdiorienteret i forhold til projektets målgruppe og fokuserer mere på selve aktiviteterne, der skal planlægges og afvikles.

Hvordan er samspillet mellem en "pædagogisk kultur" og "idrætskultur"?

Selvom både SFO-medarbejdere og frivillige instruktører fremhæver deres forskelligheder med hensyn til, hvordan de tænker og handler, så påpeger især SFO-medarbejderne, at de har lært noget nyt ved at arbejde sammen med de frivillige instruktører. Forståelsen og respekten mellem pædagoger og instruktører ændrer dog ikke ved, at der i mødet mellem "professionerne" er for lidt diskussion af mål, midler og formål i forhold til aktiviteterne for børnene. Tætheden mellem pædagoger og instruktører og kvaliteten af samarbejdet mellem disse to grupper har dog udviklet sig positivt i løbet af projektperioden. Samarbejdet mellem pædagoger og instruktører har også haft en afsmittende effekt på måden,

²⁷ Ibid., s. 26-34

man fokuserer på fysisk aktivitet og sundhed i SFO'erne. Pædagogerne er i løbet af projektperioden også blevet bedre til at involvere sig aktivt i de forskellige aktiviteter, som instruktørerne har stået for.

Afslutningsvis kan det konkluderes at partnerskaber mellem kommunale institutioner som f.eks. SFO'er og frivillige foreninger, er en mulighedsskabende samarbejdsform, der rummer potentialer for udvikling af de enkelte parter. Samtidig er partnerskaber ofte en svær og skrøbelig konstruktion, der indeholder mange udfordringer, og som er dybt afhængig af en øjeblikkelig og et stærkt personligt engagement.

Referencer

- Andersen N.* Partnerskabelse. København: Hans Reitzels Forlag, 2006.
- Armistead C, Pettigrew P.* Effective partnerships: building a sub-regional network of reflective practitioners. *The International Journal of Public Sector Management* 2004; vol. 17, nr. 7: 571-585.
- Baron-Epel O, m.fl.* Health promotion partnerships in Israel: motives, enhancing an inhibiting factors, and modes of structure. *Health Promotion International* 2003; vol. 18, nr. 1: 15-23.
- Bogason P.* Fragmenteret forvaltning – Demokrati og netværksstyring i decentraliseret lokalstyre. Århus: Systime, 2001.
- Cheadle A, m.fl.* A Qualitative Exploration of Alternative Strategies for Building Community Health Partnerships: Collaboration- versus Issue-Oriented Approaches. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine* 2005; vol. 82, nr. 4: 638-652.
- Christensen M.* Professioner og værdier i børns idrætsmiljøer. En evaluering af udviklingsprojektet ”Børn lærer gennem kroppen”. Århus: Center for Idræt, Aarhus Universitet, 2004. - (Skriftserien Ludus; nr. 1)
- Dooris M.* Joining up settings for health: a valuable investment for strategic partnerships?. *Critical Public Health* 2004; vol. 14, nr. 1: 49-61.
- Eilbert KW, Lafronza V.* Working together for community health – a model and case studies. *Evaluation and program planning* 2005; nr. 28: 185-199.
- Froberg K, m.fl.* Secular trends in physical fitness and obesity in danish 9-year-old girls and boys: Odense School Child Study and Danish substudy of the European Youth Heart Study. *Scandinavian journal of medicine & science in sports* 2004; vol. 14: 1-6.
- Gillies P.* Effectiveness of alliances and partnerships for health promotion. *Health Promotion International* 1998; vol. 13, nr. 2: 99-120.
- Gray B, Wood D.* Collaborative Alliances: Moving from Practice to Theory. *The Journal of Applied Behavioural Science* 1991; vol. 27, nr. 1: 3-22.

- Gustafsson J.* Ledelse af interorganisatoriske netværk; IPOS Artikelsamling, artikel nr. 10, Ålborg Universitet, 2004.
- Heenan D.* A partnership approach to health promotion: a case study from Northern Ireland. *Health Promotion International* 2004; vol. 19, nr. 1: 105-113.
- Hjære M.* Partnerskaber – på vej mod en ny samarbejdskultur?. Odense: Center for frivilligt socialt arbejde, 2005.
- Ibsen B, Eichberg H.* Dansk idrætspolitik – Mellem frivillighed og statslig styring. København: Idrættens Analyseinstitut, 2006.
- Ibsen B, Habermann U.* Definition af den frivillige sektor i Danmark. Odense: Center for frivilligt socialt arbejde, 2005.
- Ibsen B, Habermann U.* 'Guf' og 'Gab' - Foreninger og frivilligt arbejde i Københavns Kommune. Center for Forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet, 2005.
- Ibsen B.* Foreningerne og de frivillige organisationer. I: Boje TP, m.fl. (red.): Den frivillige sektor i Danmark – omfang og betydning. København: Socialforskningsinstituttet, 2006: 71-117.
- Ibsen B.* Foreningerne på Fyn. Odense: Center for Forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet, 2004.
- Ibsen B.* Foreningsidrætten i Danmark – Udvikling og udfordringer. København: Idrættens Analyseinstitut, 2006.
- Ibsen B.* Frivilligt arbejde i idrætsforeninger. København: Forlaget Systime og Danmarks Højskole for Legemsøvelser, 1992.
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet & Kræftens Bekæmpelse.* Alle børn i bevægelse – Idéer til initiativer. København, 2005.
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet.* Børn og motion. Rapport fra en konference; Forum for Motion, København, 2002.
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet.* Sund hele livet – de nationale mål og strategier for folkesundheden 2002-10. København, 2002.
- Israel BA, m.fl.* Review of Community-based Research: Assessing Partnership Approaches to Improve Public Health. *Annual Review of Public Health* 1998; vol. 19: 173-202.
- Kulturministeriet.* Børn og unge i bevægelse – perspektiver og idéer. København, 2003.
- Kulturministeriet.* Brian Mikkelsen støtter idrætsprojekt for børn og unge i Fyns Amt; Pressemeddelelse 2. februar 2004. kilde: <http://www.kum.dk/sw9694.asp>
- Kulturministeriet.* Kulturpolitikens sigtelinjer. København, 2004.
- Larsen K.* Tema: Pas på frivilligheden. *DGI Magasinet Udspil* 2005; nr. 10.
- Lorentzen H.* Farvel til amatørerne! Velferdsstaten og de frivillige organisasjonene. Oslo: Institutt for samfunnsforskning, 2003.
- Lowndes V, Skelcher C.* The dynamics of multi-organizational partnerships: An analysis of changing modes of governance. *Public Administration* 1998; vol. 76: 313-333.
- Millington H.* Hvor går idrætten hen?. Fra *Magasinet Idrætsliv* på <http://www.dif.dk/index/>

- nyheder-idraetsliv.htm?selectmonth=11&selectyear=2005&vis=3910&id=0. Danmarks Idrætsforbund, 2005.
- Mondrup K, Nielsen K.* Projektbeskrivelse af ”Modelprojekt Børn og Unge i Bevægelse”, kilde: <http://www.bub.dk/f/f1/projektbeskrivelse.pdf>
- Møller S, Pedersen H.* DGI inviterer kommunen til dialog og samarbejde; Debatindlæg fra DGI på <http://www.dgi.dk/artikel.aspx?aid=8464>.
- Nielsen G.* Barrierer for børns bevægelsesaktiviteter; Speciale ved Institut for Idræt, Københavns Universitet, 2004.
- Nielsen J.* Kunsten at få børn og unge i bevægelse. I: Lüders K, Vogensen N. (red.). Idrætspædagogisk Årbog 2004/05. Gerlev: Forlaget Bavnebanke, 2005.
- O'Neill M, m.fl.* Coalition theory as a framework for understanding and implementing intersectoral health-related interventions. *Health Promotion International* 1997; vol. 12, nr. 1: 79-87.
- Radmer KB.* Kommuner stærkt interesserede i partnerskaber artikel fra DGI på <http://www.dgi.dk/artikel.aspx?aid=8313>.
- Rådet for Frivilligt Socialt Arbejde.* Det vil VI med de nye kommuner - anbefalinger fra årsmødet til Rådet for Frivilligt Socialt Arbejde. København: Rådet for Frivilligt Socialt Arbejde, 2005.
- Schein E.* Kurt Lewin's Change Theory in the Field and in the Classroom: Notes toward a Model of Managed Learning. *Systems Practice* 1996; vol. 9, nr. 1: 27-47.
- Scott C, Thurston W.* The Influence of Social Context on Partnerships in Canadian Health Systems *Gender, Work and Organization* 2004; vol. 11, nr. 5: 481-505.
- Seemann J.* Organisationer set på tværs – introduktion til interorganisatorisk analyse. I: Bømler TU (red.). *Sociale organisationer i en omstillingstid – lærebog i organisations teori til social- og sundhedsuddannelserne*. København: Hans Reitzels Forlag, 2. udgave, 2003.
- Sindall C.* Intersectoral collaboration: the best of times, the worst of times (editorial comment). *Health Promotion International* 1997; vol. 12, nr. 1: 5-7.
- Sundhedsstyrelsen.* 11-15-åriges livsstil og sundhedsvaner 1997-2003. Sundhedsstyrelsen, 2005
- Sundhedsstyrelsen.* Sundhed i kommunen - nye opgaver og muligheder. København, 2005.
- Weihe G.* Public-Private Partnerships: Addressing a Nebulous Concept. København: International Center for Business and Politics, Copenhagen Business School, 2005. - (Working paper; nr. 16)

Hjemmesider

Modelprojekt Børn og Unge i Bevægelse: www.bub.dk

Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund: www.cisc.sdu.dk

Danske Gymnastik- & Idrætsforeninger: www.dgi.dk

Region Syddanmark: www.regionsyddanmark.dk

Delrapport 2: Lokalområdernes idrætsfaciliteter og idrætsudbud

Jan Toftegaard Støckel

Indledning

Interessen for børn og unges fysiske aktivitet er i disse år ganske betydelig og drejer sig i en række henseender om at kunne måle og belyse, hvor meget børn bevæger sig, hvor de bevæger sig samt hvilke faktorer, der især påvirker børns til- og fravalg af fysisk aktivitet. Men børns udøvelse af fysisk aktivitet er en kompleks størrelse, der ikke alene handler om, hvor mange, der går til idræt i en idrætsklub. Denne kompleksitet fremgår blandt andet af, at vi fra undersøgelser af de 6-10 åriges fysiske aktivitet ved, at børns aktivitetsniveau falder i takt med alderen, selvom foreningsdeltagelsen først kulminerer omkring 12-15 årsalderen (Larsen, 2003).

Nærværende evaluering viser, at de 6-7 årige er signifikant mere fysisk aktive end de 8-9 årige, men imidlertid også at de 7-8 årige er signifikant mere foreningsaktive end de 6 og 9 årige. Selv når man tager højde for sociale faktorer som etnisk oprindelse, samlivsstatus, antal søskende osv. finder vi signifikante områdeforskelle, der kræver andre og mere nuancerede forklaringer (se også delrapport 4). Børns fysiske aktivitet må, set i dette lys, også forklares i forhold de kulturer, traditioner og muligheder for aktivitet, der findes i børnenes omgivelser. Med omgivelser sigtes der især til børnenes nærmiljø med fysiske faciliteter som haller, gymnastiksale, atletikbaner, græsarealer, naturområder m.fl. samt aktivitetsudbud i skole, SFO og fritiden.

Jo yngre børnene er, desto mere afhængige er de af at voksne skaber rammer og sørger for at lægge aktiviteter til rette for dem. En relevant hypotese kan derfor være, at man kan skabe øget fysisk aktivitet og bevægelsesglæde hvis man:

- a) råder over faciliteter med stor tilgængelighed (let at komme til jf. åbningstid og udnyttelsesgrad), stor egnethed (er anvendelig til de ønskede aktiviteter) og god geografisk placering.
- b) råder over aktivitetsudbud af bred variation og kvalitet for mange målgrupper

Set i relation til BUB er det interessant at belyse lokalområdernes facilitets- og udbudsmæssige forhold og diskutere disses betydning for børns fysiske aktivitet.

Til dette hovedformål knytter sig tre delspørgsmål:

- For det første at opnå konkrete beskrivelser af, hvad der findes af muligheder for leg og bevægelse i de enkelte områder.
- For det andet at skabe grundlag for analyse af sammenhænge mellem fysiske faciliteter, udbud og børn/unges til/fravalg af fysisk aktivitet.
- For det tredje at belyse hvilken betydning anvendelsen af BUB-projektets facilitetsmidler har haft for lokalområdernes udvikling af bevægelsesmuligheder.

Metode

I foråret 2005 blev der udsendt et internetbaseret spørgeskema til centrale nøglepersoner²⁸ i de deltagende områder. Valget af en spørgeskemaundersøgelse blev truffet, fordi det blev skønnet, at de ønskede informationer om antal og karakter af udbud og faciliteter relativt let kunne kvantificeres. Det blev ligeledes skønnet, at lokale nøglepersoner hurtigt og effektivt ville være i stand til at afgive svar via et elektronisk spørgeskema.

Forud for spørgeskemaets udsendelse blev de respektive respondenter spurgt, om de ville og kunne besvare disse spørgsmål. Det blev accepteret af samtlige, og der er modtaget besvarelser som dækker 24 ud af de 25 mulige lokalområder²⁹. Respondenterne har med stort omhu besvaret spørgeskemaerne, hvilket derfor giver gode muligheder for at foretage analyser af modelprojektets lokalområder. For størstedelen af svarene er der afgivet svar, som vedrører 22 lokalområder³⁰.

Det forhold at de udvalgte respondenterne har deres naturlige gang i lokalområdernes skoler, idrætsfaciliteter mv. betyder, at de med stor sandsynlighed er de personer, som bedst har kunnet belyse spørgsmålene om faciliteter og udbud. I flere tilfælde har respondenterne dog måttet foretage nærmere undersøgelser af forskellige forhold som idrætsudbud og kommunens planer for faciliteter og børneidræt.

Som det fremgår af datapræsentationen findes der desværre ingen data fra Heden Vantinge. Dette område er 'heldigvis' et af evalueringens udvalgte fokusområder, hvorfor der også er viden om de facilitets- og udbudsforhold, som gør sig gældende i dette område. På baggrund af de særligt udvalgte fokusområder har det været muligt at foretage en validering af svar, som gælder for 7 lokalområder. Valideringen omfatter alene fysiske faciliteter og resultatet viser, at der i forhold til respondenternes svar er stor overensstemmelse med de notater vi har foretaget vedrørende de lokale faciliteter. Der er ikke foretaget en validering af lokalområdernes aktivitetsudbud, fordi det er blevet skønnet at ville medføre uforholdsmæssigt stort tidsforbrug. Selvom mange idrætsforeninger formår at fastholde de samme udbud over en længere årrække, så skal man være opmærksom på, at de afgivne svar om lokalområdernes fysiske aktivitetsudbud primært skal betragtes som et øjebliksbillede.

Som det fremgår af formålsbeskrivelsen af facilitets- og udbudsundersøgelsen, så er det hensigten at undersøge såvel mængden og kvaliteten af faciliteter samt lokalområdets aktivitetsudbud. Der fokuseres primært på idrætsanlæg, grønne områder, cykelstier, legepladser m.fl., men der spørges også til åer, søer, hav, asfaltområder og i det hele taget til områder, som kan have betydning for børn og voksnes udøvelse af fysisk aktivitet, hvad enten man tænker på idræt eller mere rekreative bevægelsesformer. Dermed supplerer denne undersøgelse Lokale- og Anlægsfonden opgørelser over faciliteter med vigtige informationer om disse faciliteters anvendelse, ligesom nærværende undersøgelse viser

28 Respondenterne består primært af kommunale BUB-koordinatorer og lokale SFO-tovholdere

29 I denne delrapport er Ejby Kommunes trukket ud af evalueringen, fordi kommunen udgik ud af projektet. Det reducerer antallet af lokalområder med to til 23.

30 Gudme indgår som ét lokalområde, men består af 4 mindre lokalområder. Der er afgivet svar for hvert af områderne.

antallet af faciliteter i forhold til mindre lokalområder til forskel fra de tilgængelige statistikker. Når det i særlig grad vurderes som væsentligt i forhold til de 6-10 åriges fysiske aktivitet, så skyldes det netop denne aldersgruppes formodede afhængighed af faciliteter og udbud i nærmiljøet.

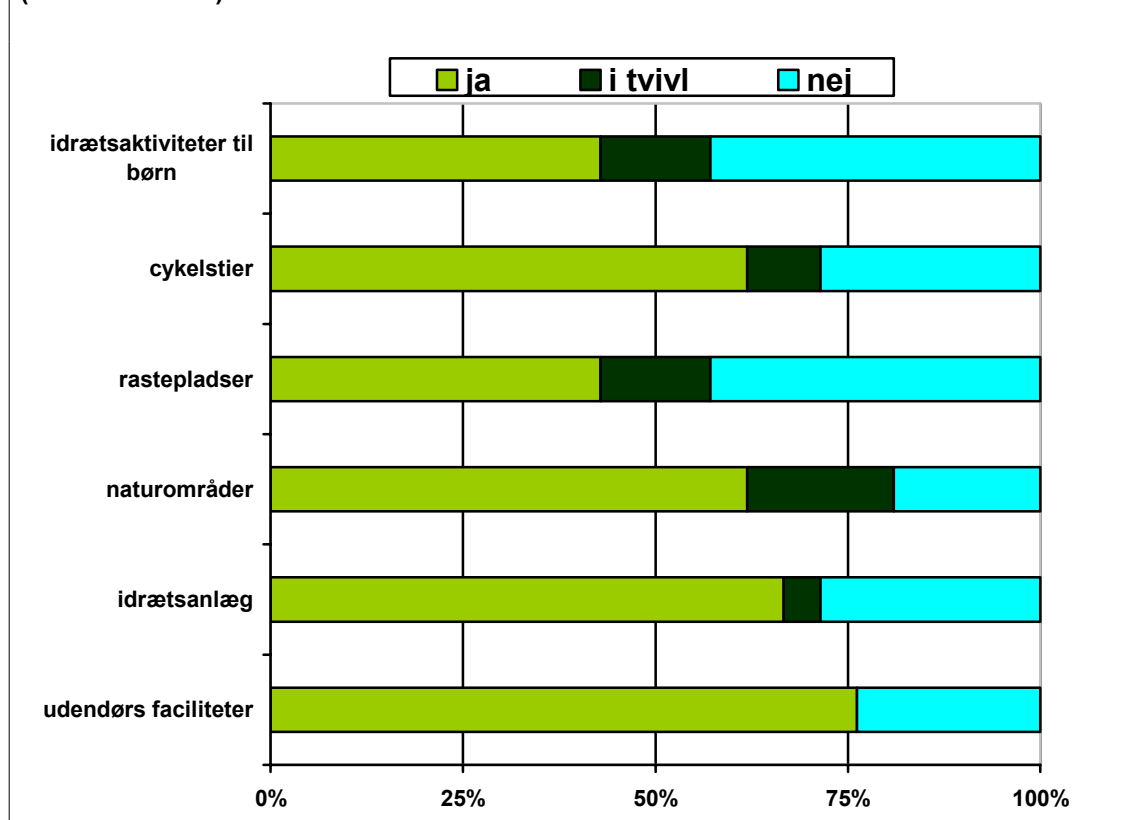
Resultaterne af spørgeskemaet vedr. de 23 lokalområder vil blive præsenteret i forhold til faciliteter og udbud samt en afsluttende diskussion af sammenhængen mellem disse og dermed en tilbagevendende til de 3 formål med undersøgelsen.

Faciliteter

De 23 lokalområder repræsenterer 11 forskellige 'gamle kommuner' som i årene frem til kommunalreformen i forskellig grad vægtede udviklingen af faciliteter og udbud. Forskellene mellem de forskellige lokalområder og kommuner kommer fx til udtryk ved antallet og vedligeholdelsen af cykelstier, idrætshaller, legepladser, rekreative udendørsfaciliteter. For de forskellige kommuner har der ligeledes været forskelle i omfanget af den økonomiske støtte til foreningslivet.

I diagram 2.1 er der spurgt til de daværende 11 kommuners planer for forskellige faciliteter og specifikt til idrætsaktiviteter til børn.

Diagram 2.1 Findes der kommunale planer for lokalområdets idrætsudbud/faciliteter? (22 besvarelser)

Som det ses af diagram 2.1 var der i 3 ud af 4 kommuner planer for udendørs faciliteter som fodboldbaner, græsarealer, legepladser osv. I 2 ud af 3 lokalområder blev der svaret, at der også var planer for idrætsanlæg som svømmehaller, stadions, idrætshaller mm. Mht. idrætsaktiviteter til børn var det mindre end halvdelen af områderne, som havde planer. Der er ikke spurgt nærmere til karakteren og omfanget af disse planer³¹. Det er muligt, at respondenternes bekræftende svar på spørgsmålet om eksistensen af 'planer for idrætsaktiviteter for børn' skyldes den almindelige folkeoplysningsstøtte, eller det forhold, at der findes kommunale legepladser, der indirekte bidrager til børns fysiske aktivitet.

På baggrund af de svar, som vedrører de kommunale planer, er det relevant at belyse respondenternes syn på lokalområdernes faciliteter. Der er således spurgt til lokalområdernes idrætsfaciliteter, legepladser, naturområder samt cykel/gangstier. Disse fire facilitetsgrupper er listet i tabel 2.1 til 2.4 og respondenternes har kunnet benytte svar-kategorierne meget tilfredsstillende, tilfredsstillende, i tvivl, mindre tilfredsstillende og meget utilfredsstillende. Svarene fra lokalområderne har i nogle tilfælde været suppleret med kommentarer om faciliteterne. Disse svar og kommentarer er vanskelige at fortolke på, men de giver i deres ubearbejdede form et interessant indtryk af respondenternes spontane vurderinger. Hver linje i tabel 2.1 til 2.4 repræsenterer én respondent og dennes eventuelle vurdering og kommentar.

Tilfredshed med lokalområdets idrætsfaciliteter

Generelt udtrykker respondenterne stor tilfredshed med lokalområdet idrætsfaciliteter. Kun to af respondenterne betegner lokalområdets idrætsfaciliteter som meget utilfredsstillende, hvilket primært tilskrives mangel på det der anses som nødvendige faciliteter.

Tabel 2.1 Lokalområdets idrætsfaciliteter

Vurdering	Antal	Eksempler på kommentar
Meget utilfredsstillende	9	Der er kun en boldbane med fodboldmål. Der mangler mulighed for at prøve andre ting. Atletik nyt – gode boldbaner – haller til håndholdklubberne
Tilfredsstillende	8	Ubberud har et ok. Udbud af aktiviteter, men bør stadig tænke nyt til de unge i området. Trænger til vedligeholdelse og nyt, "up-dated" inventar mange steder, sammen med en mere nutidig tilpasning til de mangeartede idrætsstilbud Idrætsfaciliteterne er gode, men det kan være problematisk at få adgang til dem, da der er mange brugere i kommunen. Det er ærgerligt, at der ikke er et græsareal ved skolen, som skolen kan råde over Generelt tilfredsstillende, men der mangler deciderede atletikfaciliteter. Vi har dog mulighed for at tage madrasser frem, der er længdespring, og kuglestød

31 Så vidt vides har der ikke været tale om skriftlige og formelle planer, der var offentligt tilgængelige, hvorfor svarene vedr. eksistensen af disse planer skal tages med forbehold.

Utilfredsstillende	2	Der mangler udfordringer til de børn, der ikke lige er til de traditionelle idrætsgrene
--------------------	---	---

Under kommentarerne fremgår det, at man i ét område er utilfredse med kun at have en boldbane med fodboldmål, og at der mangler muligheder for andre aktivitetsformer. Det fremhæves også, at der kan være problemer i forhold til faciliteternes adgangsforhold, vedligeholdelse og egnethed.

Tilfredshed med lokalområdets legepladser

Tabel 2.2 viser respondenternes vurderinger af lokalområdernes legepladser. Når det gælder legepladserne i de mindre byområder og landdistrikterne, så er disse typisk placeret ved børneinstitutioner og skoler. I fx Odense og Middelfart findes der imidlertid legepladser ved havneområder, i skovområder og andre steder, hvor der er almindelig offentlige adgang. Generelt så vedrører respondenternes svar dog i særlig grad de legepladser, der findes ved skoler og SFO-institutioner. Den generelle vurdering er at legepladserne er tilfredsstillende eller meget tilfredsstillende. Det største problem med legepladserne er, at de udsættes for en hurtig nedslidning og dermed risikerer at blive lukket på grund af, at de ikke lever op til de gældende sikkerhedskrav. Et andet problem kan være at legepladserne ikke i tilstrækkelig grad er indrettet, så de byder på tilstrækkelige udfordringer for alle aldersgrupper.

Tabel 2.2 Lokalområdets legepladser

Vurdering	Antal	Kommentar
Meget tilfredsstillende	6	<ul style="list-style-type: none"> • Gode legepladser, dog trænger børnehavens legeplads til en renovering, idet der sidste år blev inddraget et nyt areal. • Der er flere legepladser i det nærliggende boligområde, men de er faktisk forbeholdt bebyggelsens børn. • Friskolens legeplads er tip top.
Tilfredsstillende	9	<ul style="list-style-type: none"> • Men lidt flere udfordrende ting savnes • Bøgehøjskolens legeplads er meget tilfredsstillende. Vi mangler faciliteter til skaterkulturen • Der er stor mangel på spændende og udfordrende legepladser Udbuddet er ok. der er ikke meget, men området er parcelhusbyggeri og de fleste husstande har hver sin gyngel el. sandkasse~ • Legepladsen ved skolen trænger til en renovering, og en del af pladsen er da også fjernet nu i forbindelse med skolens ombygning. Håber at kunne skaffe midler til "storbyjungle" i forbindelse med byggeriet.

Tilfredshed med lokalområdets naturområder

Lokalområdernes naturressourcer er meget forskellige på grund af deres geografiske placering. I Middelfart og Strib er der fx kort vej til Lillebælt, vandløb og store skove. I Odense er der kort afstand til naturområder, som anvendes af mange. Det drejer sig fx om Munkemose, Kongens Have, Åløkkeskoven, Hunderup skov, Fruens Bøge, Næsby Hoved Skov ved Odense Kanal og øvrige områder omkring Odense Å. Det, der især adskiller lokalområderne fra hinanden er ikke, om de har adgang til naturområder, men snarere hvilke typer af naturområder og afstanden til disse. I Frøbjerg Orte fremhæver man således det enestående naturområde, som man har ved Frøbjerg Bavnehøj, mens man i nabokommunen Tommerup fremhæver adgangen til enge, skove og vandløb.

Tabel 2.3 Lokalområdets naturområder

Vurdering	Antal	Kommentar
Meget tilfredsstillende	10	<ul style="list-style-type: none"> • Vi har gode naturområder med gode udfoldelsesmuligheder. Tarup-Davinde grusgrav er et fantastisk område. Børnene har også meget glæde af Møllehøjskoven og Vindinge å. • Her kan vi ikke ligge bedre end vi gør. • Vi har skov, let adgang til Å, eng med fritgående kvæg, skrænter ned mod Aen
Tilfredsstillende	5	<ul style="list-style-type: none"> • Befolkningen har mulighed for at gå til nærmeste skov m. vandløb, hvor man må opholde sig på stisystemet. • Naturområderne i form af de kommunale parker, giver gode muligheder for VS og bruges meget af skolen og SFO.

Tilfredshed med lokalområdets cykel- og gangstier

Respondenternes tilfredshed med lokalområdets cykel- og gangstier er mindre end for de øvrige facilitetsformer. Fire respondenter karakteriserer deres lokalområdets cykel- og gangstier som utilfredsstillende eller meget utilfredsstillende, fordi der enten ikke er nogen, der er for få, eller fordi de ikke er adskilt fra det større vejnet.

I Hyllehøj og Ringe gør antallet af stier og sammenhængende stisystemer det muligt for børn at komme til og fra skole uden at skulle ud på større veje. I Dreslette, Frøbjerg Orte, Middelfart by og Marstal er der til sammenligning ingen cykelstier. Inden man foretager konklusioner på sammenhænge mellem antallet af cykelstier og risikoen ved eksempelvis at cykle i skole er det interessant at læse kommentaren fra Frøbjerg Orte som lyder, at ”Vores børn kan trygt bevæge sig på cykel på områdets veje. Stort set alle har børn på FOF (Frøbjerg Orte Fritidsordning), og der køres forsigtigt”.

I forbindelse med udfærdigelsen af spørgeskemaet om faciliteter var det en forhåndsantagelse, at faciliteter, der befinder sig mere end 15 km væk, ikke ville kunne anses som hørende til lokalområdet. Denne antagelse synes at holde nogenlunde stik for de deltagende områder, idet respondenterne ikke har medtaget faciliteter som ligger længere end

Tabel 2.4 Lokalområdets cykel- og gangstier

Vurdering	Antal	Kommentar
Meget utilfredsstillende	1	<ul style="list-style-type: none"> • der er ikke nogen • Vores børn kan trygt bevæge sig på cykel på områdets veje. Stort set alle har børn på FOF, og der køres forsigtigt.
Utilfredsstillende	2	<ul style="list-style-type: none"> • Cykel/gangsti ligger i forbindelse med det større vejnet, og vi mangler separate cykel/gangstier
Tilfredsstillende	9	<ul style="list-style-type: none"> • Fint stinet. Den megen trafik ved skolens indgang og i det store Føtex-kryds er dog problematisk. • De stier vi har er udmærkede, men der mangler stier en del steder.
Meget tilfredsstillende	3	<ul style="list-style-type: none"> • Ringe Kommune har gjort rigtig meget for et dejligt sammenhængende stisystem - der til stadighed udbygges i uberørt natur • Der er et fint net af cykelstier i området, både grus og asfalt, som kan benyttes til mange ting

15 km væk. Inddelingen af tilgængelighed i underkategorierne 'god', 'middel', 'dårlig' og 'findes ikke' er foretaget skønsomt på baggrund af en vurdering af lokalområdernes geografiske forhold og de 6-10 åriges alder/udvikling.

Helt overordnet set kan man konkludere, at der i de deltagende lokalområder er stor variation mht. antallet og kvaliteten af lokalområdernes idrætsfaciliteter. Selvom to lokalområder eksempelvis svarer præcis det samme vedrørende deres respektive idrætshaller, så kan det meget vel tænkes at faciliteterne lægger op til vidt forskellige aktiviteter og bevægeformer. Disse forhold er ikke nærmere behandlet under facilitetsafsnittet. En mere detaljeret beskrivelse af de enkelte lokalområdets faciliteter kræver en yderligere kvalitativ bearbejdning som det af ressource mangler ikke har været muligt at gennemføre.

I tabel 2.5 er de data samlet, som omhandler de enkelte lokalområdets halfaciliteter, mht. tilgængelighed, egnethed og adgangsforhold. I yderste kolonne er der ligeledes medtaget en subjektiv vurdering af respondenternes tilfredshed med faciliteten. Denne smagsvurdering er inkluderet, fordi det kan bidrage til at vise et helt overordnet indtryk af facilitetens kvalitet, vedligeholdelsesstandard og egnethed.

Til brug for denne del af resultatpræsentationen vedr. idrætsfaciliteter er "idrætshal" blevet valgt ud for at illustrere sammenhængen mellem at have en facilitet, og så det at kunne gøre brug af den³².

I 19 ud af 22 lokalområder nævnes idrætshaller som lokalområdets vigtigste facilitet for børn/unge. Det synes rimeligt at antage, at idrætshaller sammen med de andre hyppigt nævnte faciliteter som legepladser, boldbaner og naturområder har en central betydning for børn/unges udøvelse af fysisk aktivitet.

Som det fremgår af tabellen, råder de fleste lokalområder over en idrætshal, som er placeret i nærområdet, hvor der er gode adgangsforhold, som er egnet til mange typer aktiviteter og som vurderes som tilfredsstillende eller meget tilfredsstillende af respon-

³² For en nærmere resultatpræsentation af de enkelte kommuner og lokalområdets faciliteter og udbud henvises der til bilagsmaterialet

denterne. Kun i Frøbjerg Orte og Dreslette findes der ikke en idrætshal inden for en radius af 15 km.

Table 2.5 Lokalområdernes hal-forhold

Idrætshal	Antal	Tilgængelighed (Findes ikke, dårlig 5-15 km, middel 2-5 km, god 0-2 km)	Egnethed* (Stor/middel/ dårlig)	Adgangsfor- hold** (god/middel/ dårlig)	Tilfredshed med faciliteten (kvalitet)
Dreslette	0	Findes ikke	Stor	Middel	Utilfredsstillende
Frøbjerg/Orte	0	Findes ikke	Stor	God	Meget tilfredsstillende
Gudme (svarer for 4 områder)	4	God, middel og findes ikke	3 – stor 1 – ikke svaret	3-god 1-ikke svaret	1-meget tilfredsstillende. 1-tilfredsstillende 2-ikke svaret
Haarby	1	God	Stor	God	tilfredsstillende
Marstal	1	God	Stor	God	Meget tilfredsstillende
Middelfart Hyllehøj	1	God	Stor	God	tilfredsstillende
Middelfart Strib1	4	Ikke svaret	Ikke svaret	Ikke svaret	Ikke svaret
Middelfart Vestre	8	God	Stor	God	Meget tilfredsstillende
Odense Højstrupskolen	3	God	Middel	God	Meget tilfredsstillende
Odense Skt. Klemens	1	God	Stor	God	tilfredsstillende
Odense Vestre Skole	9	God	Stor	God	tilfredsstillende
OdenseUbberud	1	God	Stor	God	tilfredsstillende
Årslev	2	God	Stor	God	Meget tilfredsstillende
Ringe-Nordager	3	God	Stor	Middel	tilfredsstillende
Tommerup	3	God	Stor	God	Meget tilfredsstillende
Ullerslev/Skel- lerup	2	God	Stor	God	Meget tilfredsstillende
Aarup	3	God	Stor	God	Meget tilfredsstillende

(Middelfart Strib har ikke svaret på spørgeskemaet, men efterfølgende samtale med SFO personale bekræfter svarene i parentes)

*Egnethed vurderes ud fra respondentens subjektive forståelse af hvorvidt faciliteten er anvendelig til børn/unges udfoldelsesbehov. Er der fx lavt til loftet i en idrætshal kan det have negativ indflydelse på egnetheden til boldspil.

** Adgangsforhold vurderes ud fra respondentens umiddelbare viden om, hvor let eller svært det er at få adgang til faciliteten. Her spiller udlejningsgrad, udlejningspris, råderet og nøgler eksempelvis ind.

Selvom størstedelen af lokalområder svarer, at der findes gode hal-forhold, så findes der interessante informationer, som ikke umiddelbart kommer frem i ovenstående tabel. I Marstal svarer man eksempelvis, at hallen ligger inden for 2 km afstand, at den er egnet til aktivitet(er), at der er gode adgangsforhold og endeligt, at man er generelt meget tilfredse med faciliteten. Men hallejen, som SFO'en selv må betale for ud af deres budget, indebærer, at det i praksis er yderst sjældent at kan gøre brug af hallen. Forskellene i de forskellige kommunale tilskudsordninger betyder derfor, at man ikke umiddelbart kan sammenligne svarene fra Marstal med Ubberud SFO, hvor børnene dagligt har fri adgang til hallen.

Faciliteternes vigtighed

Nogle faciliteter har større betydning for børns fysiske aktivitet end andre. Således identificerer respondenterne 9 faciliteter med særlig betydning: fodboldbaner, legepladser i børnenes nærmiljø, gymnastiksale, idrætshaller, skov, legepladser, græsarealer, svømmehaller og sø/ å. Der findes naturligvis variationer mellem områder mht., hvilke faciliteter de råder over. I Frøbjerg Orte fremhæver man i højere grad naturen end menneskeskabte faciliteter, og denne antagelse understøttes af, at børnenes foretrukne aktiviteter i Frøbjerg Orte i højere grad består af udendørs aktiviteter. Generelt vurderes svømmehal at være en vigtig facilitet, hvilket også gælder for de områder, som ikke har en svømmehal eller et friluftsbad.

Fraværet af svømmemuligheder i nærområdet har konsekvenser for idrætsdeltagelse på flere måder. I Ringe ligger svømmehallen få hundrede meter fra Nordagerskolens SFO, mens det for områder som Jordløse, Frøbjerg Orte og Ullerslev kræver buskørsel at komme til en svømmehal. Det at et lokalområde har en svømmehal betyder en del for, hvor mange børn der regelmæssigt går i svømmehallen med SFO'en, kammerater eller forældre i fritiden, og hvor mange der går til svømning i en forening. Dette belyses nærmere i delrapport 4 om børnenes idrætsdeltagelse.

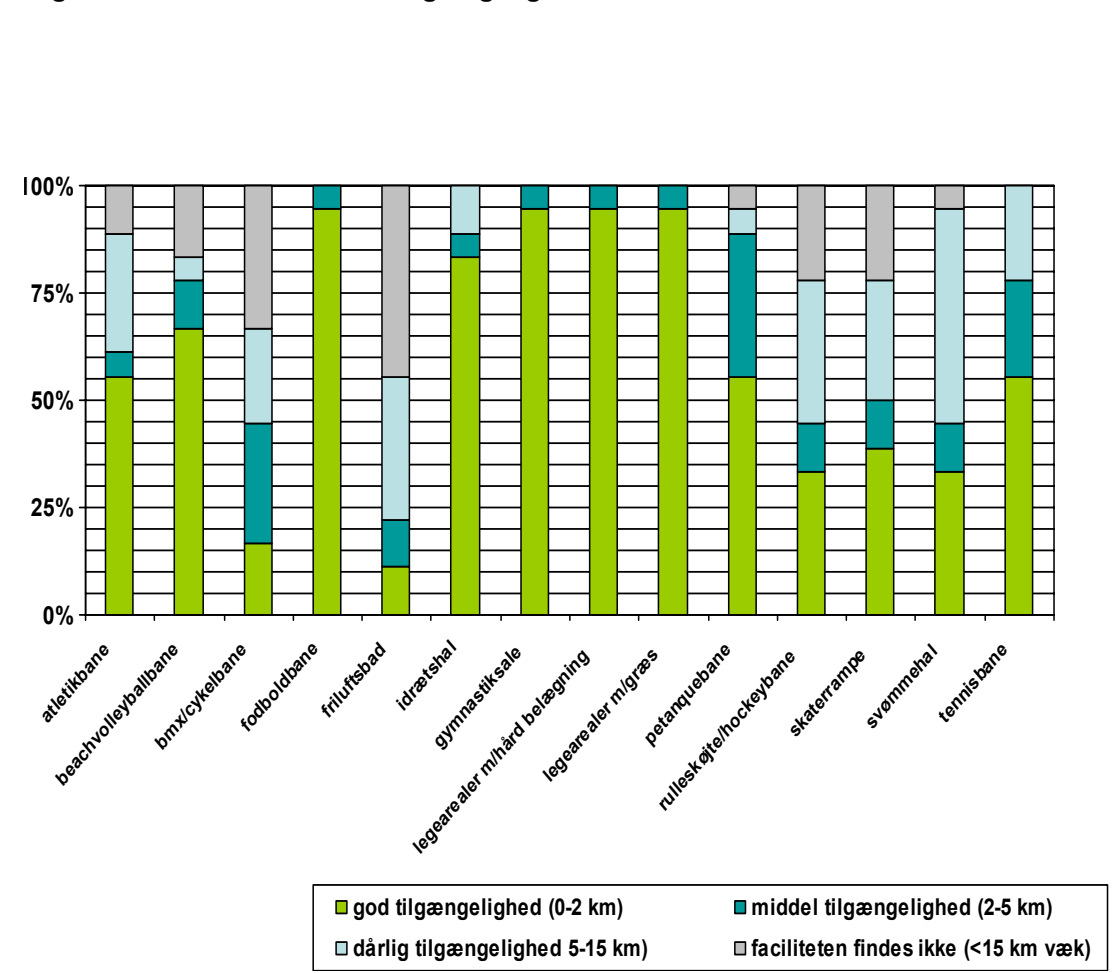
Ser man på alle områder i en sammenhæng, er der relativt mange beachvolleyballbaner og petanquebaner i forhold til det antal børn, som i spørgeskemaundersøgelserne svarer, at de deltager i disse aktiviteter. En af forklaringerne på dette er, at disse faciliteter ofte placeres ved eksisterende idrætsanlæg og skoler og benyttes af ældre elever samt af lokale idrætsforeninger.

Ser man netop bort fra svømmehaller og idrætshaller, så har alle god adgang til samtlige facilitetsformer.

I diagram 2.2 er det illustreret, hvordan øvrige idrætsfaciliteters beliggenhed er i forhold til lokalområdets centrum. Diagrammet viser, at mellem 85 og 95 pct. af områderne råder over fodboldbaner, græsarealer, legearealer med hård belægning (fliser/asfalt), idrætshaller og gymnastiksale inden for 0-2 km. Da det ligeledes er disse faciliteter, som i størst grad benyttes af børnene til fysisk aktivitet, og af de voksne identificeres som de

vigtigste faciliteter (se tabel 2.5), så er der tilsyneladende god sammenhæng mellem 'vigtighed' og 'tilgængelighed'.

Diagram 2.2 Idrætsfaciliteters tilgængelighed

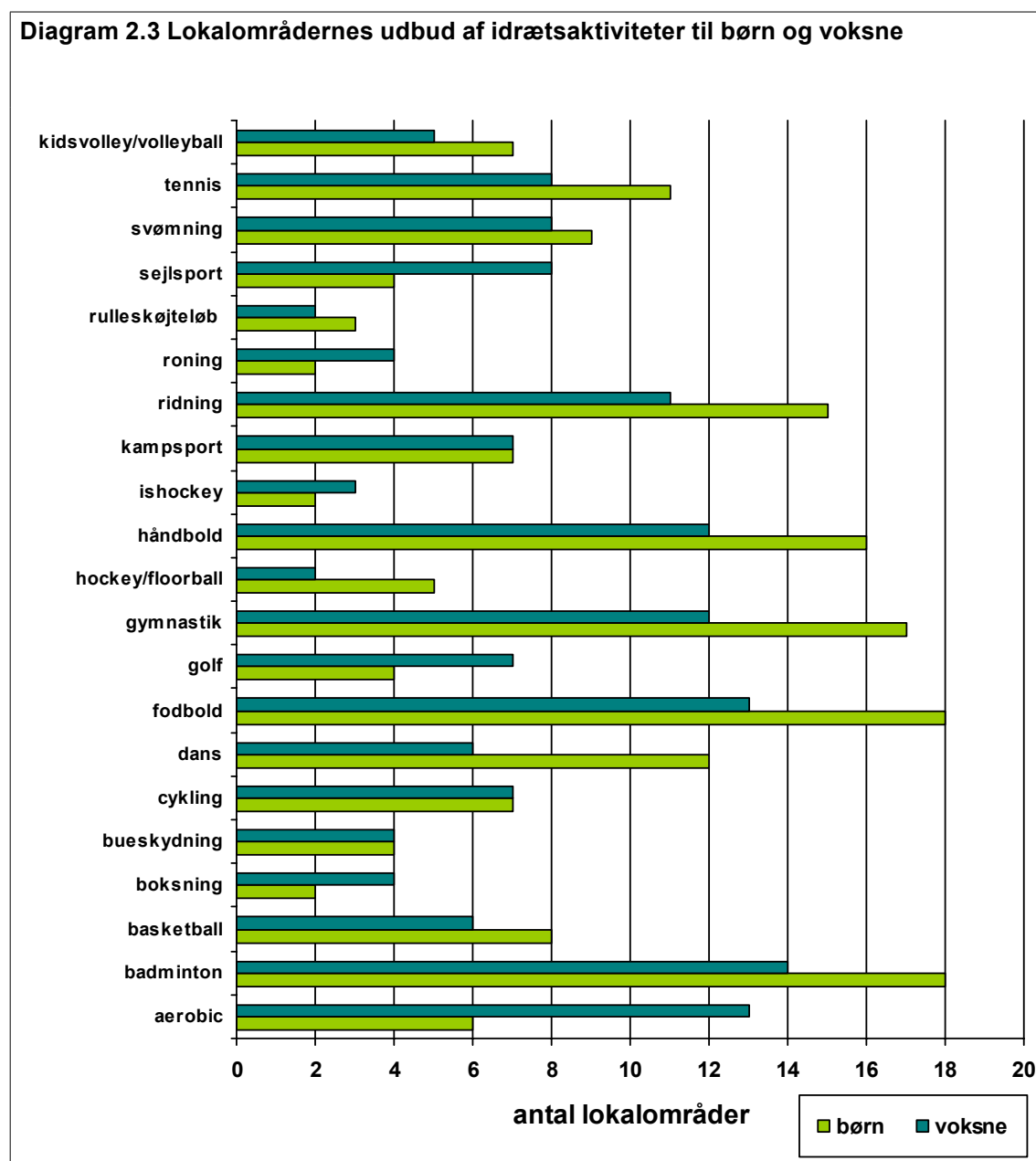
Udbud af idrætsaktiviteter

Lokalområderne er blevet adspurgt om hvilke idrætsaktiviteter, der findes for børn og voksne. Aldersgrænsen for børneidræt går således ved 18 år, hvorefter der er tale om voksenidræt. Når det gælder børneidræt, så fremgår det ikke specifikt af svarene, hvor mange forskellige aldersgrupper, der er tale om, hvor mange børn udbuddene omfatter, eller om den samme aktivitet udbydes af flere foreninger³³ i nærområdet. Der er spurgt til de almindeligste idrætsaktiviteter. Afslutningsvis har respondenterne haft lejlighed til at tilføje andre idrætsaktiviteter, der eventuelt måtte forefindes i lokalområderne. Selvom respondenterne måske kan have interesse i at fremstille de lokale tilbud som utilstræk-

33 Selvom der i teksten nu står foreninger, kunne der principielt også være tale om flere kommercielle henholdsvis institutionelle eller skolemæssige udbud inden for den samme aktivitet. Men på baggrund af svarene ses det, at det hovedsageligt er idrætsforeningerne, der står for idrætsaktiviteterne i lokalområderne.

kelige for derigennem at presse lokalpolitikere til at bevilge flere penge til faciliteter, så er det vores indtryk, at respondenterne har foretaget meget nøgterne beskrivelser af de lokale facilitetsforhold. Imidlertid skal resultaterne tages med det forbehold, at aktiviteter kan være kommet til eller ophørt, uden at respondenterne har været opmærksomme på dette. Fodbold og badminton er de eneste aktiviteter, der udbydes i alle lokalområder (18 respondenter har svaret på skemaet). Derpå følger håndbold, ridning og gymnastik, der udbydes henholdsvis 15, 16 og 17 områder. Lokalområdernes udbud af idrætsaktiviteter følger dermed de svar, som børnene har afgivet i de to runder af spørgeskemaundersøgelser. Udover de listede idrætsaktiviteter, har respondenterne også tilføjet aktiviteter som atletik, dart, bordtennis, billard, bowling, kajak, capoeira, skydning, petanque, croquet, stavgang og folkedans. Bordtennis og atletik nævnes begge af 4 lokalområder.

Diagram 2.3 Lokalområdernes udbud af idrætsaktiviteter til børn og voksne

Som det ses af diagram 2.3, udbydes golf, aerobic og sejlsport i højere grad til voksne end til børn. Det samlede billede er, at der findes flere aktivitetstilbud til børn end til voksne. Dog skal det tilføjes, at 'børn' ikke nødvendigvis menes alle børnemålgrupper, men selvfølgelig kun der, hvor der findes tilstrækkelig mange børn til at gennemføre aktiviteten. I nogle tilfælde som sejlads kræves der ikke så mange, mens det for fodbold, håndbold og volleyball typisk er 6-15 deltagere.

Diagram 2.4 Idrætsaktiviteternes udbudssted

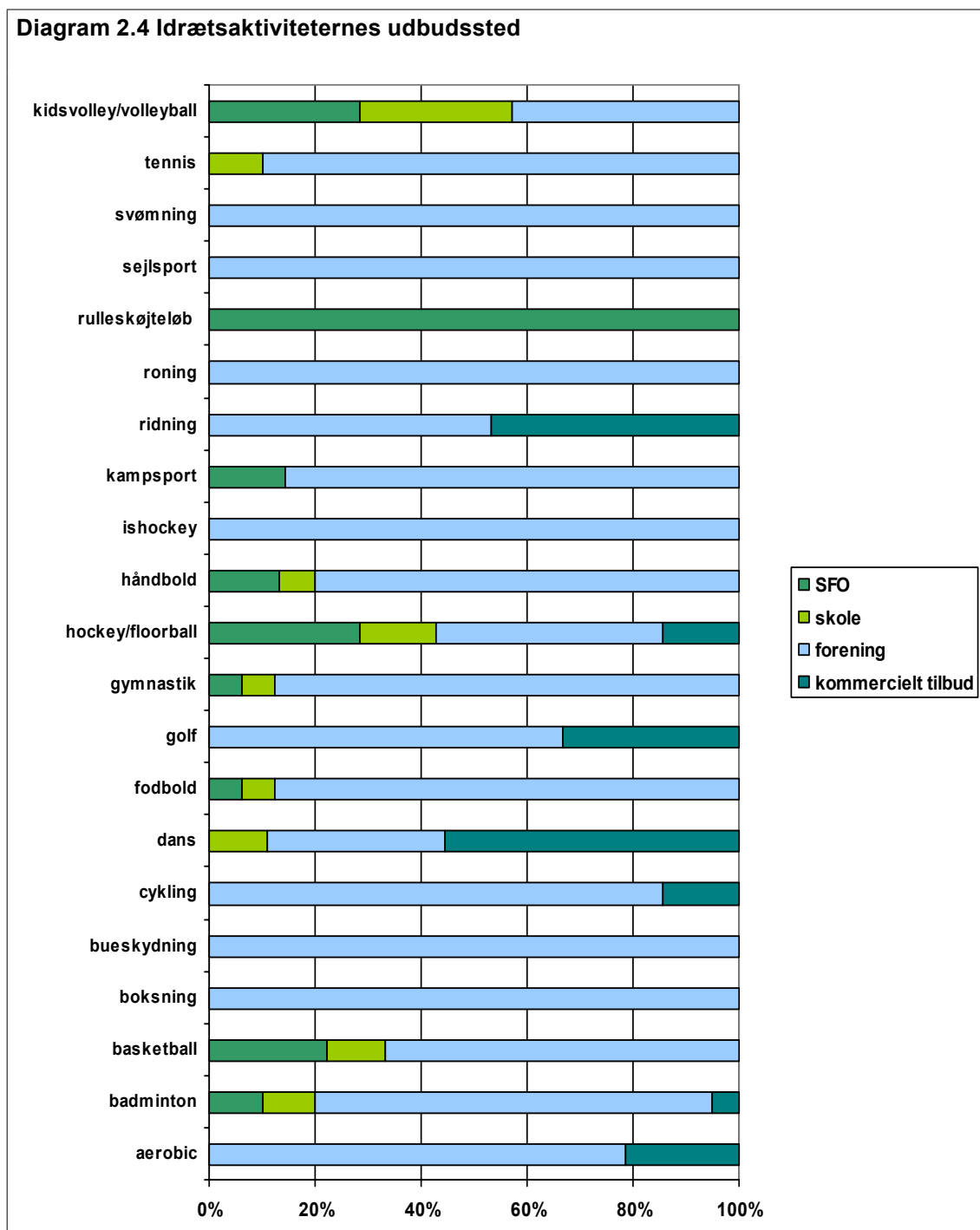

Diagram 2.4 viser, hvordan aktiviteterne fordeler sig på organiseringsmåder. Det har været muligt at nævne andre organiseringsforhold end de, der knytter sig til SFO, skole, forening og kommercielle tilbud. Imidlertid falder alle svarene inden for disse fire kategorier, og diagrammet viser, at størstedelen af idrætsaktiviteterne udbydes i idrætsforeningerne. Rulleskøjtølb udgør en undtagelse, idet det kun udbydes i SFO-regi. Ridning adskiller sig ligeledes, ved at det i høj grad organiseres gennem private rideklubber.

Udvikling i idrætstilbud for børn

Udviklingen i idrætstilbud for børn kan anskues i forhold til to dimensioner. For det første om der er kommet flere aktivitetsudbud gennem de tre år BUB har kørt, og for det andet, om der er kommet mere kvalitet i aktiviteterne. I Tommerup, Hyllehøj, Haarby, Ullerslev/Skellerup, Skt Klemens, Højstrupskolen, Frøbjerg Orte, Årslev og Aarup har man svaret, at idrætsudbuddene omfangsmæssigt ligger på samme niveau som før modelprojektet begyndte. I Ringe (Nordager) mener man, at der er tale om en svag stagnation.

I Ubberud (Odense), Marstal og Vestre Skole (Middelfart) mener man, at der er tale om en fremgang hvad angår enkeltdiscipliner.

I forhold til kvalitet i aktiviteterne, så kan det være svært for respondenterne at vurdere de forskellige organiseringsformer under et. Der er ikke noget, der tyder på, at der i projektperioden skulle være kommet højere kvalitet i foreningernes aktivitetsudbud. Imidlertid viser svarene fra 'voksenundersøgelsen', at især pædagoger og medhjælpere er opmærksomme på det kvalitetsløft, som foreningstrænerne har kunnet bidrage med i SFO-regi.

Facilitetspuljen

I BUB-projektet har der fra starten været afsat økonomiske midler til at forbedre lege- og idrætsfaciliteter i de deltagende lokalområder. I forhold til evalueringen har det været ønsket at få belyst hvilken indflydelse facilitetspuljen har fået for børns fysiske aktivitetsniveau. Formålet med BUB-projektets facilitetspulje på 750.000 kr. har, ifølge projektbeskrivelsen, været at "støtte nyskabende ideer til en bedre udnyttelse af nærområdet i forbindelse med SFO og foreningsliv, hvor børn i alderen 6-14 år tilbydes muligheder for at lege og lave individuelle, selvorganiserede og organiserede idræts- og bevægelsesaktiviteter i deres hverdag".

Anvendelsen af facilitetspuljen er sket på to måder. For det første ved, at alle områder fik et tilbud om opstilling af 3 udendørs bordtennisborde mod en samfinansiering på 1.000 kr. Der blev i alt opstillet lige knap 100 bordtennisborde til en samlet pris af ca. 120.000. For det andet ved, at 630.000 kr. efter forudgående ansøgning er blevet anvendt til etablering af en række forskellige faciliteter og anlæg (se tabel 2.6).

Tabel 2.6 Facilitetspuljens fordeling på kommuner og projekter

Kommune	Lokalområde	Bevilget beløb	Bevilget til
Ringe	Nordager	25.000,-	Central legearena Grønnegård.
Ringe	Heden- Vantinge	11.000,-	Opstilling af multibane.
Tommerup	Tallerup SFO	20.000,-	Hockeybane.
Haarby	Dreslette	32.000	Etablering af bander, rampe og "trafik-stop".
Haarby	Haarby	40.000,-	Etablering af arenaer til gamle lege samt bevægelses-arealer.
Middelfart	Vestre Skole	30.000,-	Klatrevæg, tov og opstregnings-maskine.
Middelfart	Hyllehøj	75.000,-	Anlæggelse af stor legearena.
Årslev	Årslev Midt	66.000,-	Multiarena i sand.
Gudme	Gudme	60.000,-	Hockeybaner til kommunens 4 lokalområder.
Odense	Vestre Skole	40.000	40.000 kr. til lokalområdet/Vestre skole.
Odense	Ubberud	40.000,-	Multi- væg, opstregning til diverse arealer samt arena til gamle lege.
Odense	Højstrup/ Bolbro	50.000,-	Tag-fat bane, tovbane med faldgrav, dræn af jord på fugtige steder og arena til gamle lege.
Odense	Skt. Klemens	21.000,-	Gamle lege arena, kamp leg samt rund fodboldbane.
Ullerslev	Ullerslev by	35.000,-	Etablering af lege arena.
Ullerslev	Skellerup	25.000,-	Etablering af fodbold og tennisbane, minibane til hockey, samt til crossbane.
Aarup	Frøbjerg – Orte	30.000,-	Gyngelandskab.
Marstal	Marstal	30.000,-	Op til 30.000 kr. til lokalområdet/ Marstal skole.
I alt:		630.000,-	

Kriterierne for tildeling af støtte har blandt andet været, at faciliteterne skulle være offentligt tilgængelige udendørs anlæg, der kunne etableres senest pr. oktober 2005. Som det fremgår af bevillingerne har prioriteringen af midler været at skabe nye arenaer og pladser for spil og lege. Der har ligeledes været fokus på at etablere faciliteter, der kunne fremme såvel institutioner, foreninger som private familiers muligheder for fysisk aktivitet. Da nærværende spørgeskemaundersøgelse blev gennemført, var opstillingen af bordtennisbordene i gang, mens de større anlægsarbejder først blev påbegyndt senere.

Ud fra de data, som findes i delrapporten om børns fysiske aktivitet, har det ikke været muligt at påvise en egentlig effekt af disse faciliteter. Det er ikke det samme som at sige, at faciliteterne ikke er værdifulde. For at forstå faciliteternes betydning for børns fysiske aktivitet må der tages nærmere hensyn til de lokale sammenhænge, som faciliteterne indgår. I de lokale sammenhænge spiller det i høj grad ind, hvor mange faciliteter der findes i forvejen, hvor de findes, deres indretning (antal legerum), egnethed (alderssvarende) og tilgængelighed (åbningstider/begrænsninger).

Jo flere legerum, der findes, desto mere sandsynligt er det, at der opstår bevægelses-synergier, hvorved forstås, at børn leger mere, fordi de ofte kan integrere de forskellige faciliteter og legerum i nye lege. Her kan nævnes eksempler som 'jorden er giftig', fangelege og gemmelege.

Betydningerne af forbedrede idræts- og legefaciliteter har en række kvalitative elementer som isoleret set ikke nødvendigvis fører til mere leg. Når børnene får nye bevægelsesmuligheder i form af mobile hockeybaner eller gyngelandskaber, så giver det nye typer af bevægelser med andre udfordringer end tidligere. Dertil kommer at børn, ligesom de fleste voksne, også sætter pris på nye ting og nye udfordringer, uanset hvor glade de end måtte være for de eksisterende muligheder.

I forhold til spørgsmålet om, hvorvidt man kan øge børns energiomsætning ved at opstille nye klatrebaner eller gyngeanlæg, så er der en række problemer. Samtidigt med at der kommer nye muligheder, kan det som i tilfældet med gynger og tovbaner også føre til et, i fysisk bevægelsesmæssig forstand, midlertidigt stop for brug af fysisk krævende lege (mooncars, lege fangelege eller spille bold). Det betyder, at det samlede fysiske output tilmed risikerer at falde, hvis vi ser på de børn, der i forvejen var mest fysisk aktive. I forhold til gruppen af børn, der er mindre fysisk aktive, er det overvejende sandsynligt, at nye bevægelsesfaciliteter vil føre til mere leg og bevægelse, hvis faciliteterne er egnede, og såfremt de bliver stimuleret til at bruge dem.

Der er ikke foretaget nærmere observationer af, hvordan de nye faciliteter er blevet anvendt – dertil har de været for nye. Til gengæld viser svarene fra spørgeskemaundersøgelsen blandt modelprojektets voksne deltagere, at der især fra pædagogernes side er tilfredshed med de nye faciliteter.

Opsummering og vigtigste konklusioner

Resultaterne af undersøgelsen omkring faciliteter og aktivitetsudbud viser, at der blandt de deltagende lokalområder generelt er gode muligheder for leg og bevægelse. De fleste lokalområder råder således over en idrætshal, en gymnastiksal, legepladser, grønne områder og cykelstier. Trods den generelle tilfredshed med faciliteter og udbud, så vidner besvarelserne også om, at der flere steder ønskes en svømmehal, flere cykelstier samt nye

og bedre legepladser. I tre områder udtrykkes utilfredshed med, at der ikke findes ordentlige udendørs fodboldbaner og halfaciliteter.

Ser man konkret på SFO'ernes adgang til faciliteter, så har facilitetspuljen bidraget med kr. 750.000 til nyanskaffelser og optimering af eksisterende anlæg. Selvom der ikke findes målelige effekter af puljemidlernes indvirkning på børns fysiske aktivitetsniveau, så må det antages, at der findes en markant kvalitativ påvirkning hos såvel børn som voksne. Børnene fordi de har fået nye bevægelsesmæssige udfordringer, og de voksne, fordi de i nogen grad ser på de nye faciliteter som en anerkendelse af deres eget arbejde, og fordi de har oplevet, at børnene har været glade for de nye faciliteter.

Inden for de fleste lokalområder finder man en overvægt af foreningsorganiserede idrætsudbud, der typisk omfatter de store idrætsaktiviteter som fodbold, håndbold, badminton og gymnastik. Når det gælder de mindre idrætsaktiviteter, er det mere sporadisk, hvor og for hvilke aldersgrupper disse udbydes. Dermed tegner der sig et noget forskelligartet idrætsudbud, der naturligvis hænger tæt sammen med lokale traditioner for foreningsudbud, lokalområdets størrelse samt mængden af faciliteter. Resultaterne af spørgsmålene om aktivitetsudbud viser, at der i de fleste mindre byområder, forstæder til Odense og Middelfart samt i landområder er et potentiale for flere aktivitetsudbud. Børnene vil gerne gå til mere idræt, og da de fleste har prøvet de typiske aktiviteter som fodbold, håndbold, gymnastik og badminton, efterlader det et potentiale for 'nye' aktiviteter.

Undersøgelsen af faciliteter og udbud er yderst komplekst, fordi det i praksis er vanskeligt at skille faciliteter og udbud fra hinanden. Når et lokalområde har gode faciliteter indvirker det ofte på foreningslivet og de muligheder, der er for, at børnenes forældre også er idrætsaktive. Det har nærværende undersøgelse ikke direkte tilstræbt at belyse, men der er betydelige variationer mellem områderne. I Tommerup, Ullerslev og Ubberud er der eksempelvis særdeles gode faciliteter for fysisk aktivitet, og her finder man også en relativ høj andel af idrætsaktive forældre. Når der er kulturforskelle fra område til område, så hænger det i høj grad sammen med de traditioner der er for frivilligt foreningsarbejde, antallet af ildsjæle og sidst men ikke mindst den kommunale prioritering af børne- og ungeområdet samt idrætten.

Formålet med nærværende undersøgelser har ikke været at belyse den kommunale prioritering af idrætsområdet eller at kortlægge eksisterende traditioner, men derimod at give en overordnet beskrivelse af de lokale områders nuværende facilitets- og aktivitetsforhold.

Hovedkonklusionen er, at de fleste SFO'er råder over tilstrækkelig adgang til egnede halfaciliteter, grønne områder og indendørs legeområder. Selvom der findes en enkelt SFO, som i projektperioden ikke har haft adgang til hverken gymnastiksal eller idrætshal, så finder vi ikke, at det er mangel på faciliteter, der er den vigtigste barriere for børnenes fysiske aktivitet. Derimod tyder resultaterne på, at såvel SFO'ernes som foreningernes organisering og valg af aktivitetsudbud er en mere afgørende faktor for børnenes fysiske aktivitetsniveau. I to specialer, som er gennemført i tilknytning til BUB-projektet, frem-

hæves det blandt andet, at børns udfoldelsesmuligheder i meget høj grad påvirkes af de voksne pædagoger, medhjælpere og frivillige idrætstrænere som de omgives af i deres dagligdag (Ploughmann 2007).

Børnenes ønsker om at kunne gå til mere idræt ikke tilgodeses i tilstrækkelig grad, hvilket tydeliggør potentialer for flere organiserede aktivitetsudbud i skole, SFO og foreningsregi.

Set fra kommunale, institutionelle, foreningsmæssige og forældremæssige perspektiver er der generelt ønsker om at kunne forbedre mulighederne for børns fysiske aktivitet. Dårlige, nedslidte eller ikke-eksisterende faciliteter er naturligvis en barriere for fysisk aktivitet, og det er på denne baggrund nærliggende, at såvel kommune, institutioner, idrætsforeninger m.fl. diskuterer, hvilken rolle de hver især kan spille for lokalområdets udvikling af faciliteter og aktivitetsudbud. I den nuværende situation formår de etablerede idrætstilbud ikke at dække den efterspørgsel, der er hos børnene.

Referencer

- Larsen K.* Børns idrætsdeltagelse. I: Børn og Unge i Bevægelse : perspektiver og idéer. København: Kulturministeriet, 2003
- Ploughmann L.* Betydningen af idrætsfaciliteter og aktivitetsudbud for børns fysiske aktivitet. Speciale ved IOB, Syddansk Universitet, 2007

Delrapport 3: Objektiv måling af fysisk aktivitet

Anders Grøntved

Indledning

Et BUB-projektets vigtige succeskriterier er at der i projektperioden kunne påvirke til at flere børn ville blive mere aktive og ideelt set sørge for at alle børn kunne leve op til Sundhedsstyrelsens anbefalinger om minimum 1 times fysisk aktivitet om dagen. For at belyse hvorvidt dette succeskriterium er blevet indfriet, er der blevet foretaget objektive målinger af børnenes fysiske aktivitetsniveau ved start og slut. Det skal understreges, at det ikke har været hensigten at måle de samme børn ved start og slut, men derimod at undersøge, om der ville ske generelle forandringer.

Metode

Mængden af fysisk aktivitet blev målt objektivt hos børn fra områderne Hyllehøj, Vestre Skole, Skt. Klemens, Ullerslev, Ubberud, Ringe Heden-Vantinge og Ringe Nordager med accellerometer (Actigraph modellerne MTI 7164 og CSA –), som er en af de mest valide metoder til objektiv måling af fysisk aktivitet i større undersøgelser (Ekelund et. al, 2001). Se billedet.

Målingerne ved baseline blev foretaget fra december 2004 til januar 2005 og ved opfølgningen i 2007 blev målingerne foretaget fra slutningen af januar til begyndelsen af marts. Månedernes middeltemperatur for henholdsvis december 2004 og januar 2005 var 4.1 °C og 4.3 °C, for januar, februar og marts 2007 var middeltemperaturen 5.4 °C, 2.8 °C og 6.5 °C og varierede derfor ikke betydeligt.

Tilladelse fra forældre blev indhentet inden undersøgelsens start. Børn, forældre og personale i SFO'erne blev instrueret i måletidspunkt og antal dage, hvor børnene skulle gå med aktivitetsmålerne, samt at måleren ikke måtte bæres under badning, og når barnet sov. Måling af fysisk aktivitet blev foretaget i fem sammenhængende dage (tre hverdage og to weekend dage) hos børn fra områderne Skt. Klemens, Ullerslev, Ubberud, Ringe

Heden-Vantinge og Ringe Nordager. Børn fra Hyllehøj og Vestre skole blev medtaget i 2007, og i disse områder målt syv sammenhængende dage. I alt deltog 168 børn i undersøgelsen i 2004-05 og 346 børn i 2007.

Vi ved fra tidligere undersøgelser, at fysisk aktivitetsniveauet hos bl.a. 9- og 15-årige er forskelligt i weekend og hverdage (Kristensen et.al, 2007). For at beskrive et aktivitetsniveau, der repræsenterer et aktivitetsniveau over en hel uge, er vi derfor nødt til at generere et vægtet gennemsnit. Således vægtede vi aktivitetsniveauet målt i hverdagene med 5/7 og aktivitetsniveauet i weekenden blev vægtet med 2/7. For at have et billede af aktivitetsniveauet hos børnene, der afspejler en hel uge, ekskluderede vi børn, der ikke havde aktivitetsdata for både hverdage og weekenddage. Yderligere blev et minimum på tre dage, hvor aktivitetsmåleren blev båret i minimum 10 timer om dagen, sat som inklusion for en gyldig måling, da vi ved fra tidligere undersøgelser, at færre dage, vil betyde at målingen i nogle tilfælde ikke længere er repræsentativ for det enkelte barns aktivitetsniveau. Hvis aktivitetsmåleren afmonteres i tiden, hvor børnene efter instruktionen burde have den på, vil måleren fejlagtigt vise nul. For at imødekomme dette blev alt data efterfølgende screenet for perioder ≥ 10 minutter med nul aktivitet og efterfølgende fjernet fra data.

Resultater

I 2004-05 var der 122 gyldige målinger ud af 168, og i 2007 var der 201 gyldige målinger ud af 346 mulige. Det lavere antal gyldige målinger skyldes, at nogle børn mangler at imødekomme inklusionskriterierne for en valid måling, instrumentfejl og at personalet i SFO'erne i nogle få tilfælde ikke fik udleveret alle instrumenter. Børnene har i nogle tilfælde glemt at tage accellerometeret på om morgenen eller efter et bad. Hvis et barn desuden ligger i sengen, er målingen naturligvis heller ikke gyldig.

Tabel 3.1 Gennemsnitlig fysisk aktivitet (counts/min) på tværs af område, alder og køn. December 2004 – januar 2005

Område	N	6-7-årige (n=44)		8-9-årige (n=78)	
		drengene (n=21)	piger (n=24)	drengene (n=32)	piger (n=46)
Heden-Vantinge	26	966 (84)	574 (180)	815 (133)	733 (165)
Nordager	14	1100 (492)	771 (234)	780 (377)	652 (42)
Skt Klemens	28	921 (78)	660 (239)	676 (203)	622 (170)
Ubberud	32	993 (232)	837 (127)	825 (203)	691 (168)
Ullerslev	22			879 (262)	685 (181)

Data er gennemsnit (\pm SD)

Tabel 3.2 Gennemsnitlig fysisk aktivitet (counts/min) på tværs af område, alder og køn. Februar - marts 2007

Område	N	6-7-årige (n=60)		8-9-årige (n=141)	
		drengene (n=26)	piger (n=34)	drengene (n=62)	piger (n=79)
Heden- Vantinge	19	627 (26)	738 (140)	752 (169)	735 (211)
Hyllehøj	54	811 (191)	731 (206)	586 (172)	604 (124)
Nordager	19			700 (75)	583 (140)
Skt Klemens	21			699 (232)	617 (197)
Ubberud	25	1212 (239)	616 (186)	804 (158)	629 (81)
Ullerslev	23			734 (134)	719 (150)
Vestre	40	819 (219)	738 (199)	702 (189)	617 (108)

Data er gennemsnit (\pm SD)

Kønsforskelle

Vi fandt en udpræget forskel i gennemsnitlig fysisk aktivitetsniveau mellem drenge og piger uanset alder, hvilket år og i hvilket område børnene kom fra. Således var drengene gennemsnitligt ca. 15 procent mere fysisk aktive end pigerne (tabel 3.1 og 3.2), hvilket stemmer overens med, hvad der er blevet observeret i tidligere undersøgelser i Danmark mellem drenge og piger i 6-7-års alderen i Balleup - Tårnby projektet (Andersen & Froberg, 2006), hos 9-årige og 15-årige i en stor undersøgelse fra Odense i både 1997 og 2003-04 (Riddoch, 2004) og ved BUB undersøgelsen i 2004-05. Det skal dog pointeres, at 15 procent mere i relation til accellerometerenheden "counts/min" ikke blot kan oversættes til, at drenge bevæger sig 15 procent mere end piger. Derimod er det muligt at sammenligne med andre undersøgelser, hvor samme enhed benyttes.

Vi fandt som i undersøgelsen i 2004-05 (se diagram 3.2 og tabel 3.3) også en udpræget signifikant forskel i aktivitetsniveauet mellem 6-7-årige og 8-9-årige. Således finder vi, at aktivitetsniveauet falder med alderen, hvilket også er i tråd med tidligere undersøgelser af skolebørn såvel som børnehavebørn i Danmark og i andre lande (Grøntved, Andersen & Froberg, 2006).

Diagram 3.1 Fysisk aktivitetsniveau målt med accellerometer, fordelt på køn. Data er fra både 2004-05 og 2007 (n=323)

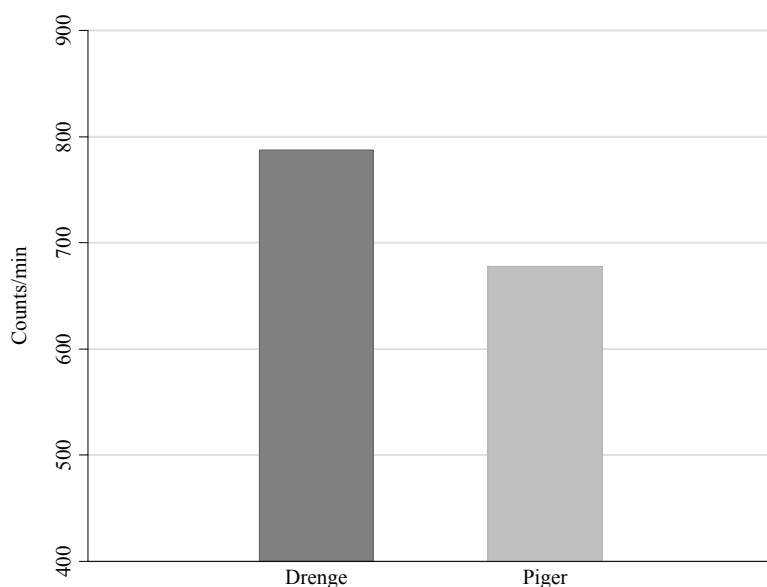
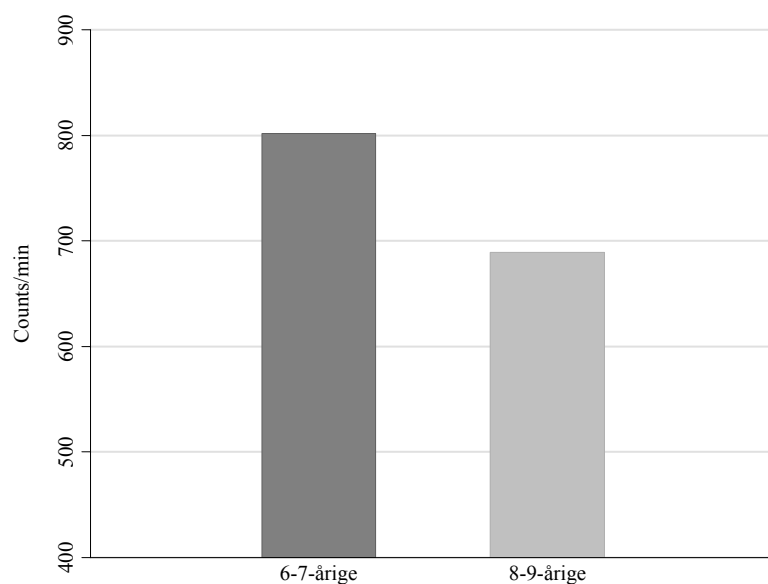

Diagram 3.2 Fysisk aktivitet målt med accellerometer og alder. Data er fra både 2004-05 og 2007 (n=323)

Tabel 3.3 Forskel i gennemsnitlig fysisk aktivitetsniveau (counts/min) mellem områder hos 6- og 9-årige i 2004-2005

Område	N	Forskel i gennemsnitlig fysisk aktivitet (counts/min)	
		6-7 årige	8-9 årige
Heden- Vantinge	26	0	0
Nordager	14	154.6 (-123.6 ; 432.9)	-66.4 (-298.4 ; 165.6)
Skt Klemens	28	9.5 (-114.8 ; 133.7)	-139.7 (-270.9 ; -8.5)**
Ubberud	32	159.5 (5.9 ; 313.2)*	-25.3 (-133.4 ; 82.8)
Ullerslev	23	-	-12.9 (-130.6 ; 104.7)

Heden-Vantinge er sat som reference og er derfor 0. I de statistiske analyser er der kontrolleret for køn, dvs., at der er taget højde for at der eksempelvis kan være forskel i kønsfordelingen i de enkelte områder. Aldersforskellen hos børnene var i de forskellige områder en del forskellige. De statiske analyser er som følge heraf foretaget opdelt efter alder, og derfor også rapporteret sådan i skema.

* Signifikant forskel mellem områderne Ubberud og Heden-Vantinge hos 6-årige ($p < 0.05$).

** Signifikant forskel mellem områderne Heden-Vantinge og Skt. Klemens hos 9-årige ($p < 0.05$).

I forhold til forskelle mellem områder, blev der ikke fundet en signifikant forskel i gennemsnitlig fysisk aktivitetsniveau hos de 6-7-årige mellem nogle af områderne i 2007. Derimod observerede vi at de 8-9-årige fra Hyllehøj var signifikant mindre aktive end de 8-9-årige børn fra Heden-Vantinge, Ubberud og Ullerslev. Ligeledes var de 8-9-årige børn fra Nordager signifikant mindre aktive end børnene fra Ullerslev. I 2004-05 observerede vi, at de 6-7-årige børn fra Ubberud i gennemsnit var mere aktive end børnene fra Heden-Vantinge. Blandt de 8-9-årige var børnene fra Heden-Vantinge i gennemsnit mere aktive end børnene fra Skt. Klemens. Alle statistiske analyser er kontrolleret for køn, således at vi ved, at det ikke er kønsforskelle områderne imellem, der er årsag til de observerede forskelle.

Vi analyserede også, hvordan fysisk aktivitetsniveauet ændrede sig fra 2004-05 til 2007 i de fem områder, som blev undersøgt i begge runder. Fra 2004-05 til 2007 observerede vi et samlet signifikant fald i børnenes fysiske aktivitetsniveau også efter, at vi i analysen kontrollerede for, at der kunne være en forskel i alders- og køns sammensætningen områderne imellem (Tabel 3.4 og figur 3.3). Faldet i aktivitetsniveauet kan opgøres til 6,7 pct.

Tabel 3.4 Forskel i gennemsnitlig fysisk aktivitetsniveau (counts/min) mellem områder hos 6- og 9-årige i 2007

Område	n	Forskel i gennemsnitlig fysisk aktivitet (counts/min)	
		6-7-årige	8-9-årige
Heden- Vantinge	19	0	0*
Hyllehøj	54	40.7 (-100.7 ; 182.1)	-157.3 (-274.0 ; -40.6)
Nordager	20	-	-107.3 (-221.0 ; 6.4)****
Skt Klemens	21	-	-91.1 (-226.1 ; 43.9)
Ubberud	25	103.2 (-163.2 ; 369.5)	-39.8 (-156.4 ; 76.7)**
Ullerslev	23	-	-20.6 (-137.9 ; 96.7)***
Vestre Skole	28	51.0 (-98.7 ; 200.7)	-91.1 (-208.4 ; 26.1)

Heden-Vantinge er sat som reference og er derfor 0. Værdien -157.3 for Hyllehøj betyder eks. at børnene i Heden-Vantinge området i gennemsnit er 157.3 counts/min mere aktive end børnene fra Hyllehøj. I de statistiske analyser er der kontrolleret for køn, dvs. at der er taget højde for, at der eksempelvis kan være forskel i kønsfordelingen i de enkelte områder. Aldersforskellen hos børnene var i de forskellige områder en del forskellige. De statistiske analyser er som følge heraf foretaget opdelt efter alder, og derfor også rapporteret sådan i skema.

* Signifikant forskel mellem Heden- Vantinge og Hyllehøj hos 9-årige ($p < 0.05$).

** Signifikant forskel mellem Ubberud og Hyllehøj hos 9-årige ($p < 0.05$).

*** Signifikant forskel mellem Ullerslev og Hyllehøj hos 9-årige ($p < 0.05$).

**** Signifikant forskel mellem Ullerslev og Nordager hos 9-årige ($p < 0.05$).

Tabel 3.5 Gennemsnitlig fysisk aktivitet (counts/min) i 2004-05 og 2007

	N	Counts/min
2004-05	122	774.9 (225.5)
2007	107	696.5 (176.2)

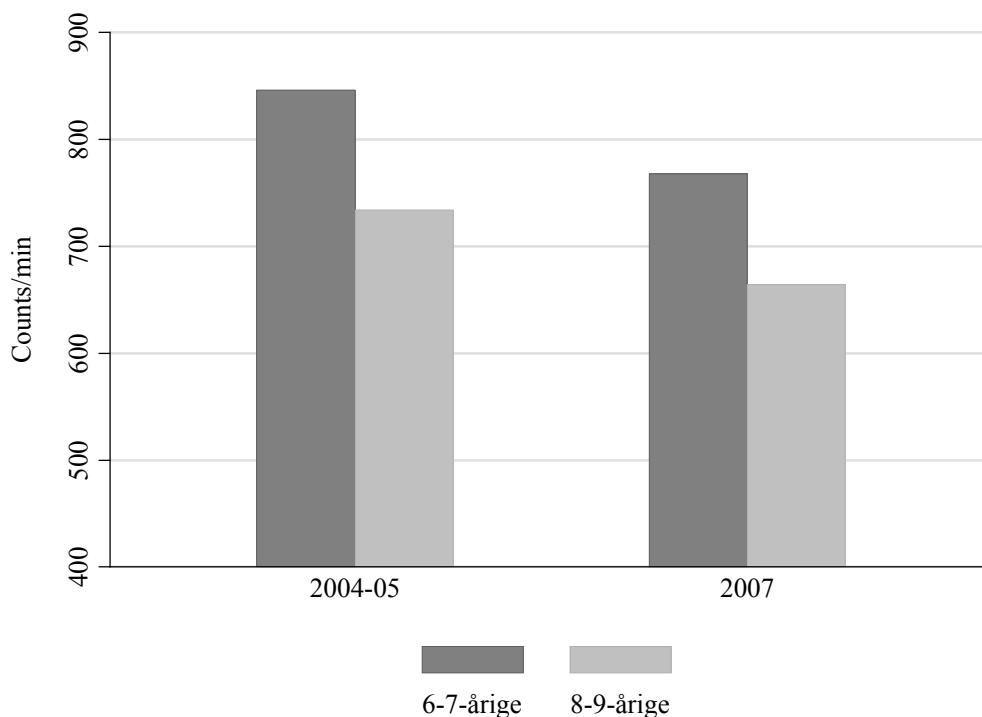
Data er gennemsnit (\pm SD). Børn fra områderne Hyllehøj og Vestre skole er ikke medtaget, da de ikke blev målt tilbage i 2004-05.

Tabel 3.6 Ændring i gennemsnitlig fysisk aktivitet (counts/min) fra 2004-05 til 2007, hvor der er taget højde for forskel i sammensætningen af alder og køn i de respektive områder mellem 2004-05 og 2007

	n	Forskel i counts/min (2007 – 2004)
Samlet	229	-51.9 (-103.2 ; -0.5) *

Data er gennemsnit (95% CI). I den statistiske analyse er der kontrolleret for forskel i alders- og køns sammensætningen i områderne mellem 2004-05 og 2007. Børn fra områderne Hyllehøj og Vestre skole er ikke medtaget, da de ikke blev målt tilbage i 2004-05.

* Signifikant forskel i gennemsnitlig fysisk aktivitet mellem 2004-05 og 2007 ($p < 0.05$).

Figur 3.3 Forskel i fysisk aktivitet målt med accellerometer mellem 2004-05 og 2007

BMI og deltagelse i foreningsidræt

Er idrætsaktive børn mindre overvægtige end de ikke-idrætsaktive og er der forskel mellem piger og drenge i forskellige aldre? Disse spørgsmål belyses i de kommende afsnit ved hjælp af indsamlede data om børnenes højde, vægt, alder, køn og eventuelle deltagelse i foreningsidræt. Ved hjælp af højde og vægt beregnes børnenes BMI, som efterfølgende relateres til alders- og kønsspecifikke grænseværdier. Det betyder at BMI for børn ikke umiddelbart korresponderer med voksen-BMI. Beregningsgrundlaget for de kommende analyser består af 765 børn. Der er desværre et temmelig stort antal børn på ca. 400, som vi ikke har modtaget oplysninger om højde og vægt på.

Resultaterne fra vores statistiske analyser indikerer, at hvis børn ikke deltager i foreningsidræt, har de halvdelen gange så stor chance for at være overvægtige eller fede.

De følgende tabeller, tabel 3.9 og 3.10, viser forekomsten af overvægt og fedme på tværs af alder og køn i henholdsvis 2004-2005 samt 2007.

Tabel 3.7 Forekomst af overvægt og fedme ift. deltagelse i foreningsidræt, alder og køn i år 2007

	Foreningsaktive (n=549)				Ikke-foreningsaktive (n=216)			
	Drengene (n=260)		Piger (n=289)		Drengene (n=122)		Piger (n=94)	
	6-7 år	8-9 år	6-7 år	8-9 år	6-7 år	8-9 år	6-7 år	8-9 år
N	75	185	124	167	40	83	32	62
BMI (kg/m ²)	16,1	17,1	16,4	17,1	16,3	17,6	16,5	16,9
% overvægt / fedme	14,7	16,2	21,0	21,6	25,0	21,7	31,3	19,4

Data er gennemsnit

Tabel 3.8 Overvægt og deltagelse i idrætsforening 2007

	n	Odds (95% CI) for at være overvægtig eller fed
Aktive i idrætsforening	549	1
Ikke aktive i idrætsforening	216	1,48 (1.14 ; 1.93) *

Analysen er kontrolleret for forskel i alders- og køns sammensætningen mellem børn der er aktive- og børn der ikke er aktive i en idrætsforening.

* signifikant forskellig fra de idrætsaktive (p<0.05).

Tabel 3.9 Forekomst af overvægt og fedme på tværs af alder og køn 2004-05

Alder	Drengene	Piger	Overvægt		Fedme		Total pct. for aldersgruppen, som minimum er overvægtige
			Drengene	Piger	Drengene	Piger	
6 år	N=105 Mean: 15,99 SD: 14,45-17,49	N=108 Mean: 15,81 SD: 13,92-17,7	(17.55) 11	(17.34) 10	(19.78) 4	(19.65) 2	12,7 %
7 år	N=122 Mean: 16,52 SD: 14,72-18,31	N=125 Mean: 16,55 SD: 14,51-18,59	(17.92) 18	(17.75) 23	(20.63) 5	(20.51) 4	20,3 %
8 år	N=121 Mean: 16,89 SD:14,53-19,25	N=100 Mean:16,97 SD:14,64-19,30	(18.44) 16	(18.35) 16	(21.60) 4	(21.57) 6	19 %
9 år	N=104 Mean: 17,96 SD:15,3-20,65	N=116 Mean:17,71 SD:15,2-20,22	(19.10) 25	(19.07) 20	(22.77) 6	(22.81) 5	25,5 %
10 år	N=22 Mean:15,24-20,4 SD:17,82	N=12 Mean:16,42 SD:13,98-18,86	(19.84) 1	(19.86) 2	(24) 0	(24.11) 1	11,8 %
Overvægtige/fede i alt			71	71	19	18	18,6 %

Data er gennemsnit

Tabel 3.10 viser, at BMI-tallene fra 2004-2005 til 2007 er steget 0,2 procentpoint, hvilket i praksis er status quo.

Til gengæld ses det, at der findes forskydninger mellem de 6-7 årige, hvor BMI tallene for 2007 viser en signifikant stigning. Denne oplysning skal imidlertid tages med forsigtighed, fordi børnenes alder er angivet i hele år og ikke i måneder. Derved kan der opstå tilfældige forskydninger ved at børnene kan være blevet et år ældre end registreringstidspunktet angiver.

Tabel 3.10 Forekomst af overvægt og fedme på tværs af alder og køn 2007

Alder	Drengene	Piger	Overvægt		Fedme		Total pct. for aldersgruppen, som minimum er overvægtige
			Drengene	Piger	Drengene	Piger	
6 år	N=54 Mean: 15,96 SD: 1,4	N=69 Mean: 15,99 SD: 1,6	(18,51) 6	(18,25) 13	0	(20,87) 1	16,3 %
7 år	N=61 Mean: 16,37 SD: 1,9	N=87 Mean: 16,71 SD: 2,5	(18,64) 12	(18,64) 17	(21,18) 3	(23,91) 5	25,0 %
8 år	N=112 Mean: 16,83 SD: 1,9	N=89 Mean: 16,63 SD: 2,3	(19,95) 19	(19,56) 15	(23,79) 1	(22,69) 3	18,9 %
9 år	N=121 Mean: 17,48 SD: 2,5	N=120 Mean: 17,20 SD: 2,4	(20,98) 16	(20,27) 24	(23,87) 6	(24,71) 3	20,0 %
10 år	N=32 Mean: 17,95 SD: 2,9	N=15 Mean: 17,45 SD: 2,5	(21,88) 4	(21,84) 2	(29,06) 1	0	14,6 %
Overvægtige/fede i alt			57	71	11	12	19,1 %

Data er gennemsnit

Referencer

- Andersen LB, Froberg K, red.* Ballerup Tårnby Projekt. Sundhedsmæssige Effekter af Fysisk Aktivitet hos Børn – Et treårigt forsøg i to kommuner ved København. Sundhedsstyrelsen, 2006.
- Ekelund U, Sjostrom M, Yngve A, Poortvliet E, Nilsson A, Froberg K, Wedderkopp N, Westerterp K.* Physical activity assessed by activity monitor and doubly labeled water in children, *Medical Science Sports Exerc.* 2001; 33(2):275-81.
- Grøntved A, Andersen LB, Froberg K.* Pilot børnehaveprojekt, SDU, IOB, Ikke publiceret rapport, 2006.
- Kristensen PL, Korsholm L, Moller NC, Wedderkopp N, Andersen LB, Froberg K. Sources of variation in habitual physical activity of children and adolescents: the European youth heart study. *Scandinavian Journal of Med Sci Sports* 2007; Jun 6.
- Riddoch CJ, Bo Andersen L, Wedderkopp N, Harro M, Klasson-Heggebo L, Sardinha LB, Cooper AR, Ekelund U.* Physical activity levels and patterns of 9- and 15-yr-old European children, *Med Sci Sports Exerc.* 2004; 36(1):86-92.

Delrapport 4: Børneundersøgelsen

**Mere fysisk aktivitet i hverdagen
større sundhed
og bedre trivsel for børn**

Jan Toftegaard Støckel

Børneundersøgelsens formål

Formålet med Børneundersøgelsen er at belyse hvordan og hvor børn er fysisk aktive. Børns fysiske aktivitet udspiller sig i forskellige institutionelle sammenhænge og vil i det følgende blive belyst i forhold til skolens idrætstimer, frikvarterer, SFO-aktiviteter, deltagelse i aktiviteter i idrætsforeninger, spejderklubber eller danseinstitutter samt endelig de aktiviteter børn oplever i private og selvorganiserede kontekster. Børns fysiske aktivitet er imidlertid en kompleks størrelse at kortlægge, fordi deres aktivitetsniveau, bevægelsesmåder, motiver og forståelse af fysisk aktivitet er forskellig fra voksnes. Når det gælder målgruppen af de 6-10 årige børn, så er de sjældent optaget af nytteeffekter som fx at få sved på panden, tabe sig eller se godt ud. Derimod viser observationer, interviews og spørgeskemadata, at børn er optaget af at have det sjovt og være sammen med kammerater. Børn har ofte svært ved at sætte ord på, hvad der gør idræt sjovt. Men det sjove hænger ofte sammen med, at der skabes muligheder for udfordringer, læring og sejre. Det mest hæmmende for børns lyst til at lege og lære er, når de møder for store udfordringer, møder mange nederlag eller oplever at deltagelse i aktiviteter er påtvungen. Børns egne fortællinger om deres hverdagsliv er fyldt med skildringer af sejre og nederlag, op- og nedture samt beretninger om voksne og kammerater der betyder noget for deres lyst til at være fysisk aktive.

De 6-10 årige ved godt, at der forskel på skole, SFO, idrætsforeninger og hjemmet, men deres tidsfornemmelse og evne til absolut fortabelse betyder, at de let kan rode tingene sammen og ikke præcis kan huske, hvor de lavede de pågældende aktiviteter. Børns tidsfornemmelse er et centralt problem i kortlægningen af deres aktivitetsniveau. De kan kun i ringe grad angive hvor, hvornår og hvor længe de har været fysisk aktive.

Disse forhold er vigtige at være opmærksomme på, når vi som voksne forsøger at forstå børns udøvelse af fysisk aktivitet. Børnene bruger ikke selv begreber som fysisk aktivitet, idræt eller bevægelse, men omtaler snarere deres aktiviteter som leg eller sport. Når børn eksempelvis bliver spurgt om, hvad de har foretaget sig i dag, så svarer de 'ikke noget', eller at de har 'været sammen med kammerater. Børnenes leg og sport optager generelt en meget stor del af de mindre børns dagligdag, men ofte ved relativ lav intensitet. Det giver derfor en række problemer, når vi som bekymrede voksne pædagoger, trænere, forældre, projektkoordinatorer eller forskere forsøger at finde ud af om børn bevæger sig nok. Det har været evaluators mål at skabe en bredere metodisk og empirisk belysning af børns fysiske aktivitet og dermed ikke udelukkende fokusere på, om de i tilstrækkelig grad lever op til Sundhedsstyrelsens anbefalinger om mindst en times daglig motion. Derfor er der anvendt en række forskellige undersøgelsesformer som i sammenhæng og supplement til hinanden kan give en bredere forståelse af hvad der fremmer og hæmmer børn og unges deltagelse i fysiske aktivitetstilbud. Indledningsvis vil resultaterne af to spørgeskemaundersøgelser blandt børn blive fremlagt og diskuteret.

Metodiske overvejelser

Metodisk set er det særdeles vanskeligt at måle sig frem til om børnene i det treårige projektforsøg er blevet mere eller mindre aktive. Skulle der alligevel være forandringer i børnenes aktivitetsniveau, kan det være vanskeligt at indkredse, hvilke faktorer der i særdeleshed har påvirket til sådanne forandringer. I nærværende evaluering finder vi fx, at der er i 2006 er flere, der dyrker idræt i idrætsforeninger end i 2004 samtidigt med, at børn i stigende grad tilvælger passive aktiviteter i skolefrikvartererne og SFO, og i stigende grad bliver kørt i skole frem for at cykle selv. De to resultater virker selvmodsigende, fordi øget idrætsdeltagelse normalt påvirker til øget aktivitet i andre sammenhænge i børns liv. Hvis der på denne baggrund ses en positiv udvikling i børns deltagelse i foreningsidræt, er det ikke nødvendigvis sikkert, at de reelt er mere fysisk aktive.

Det er i dag fuldt ud muligt at foretage de fysiologiske målinger, der er nødvendige for at dokumentere kapacitet og kondition. Men selvom børns bevægelseskapacitet kan opgøres meget præcist, så er det vanskeligt at foretage en monitorering af hvor, hvornår og hvordan børnenes almindelige fysiske aktivitet udspiller sig. Dertil kommer, at selvom de videnskabelige data er gennemført på en korrekt måde, og selvom vi så var i stand til at overvåge børn og dokumentere hvor, hvordan og hvor længe de var aktive, så ville disse metoder alligevel være utilstrækkelige i forhold til at beskrive, hvad der ligger til grund for børnenes til- og fravalg af fysisk aktivitet.

Denne analyse fokuserer på at foretage en nuanceret belysning af børns fysiske aktivitet på tværs af forskellige institutionelle og private sammenhænge. Der er ligeledes gennemført en række supplerende kvalitative og kvantitative undersøgelser, som udbygger og understøtter de to store spørgeskemaundersøgelser blandt børn i 2004 og 2006.

Brugen af børns selvrapporterede data er naturligvis problematisk, hvis ikke der foretages en validering af spørgsmålene, og hvis ikke svarenes gyldighed kontrolleres. Pædagogerne i de deltagende SFO, samt i visse tilfælde forældre som har fået skemaerne med hjem, har i vid udstrækning bidraget til validering og gyldighedstjek af svarene. Forud for udsendelse af spørgeskemaet blev der gennemført en pilotundersøgelse i en børnehave i Odense for at undersøge om en yngre målgruppe ville være i stand til at forstå og besvare spørgeskemaet. På baggrund af denne pilotundersøgelse, hvor børnene viste stor interesse og glæde ved at tale om 'bevægelse' og det som der spørges om i spørgeskemaet, blev det skønnet, at spørgeskemaet var egnet til formålet.

Det skal dog præciseres, at der ikke er tale om decideret kontrol af de afgivne svar, da det ville være blevet for tidskrævende og dyrt i forhold til evalueringens rammer.

Dataindsamling og svarprocenter

Ved modelprojektets opstart deltog i alt 25 fynske lokalområder fordelt på 12 kommuner³⁴. Antallet af lokalområder per kommune varierer afhængig af kommunernes størrelse, antal skoler og satsning på BUB-projektet. Odense Kommune har fx deltaget med 5 lokalområder, mens Ringe og Middelfart Kommuner deltog med hver 3 lokalområder.

Spørgeskemaet til børn hed ”Det jeg leger, og det jeg gør”. Der er tale om et omfattende spørgeskema på 12 sider og med i alt 24 spørgsmål. Spørgeskemaet har til hensigt at afdække børnenes fysiske aktivitet og motivation for bevægelse i skole og fritid. På grund af spørgeskemaets kompleksitet og fordi børnene på disse alderstrin ikke kunne læse godt nok til at forstå og besvare skemaet alene, har det været nødvendigt at inddrage de voksne ansatte i institutionerne. Det har i praksis betydet, at de yngste børn har siddet med en pædagog eller en medhjælper og fået forklaret det de ikke forstod. Enkelte steder er spørgeskemaet blevet sendt med barnet hjem, fordi pædagogerne ikke har kunnet overkomme opgaven. Selvom dette ikke var tilsigtet, så har sygdom, ferie mv. gjort, at denne praksis har været benyttet for ca. 200 børn.

I de institutioner, hvor der er færre end 100 børn blev alle børn blevet bedt om at deltage, mens de større institutioner på over 100 kun inkluderede 100 børn i undersøgelsen. Skt Klemens, Vestre Skole og Ubberud SFO har i 2. omgang alle inkluderet mellem 110 og 120 børn. I første runde deltog Skt. Klemens som den eneste SFO med flere end 100 børn, og det blev til i alt 118 besvarelser.

1. runde af spørgeskemaundersøgelsen

I efteråret 2004 (september/oktober) modtog 2.208 børn et spørgeskema. I alt 1.373 skemaer blev returneret, hvilket svarer til en svarprocent på 62. Svarprocenten er yderst tilfredsstillende, når man tager spørgeskemaets omfang, respondenternes alder og udsendelsestidspunktet i betragtning. Det skal ligeledes tages i betragtning, at to lokalområder i Ejby Kommune samt Aarupskolens SFO og Tommerup SFO helt undlod at deltage i spørgeskemaundersøgelsen. Hvis man fratrækker de 360 potentielle respondenter, er svarprocenten 74 pct.

2. runde af spørgeskemaundersøgelsen

I efteråret 2006 (september/oktober) blev spørgeskemaundersøgelsen fra 2004 gentaget med tillæg af 2 mindre spørgsmål. I alt 2087 børn modtog dermed samme skema, som blev anvendt i 2004. I alt 1.176 skemaer blev returneret, hvilket svarer til en svarprocent på 56. Det er 6 procentpoint lavere end i første runde, og dette fald skal især tilskrives, at 6 relativt store skolefritidsordninger helt har undladt at deltage i 2. runde af spørgeskemaundersøgelsen. De skolefritidsordninger, som ikke har bidraget til spørgeskemaundersøgelsen, begrundede dette med manglende personalemæssige ressourcer til at hjælpe børnene. Fra flere andre institutioner med lave svarprocenter under 30 pct. er det samme

³⁴ Imidlertid meldte Ejby Kommune hurtigt fra, da man i stedet ønskede at bruge kræfterne på et andet børne/unge projekt.

argumenter om manglende tid, og at man syntes spørgeskemaet var for omfattende. Det kan konstateres, at der er stor forskel på lokalområdernes interesse i at deltage i evalueringen, og at denne interesse undervejs er faldet i 8-9 institutioner, mens den er steget i de øvrige. Det er værd at bemærke, at der er en sammenhæng mellem en høj svarprocent og den generelle måde, som projektet bliver vurderet og omtalt på i det enkelte område.

Det er ligeledes værd at bemærke, at 9 institutioner i begge runder af undersøgelsen har haft en svarprocent på 99-100 pct.

Samlet set er svarprocenten acceptabel, og det har betydning for den samlede analyse, at der i begge undersøgelser er indhentet mere end 1.000 svar. Det giver en relativ høj validitet og udsagnskraft for størstedelen af de stillede spørgsmål.

Profil af børnenes alder, køn og familieforhold

Tabel 4.1 viser børnenes fordeling ift køn og alder opdelt på de to spørgerunder. Det fremgår, at der er en ligelig kønsfordeling i begge runder. Aldersfordelingen mellem de 7-9 årige er nogenlunde ensartet i begge runder, mens der for de 6 og 10-11 årige er lidt større variation. I 2. runde er der af SFO'erne blevet inkluderet lidt flere 10-11 årige børn og lidt færre 6 årige. Det kan hænge sammen med, at der medgår flere ressourcer til at hjælpe de 6 årige, og som følge heraf kan SFO-personalerne have inkluderet flere ældre børn frem for yngre. Der er en væsentlig aldersforskydning fra 2004 til 2006, hvor det skal bemærkes at der i 2006 er en lavere andel af 6-årige børn og samtidigt en lidt højere andel af 10-11 årige børn.

Tabel 4.1 Respondenternes alders- og kønsfordeling i 2004 og 2006

Alder	2004				2006			
	Køn		Total	Pct.	Køn		Total	Pct.
	Piger	Drenge			Piger	Drenge		
6 år	166	157	322	24	90	67	157	14
7 år	163	171	324	24	128	95	223	21
8 år	163	178	341	25	136	140	276	25
9 år	162	139	301	22	176	165	341	31
10-11 år	20	27	47	4	36	57	93	9
Total	674	672	1346	100	566	524	1090	100
Procent	50	50	100		51,9	48,1	100	

Søskende

Som det fremgår af tabel 4.2 er børnene blevet spurgt, om de har søskende, fordi det kan have betydning for deres fysiske aktivitetsniveau. I opgørelsen indgår også halvsøskende, så det er vanskeligt at vide, hvor mange af disse søskende, som bor sammen med dem til hverdag. Det fremgår af tabellen, at knap 7 pct. foreløbig er enebørn. Der er ingen væsentlige ændringer på fordelingen fra 2004 til 2006.

Tabel 4.2 Antal søskende

	2004		2006	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ingen søskende	93	7	78	7
1 bror el. søster	661	48	540	46
2 søskende	434	32	340	29
3 søskende	108	8	85	7
4 søskende	39	3	28	2
Mere end 4 søskende	24	2	31	3
	1359	100	1102	100

Forældrenes samlivsstatus

I tabel 4.3 er det opgjort, hvor længe barnet har boet der, hvor det bor nu. Det fremgår af tabellen, at 40,5 pct. henholdsvis 34 pct. har boet det samme sted 'altid'. Forskellen på de to målinger viser, at der i projektperioden er blevet færre børn som 'altid' har boet det samme sted. Det tyder dermed på en større flytteaktivitet.

Tabel 4.3 Hvor længe har du boet hvor du bor nu? (pct.)

	2004	2006	Forskel
>1 år	10	11	2
1-3 år	20	23	4
3-6 år	22	20	2
Over 6 år	9	12	3
Altid	41	34	7
Total procent	100	100	
beregningsgrundlag	1315	1176	

Henholdsvis 77 og 73 pct. (2004-2006) af de adspurgte børn har forældre som er samboende.

Tabel 4.4 viser, at beskæftigelsesprocenten er højere blandt samboende end blandt ikke samboende. Der er sket et lille fald i antallet af arbejdsløse ikke-samboende forældre fra 2004 til 2006.

Tabel 4.4 Forældrenes erhvervs- og samlivsstatus (pct.)

		2004 (1328)	2006 (1077)
Forældre samboende	Begge forældre arbejder	86	90
	En af dem arbejder	12	9,5
	Ingen af dem arbejder	2	0,5
Beregningsgrundlag for samboende		1028	791
Forældre bor hver for sig	Begge forældre arbejder	69	72
	En af dem arbejder	26	26
	Ingen af dem arbejder	5	2
Beregningsgrundlag for forældre der bor hver for sig		300	286

Resultaterne vedr. forældrenes samlivs- og arbejdsløshedsstatus er interessante set i det lys, at en lang række tidligere undersøgelser har fastslået at der er en social ulighed i sundhed og herunder også i tilvalget af fysisk aktivitet. Da der i spørgeskemaet ikke har været spurgt til forældrenes indtægtsforhold eller uddannelse, er det desværre ikke muligt at foretage nærmere socioøkonomiske analyser.

Etnisk herkomst

5 pct. af de adspurgte børn har to forældre, som er født uden for Danmark. 7 pct. svarer, at de har en mor der er født i udlandet, og 9 pct. en far der er født i udlandet. Tabel 4.5 viser forældrenes etniske herkomst fordelt på de 23 lokalområder. Som det ses af tabellen er der flest børn af anden etnisk herkomst end dansk på Højstrupskolen og Vestre Skole i Odense, og færrest i Gudme og Skellerup.

Tabel 4.5 Etnisk herkomst i forhold til skoletilhørsforhold (pct.)

	Begge født i DK		1 forælder født i DK		Begge født i udlandet	
	2004	2006	2004	2006	2004	2006
Gudme - Gudme Skoles SFO	84	-	10	-	6	-
Gudme - Gudbjerg Skoles SFO	87	97	13	3	0	0
Gudme - Hesselager Skoles SFO	95	-	5	-	0	-
Gudme - Sct. Michaels Skoles SFO	98	100	2	0	0	0
Haarby - Dreslette SFO	96	96	4	4	0	0
Haarby - Jordløse SFO	88	-	12	-	0	-
Haarby - Haarby SFO	95	94	2,5	4	2,5	2
Marstal Skoles SFO	91	96	7	4	2	0
Middelfart - Hyllehøjskolens SFO	83	87	7	7	10	6
Middelfart - Vestre Skoles SFO	80	82	7	13	13	5
Middelfart - Strib Skoles SFO	92	94	8	6	0	0
Odense - Højstrupskolens SFO	71	-	9	-	20	-
Odense - Skt. Klemens SFO	84	77	10	13	6	10
Odense - Ubberud SFO	92	90	7	9	1	2
Odense - Vestre Skoles SFO	65	63	22	17	13	20
Ringe - Heden Vantinge SFO	89	88	8	12	3	0
Ringe - Nordager Skoles SFO	83	96	10	0	7	4
Tommerup - Tallerup SFO	93	-	6	-	1	-
Ullerslev - Ullerslev Centralskoles SFO	93	92	5	8	2	0
Ullerslev - Skellerup SFO	100	96	0	4	0	0
Aarup - Frøbjerg/Orte SFO	88	87	12	13	0	0
Aarup - Aarupskolens SFO	-	94	-	4	-	2
Årslev - Bøgehøjskolens SFO	90	91	7	7	3	2
	87	87	8	8	5	5

Bindestreg er symbol for manglende besvarelse for pågældende institution

Forældrenes idrætsdeltagelse

Tabel 4.6 viser forældrenes idrætsdeltagelse fordelt på lokalområder. Som det ses, er der store variationer mellem områderne. I Tommerup svarede 48 pct. af børnene i første runde at begge deres forældre var idrætsaktive. Til sammenligning er tallet for områder som Strib, Hesselager, Marstal og Hyllehøj 10-11 pct. De lokale forskelle er relevante i forhold til børnenes aktivitetsniveau, fordi tidligere undersøgelser dokumenterer, at der er en tæt

Table 4.6 Forældrenes idrætsdeltagelse fordelt på skoletilhørsforhold (pct.)

Forældre idrætsaktive	Begge idrætsaktive		1 forælder idrætsaktiv		Ingen idrætsaktive		Børn som er i tvivl om en eller begge forældres idrætsaktivitet	
	2004	2006	2004	2006	2004	2006	2004	2006
Gudme - Gudme Skoles SFO	12	-	32	-	44	-	21	-
Gudme - Gudbjerg Skoles SFO	26	20	29	35	39	38	6	7
Gudme - Hesselager Skoles SFO	11	-	31	-	47	-	11	-
Gudme - Sct. Michaels Skoles SFO	38	63	32	18	27	9	3	10
Haarby - Dreslette SFO	23	10	23	32	50	35	4	23
Haarby - Jordløse SFO	13	-	22	-	52	-	13	-
Haarby - Haarby SFO	35	46	24	20	35	29	6	5
Marstal Skoles SFO	11	7	30	38	57	43	2	12
Middelfart - Hyllehøjskolens SFO	10	15	25	29	42	45	23	11
Middelfart - Vestre Skoles SFO	20	27	35	32	38	28	7	13
Middelfart - Strib Skoles SFO	11	45	41	32	26	15	22	8
Odense - Højstrupskolens SFO	18	-	25	-	47	-	10	-
Odense - Sct. Klemens SFO	22	31	26	17	35	27	27	25
Odense - Ubberud SFO	37	24	23	26	30	33	10	17
Odense - Vestre Skoles SFO	13	19	23	27	38	23	27	31
Ringe - Heden Vantinge SFO	25	16	22	32	42	48	11	4
Ringe - Nordager Skoles SFO	18	27	36	37	31	25	15	11
Tommerup - Tallerup SFO	48	-	18	-	27	-	7	-
Ullerslev - Ullerslev Centralskoles SFO	24	8	11	17	35	42	30	33
Ullerslev - Skellerup SFO	19	5	29	52	48	43	4	0
Aarup - Frøbjerg/Orte SFO	22	40	41	27	35	22	2	11
Aarup - Aarupskolens SFO	-	36	-	19	-	28	-	17
Årslev - Bøgehøjskolens SFO	32	31	31	25	31	32	5	12
Total	25	30	30	28	41	38	4	4

sammenhæng mellem børn og forældres idrætsdeltagelse. De relativt store lokale udsving mellem første og anden runde kan ikke umiddelbart forklares, men som det også ses er der tale om et stabilt aktivitetsniveau når vi ser på alle områder. Der kan naturligvis være øget eller mindsket idrætsinteresse fra år til år, men det skal tilføjes, at der er relativ stor tvivl om korrektheden af dataene for dette spørgsmål. Som det også ses af yderste kolonne er mange børn i tvivl om hvorvidt deres forældre er idrætsaktive. Det kan skyldes, at forældre og børn ikke taler om, hvorvidt forældrene er idrætsaktive. Fra en række befolkningsundersøgelser af voksnes idrætsdeltagelse ved man, at mange voksne er fysisk aktive gennem selvorganiserede aktiviteter som løbe- eller cykelture. Det er stor tvivl om hvilke aktivitetsformer børnene har medregnet og hvilke aktiviteter, de ikke betragter som idræt.

Børns idrætsdeltagelse i skole, SFO og fritid

Børnenes deltagelse i leg, spil og fysiske aktiviteter står i centrum i de følgende afsnit. Først analyseres børns aktiviteter i institution og skole, hvorefter turen kommer til den øvrige fritid med dels foreningsdeltagelse og selvorganiseret aktivitet.

Børns aktiviteter i skolefrikvarteret

I både 2004 og 2006 er der blevet spurgt til, hvad børnene foretager sig i skolefrikvartererne, og om de er ude eller inde. I såvel 2004 og 2006 (se diagram 4.1) er de mest populære aktiviteter at 'lege på legeplads', 'snakke med kammerater' og 'spille bold'. Mellem 20 og 30 pct. af børnene svarer, at de 'altid' eller 'næsten altid' gør dette.

Mellem 2004 og 2006 er der kun tale om minimale forskydninger set fra aktivitet til aktivitet. Det tyder på et relativt stabilt aktivitetsniveau, hvor bestemte aktive og passive lege/spil har en fast plads i de 6-10 åriges frikvartersaktiviteter. Den aktivitet som har oplevet den største forandring er ikke overraskende brugen af mobiltelefonen og sms. I 2004 svarede 95 pct. af børnene, at de 'aldrig' sms'ede, mens dette tal er faldet til 89 pct. i 2006.

Ved at foretage en gruppering af de aktiviteter som børnene svarer at de 'altid/næsten altid' og 'aldrig' foretager sig er det muligt at få et overordnet billede af børnenes valg af aktiviteter. I en inddeling i fysisk aktive, moderat aktive og fysisk inaktive er fangelege og boldspil placeret i gruppen af fysisk aktive, cykle og gå tur under moderat aktive, mens det at tegne og skrive sms'er på mobiltelefonen placeres i gruppen af fysisk inaktive.

Diagram 4.1 Frikvartersaktiviteter i 2004 og 2006, som børnene gør altid/næsten altid eller nogen gange (pct.)

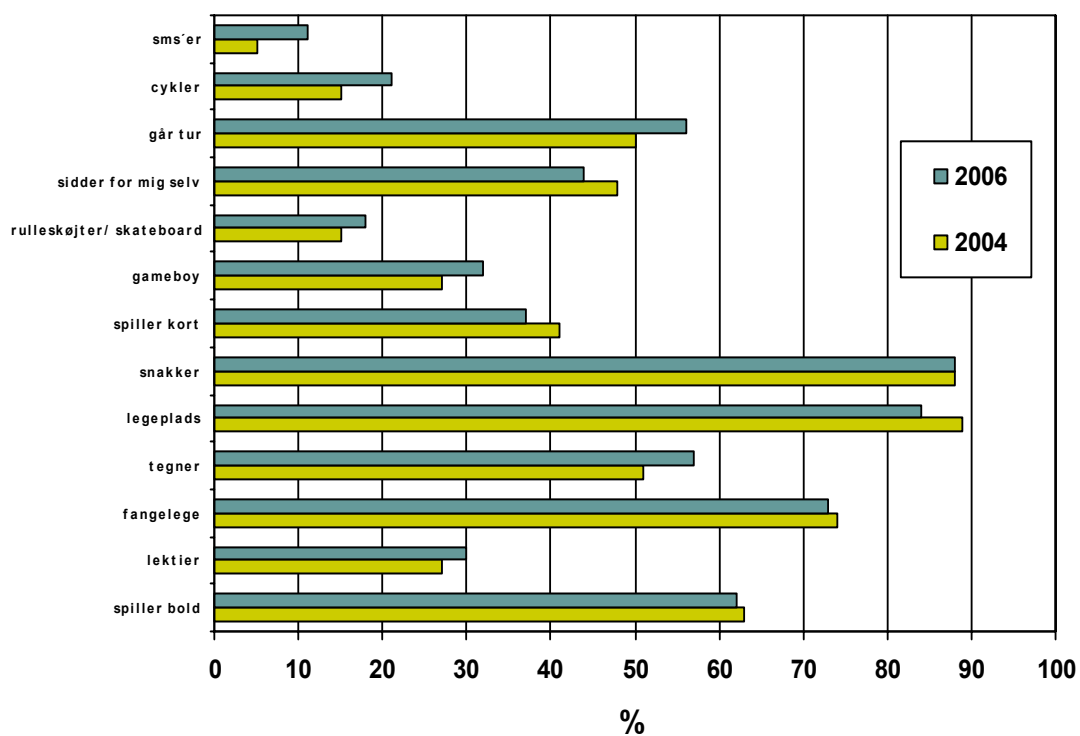
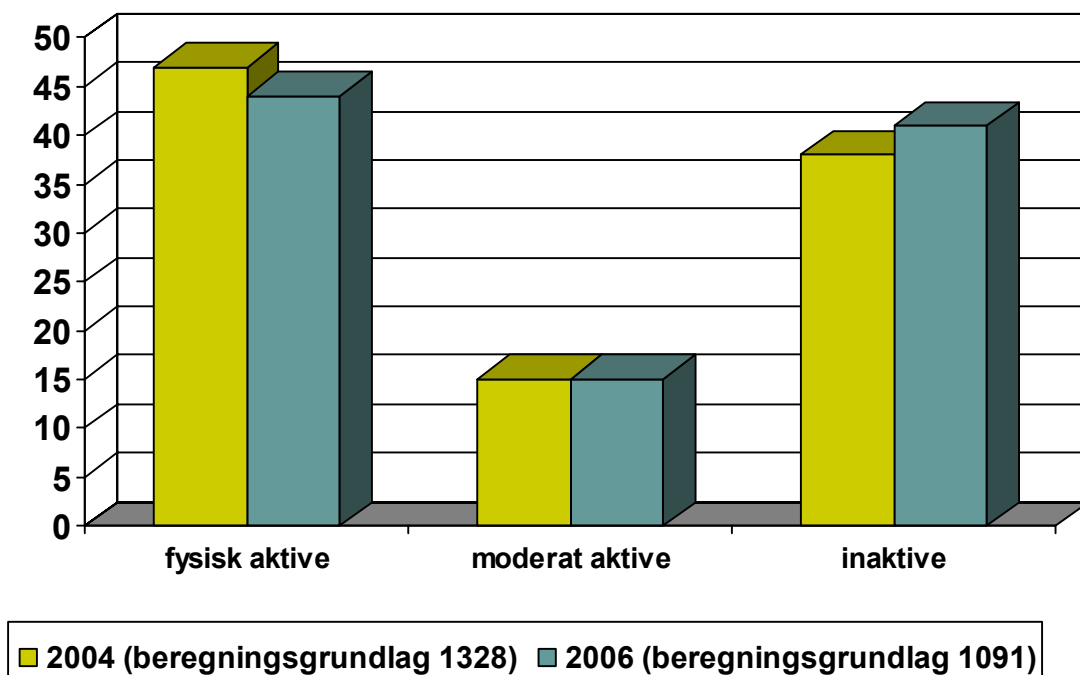

Diagram 4.2 Børns aktivitetsniveau i skolefrikvarterer (pct.)

Søjlerne i diagram 4.2 illustrerer, at der over projektperioden er sket et lille fald i aktivitetsniveauet på 3 procentpoint. Antallet af børn, der generelt er inaktive i skolefrikvarterne var i 2004 på 38 pct. mod 41 pct. i 2006. Antallet af moderat aktive er stabilt, hvilket dermed tyder på, at de tidligere fysisk aktive er blevet moderat aktive, og at en tilsvarende gruppe af moderat aktive, er blevet flyttet til kategorien af fysisk inaktive.

En nærmere analyse viser, at der er klare kønsmæssige forskelle på, hvad børnene foretager sig i frikvartererne. Fire gange så mange drenge som piger siger, at de 'altid' spiller bold. Næsten dobbelt så mange piger som drenge svarer, at de 'aldrig' spiller bold. Dette mønster gentages, når det gælder Gameboy og det at bytte kort. Og mønsteret er det samme i såvel 2004 som 2006. Generelt ser det ud til, at pigernes favoritaktiviteter generelt er mindre bevægelsesorienterede end drengenes. Denne forskel er blevet mere markant i projektperioden. Pigerne foretrækker eksempelvis at snakke, bytte Didl-papir³⁵, gå tur og tegne. En mindre gruppe på 2 pct. (piger og drenge) svarer, at de altid eller næsten altid sidder alene/hviler sig i frikvartererne. Sidstnævnte gruppe af børn, som sidder alene eller hviler sig, befinder sig muligvis i en risikogruppe i forhold til mobning og social eksklusion, idet en sådan introvert adfærd generelt må opfattes som unormalt og ikke alderssvarende. Dette vender vi tilbage til i delrapport 5 om børns trivsel.

SFO-tiden

Skolefritidsordningerne er et pædagogisk tilbud til 6-10 årige børn efter skoletid. SFO'erne præges af en legekultur, med et mylder af liv. Størstedelen af aktiviteterne tager sigte på leg og læring, og det afspejles tydeligt gennem de aktivitetsmuligheder, som børnene selv finder på, og de ting som de voksne ansatte pædagoger iværksætter. Lege og spil fungerer side om side med værksteder, teater, bordtennis og meget andet. Navnlig i de store SFO'er med mere end 100 børn kan det virke nærmest uoverskueligt at observere alle de aktiviteter, der foregår samtidigt. I tillæg til det brede spektrum af frie lege- og aktivitetsmuligheder, har mange SFO'er tilmed en række faste ugentlige eller daglige aktivitetsudbud. Det kan fx være svømmehalsdage, boldspil i hallen, biblioteksdage, udetimer osv.

I nogle af de skolefritidsordninger, som evalueringen har fulgt på nærmeste hold, har modelprojektet ikke nødvendigvis medført, at der er kommet mere aktivitet, som direkte kan tilskrives deltagelse i modelprojektet. I Ubberud og Ullerslev har der fra start, på faste dage, været mange voksenstyrede halaktiviteter. Derimod har partnerskabet med flere forskellige idrætsforeninger, spejderklubber eller jagt- og fiskeklubber i nogen grad betydet, at man har måttet afgive tid fra eksisterende voksenstyrede aktiviteter eller foretage personalemæssige omrokeringer, der på andre tidspunkter muligvis har ført til mindre aktivitet.

I forbindelse med modelprojektet har det været hensigten, at de lokale partnerskaber mellem foreningsfrivillige og pædagoger skulle udbyde forskellige former for bevægelse-

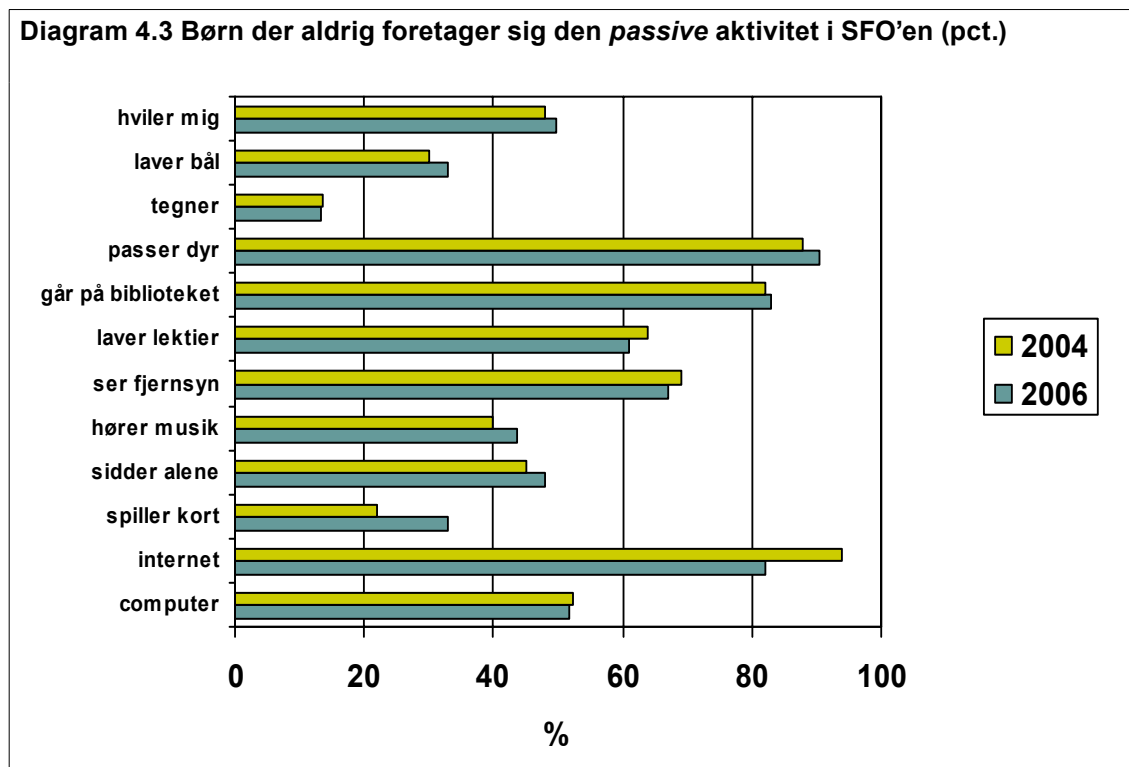
35 Didl-papir er forskellige typer af papir med billedet eller omridset af en sød muselignende figur.

sesaktiviteter til børnene i SFO-tiden. Ideelt set har modelprojektet skullet medvirke til at øge mængden af aktiviteter, forbedre kvaliteten af tilbuddene eller måske tilmed udvikle nye aktivitetstilbud. Endelig har det været målet, at disse kvalitetsløft især skulle komme de fysisk inaktive børn til gode. Den nedenstående gennemgang af resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen vedr. aktiviteter i SFO-tiden giver, isoleret set, kun et begrænset indblik i, hvorvidt disse mål er blevet indfriet. Modelprojekts fokusering på flere og bedre faciliteter, som egner sig til bevægelse, er ligeledes relevant at nævne i denne sammenhæng. Såfremt det er lykkedes at etablere bedre faciliteter for børns leg og bevægelse, og forudsat at faciliteterne har væsentlig betydning for mængden eller kvaliteten af børns fysiske aktivitet, kunne dette muligvis aflæses i de data, der vedrører børnenes til- og fravalg af aktiviteter.

Børnenes deltagelse i kropsligt inaktive aktiviteter

Som det fremgår af diagram 4.3 er der ikke tale væsentlige forskelle i børnenes aktivitetsniveau målt i 2004 og 2006. Andelen af børn, som aldrig foretager sig inaktive aktiviteter som fx tegne, se fjernsyn mm. i SFO-tiden er relativt stabil. Den største procentuelle ændring ses omkring brugen af internet, hvor 12 pct. færre børn i 2006 svarer, at de 'aldrig' bruger internettet, dvs., at der er 12 pct. flere, der 'nogen gange' eller 'ofte/altid' benytter sig af Internettet i SFO-tiden. Der er tale om en signifikant udvikling, der stemmer godt overens med den stigende brug af IT-teknologi i skolen, brugen af mobiltelefoner blandt børn og en voksende interesse for at lege med grafik og lyd. De mest udbredte passive aktiviteter er fortsat at tegne og spille kort.

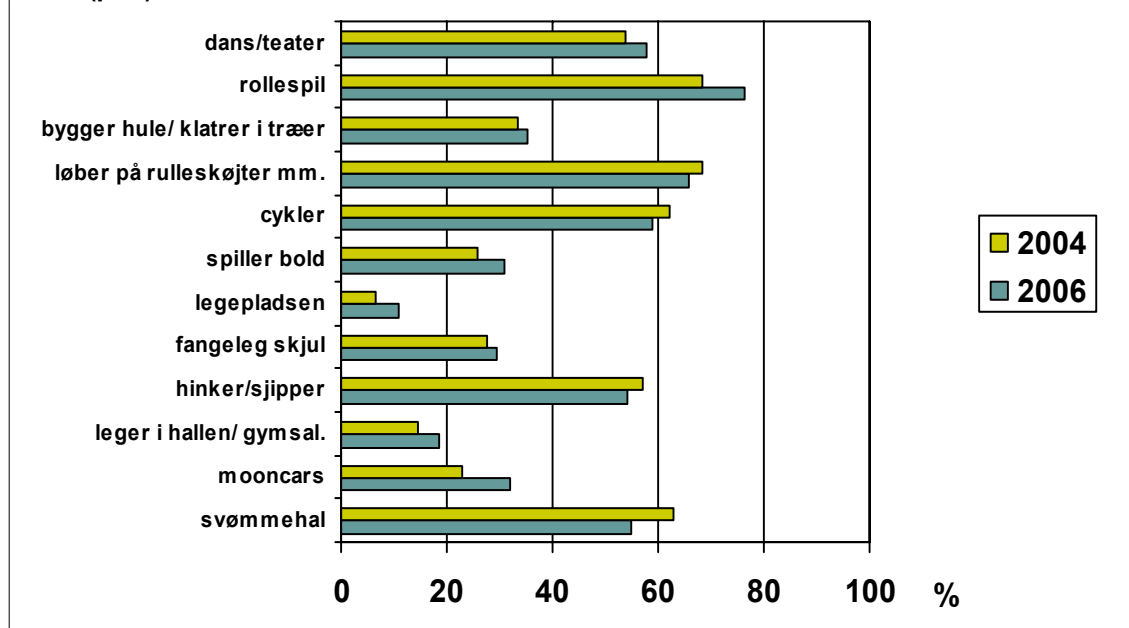
Diagram 4.3 Børn der aldrig foretager sig den passive aktivitet i SFO'en (pct.)

Børnenes deltagelse i kropsligt aktive SFO-aktiviteter

Når man ser på de svar, som børnene afgiver vedr. deres højaktivitetslege, ses det, at legepladsaktiviteter, leg og boldspil i begge spørgerunder er de mest brugte aktiviteter. Det fremgår af diagram 4.4, at kun henholdsvis 7 og 11 pct. (2004 og 2006), der svarer, at de aldrig leger på legepladsen.

Diagram 4.4 Børn der aldrig foretager sig den fysisk aktive aktivitet i SFO'en i 2004 og 2006 (pct.)

Dermed synes der at være en klar sammenhæng mellem børns valg af aktiviteter i skolefrikvartererne og i SFO-tiden. Fra 2004 til 2006 er der små ændringer. Der er tale om en mindre forskydning fra aktive til inaktive aktiviteter. Det er sket et fald for de aktiviteter, hvor det må forventes, at børnene kan være mest aktive, som fx boldspil og rollespil. Det generelle fald i aktivitetsniveauet ligger på det samme niveau, som det er tilfældet omkring skolefrikvartererne – altså ca. 3 pct. point.

Når det gælder dette fald i aktivitetsniveauet, kan det i SFO-regi måske forklares ved, at der samtidigt er sket en stigning i brugen af PC, PC-spil, mobiltelefon og internet i det omkringliggende samfund.

Fra 2004 til 2006 er der sandsynligvis også sket en ændring i forhold til, hvordan pædagogerne forholder sig til brugen af disse medier, hvor det nu ser ud til at man mindre restriktive end i 2004. Den mindre restriktive holdning kan givetvis forklares med, at flere og flere børn får egen mobiltelefon, bliver dygtigere til at bruge medierne og, at der i samfundet er en holdning til, at det er vigtigt at kunne beherske disse medier. Det kan også forklares med, at SFO'ernes indsats på det fysiske område gør, at pædagogerne må-

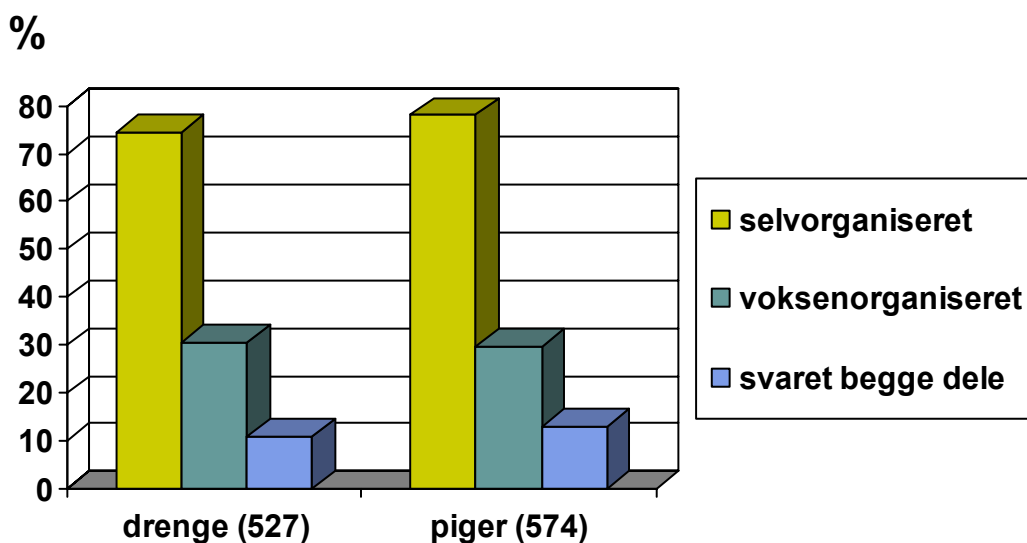
ske i højere grad, og som en modvægt til fysisk aktivitet også tillader, at børnene får lov at slappe af med at lege med PC, PC-spil og bruge internettet.

Generelt kan det konkluderes, at de bevægelsesaktive lege fremstår som mere populære end de fysisk passive lege, og at der findes betydelige forskelle på, hvad piger og drenge leger, samt hvor højt deres aktivitetsniveau er. Dette underbygges endvidere af de objektive målinger, som er analyseret i delrapport 2.

Voksenstyret eller selvorganiseret bevægelse

Ved slutmålingen i 2006 blev børnene endvidere blevet spurgt, om de foretrækker selvorganiseret eller voksenorganiseret bevægelse. Som det fremgår af diagram 4.5, er der ikke markante forskelle mellem kønnenes præferencer. 3 ud af 4 foretrækker selvorganiseret bevægelse, mens en ud af fire foretrækker voksenorganiseret leg. Henholdsvis 11 og 13 pct. svarer, at de både foretrækker selvorganiseret og voksenorganiseret leg. Dette resultat vidner måske i nogen grad om det spændingsfelt, der er mellem fri leg og voksenstyret leg. Når flertallet af børnene foretrækker den selvorganiserede leg, kan det skyldes, at det er den organiseringsform som de er vant til. Når børnene generelt foretrækker den selvorganiserede bevægelse, kan det også ses som et ønske om et frirum mellem skolen, lektier og evt. foreningsdeltagelse senere på dagen. Fra observationerne af børns leg, som blev gennemført i første del af modelprojektet, ses det tydeligt, at børnene gør brug af de lege og regler, som de voksne formidler. De anvender dem ikke nødvendigvis, som de var tilsigtet, men tilpasser og fortolker dem efter behov og hukommelse. Resultatet af børnenes svar skal ikke tages som et udtryk for, at det, som de voksne iværksætter, er dårligt, men snarere ses som udtryk for den legekultur, som hersker i SFO'erne. Her er børnene i udstrakt grad vænnet til, at der generelt er mere fri leg end voksenorganiseret leg.

Diagram 4.5 Børnenes foretrukne organiseringsform når det gælder bevægelse i 2006 (pct.)

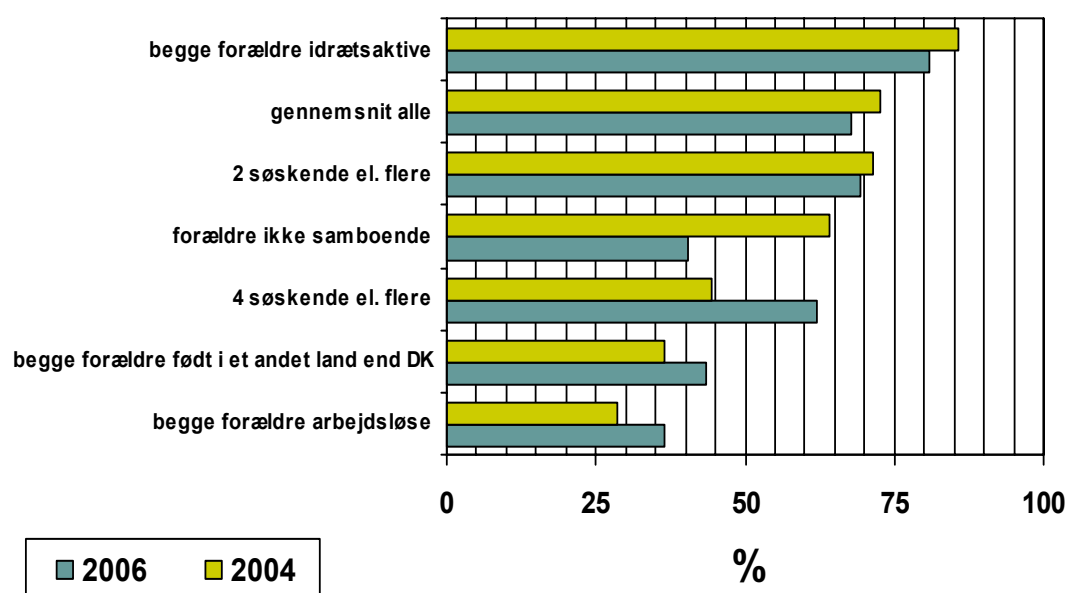

Børnenes idrætsdeltagelse i foreninger, rideklub eller danseskole

I 2004 undersøgelsen svarede 73 pct. (N=995) børn, at de var aktive i en idrætsforening, rideklub eller danseskole. I 2006 undersøgelsen svarede 68 pct. (N=783) børn ja til det samme. Der er således tale om et fald i foreningsdeltagelsen på knap 5 procentpoint. Disse tal skal imidlertid tages med en vis forsigtighed, fordi børnenes selvrapporterede svar ikke er blevet validerede. Der er således risiko for, at børnene i såvel 2004 og 2006 er kommet til at sammenblende foreningsaktiviteter med de aktiviteter, der er foregået i SFO-en³⁶. Det hører til den samlede forklaring om foreningsdeltagelsen, at respondentgruppen i 2006 var en lille smule ældre, hvilket burde give en højere foreningsdeltagelse. Imidlertid har en række institutioner, som deltog i 2004, og hvor der var relativ høj foreningsdeltagelse (Hesselager, Strib og Ullerslev), helt eller delvist undladt at deltage i evalueringen i 2006. Vestre Skole i Odense, som generelt har en lav deltagelsesprocent, medvirker i 2006-undersøgelsen med 112 børn mod kun 58 i 2004. Alene Vestre Skole trækker deltagelsesprocenten ned med 2 pct.

Hvis vi kortvarigt ser bort fra den negative udvikling i foreningsdeltagelsen, så er det værd at bemærke, at der er betydelige områdevariationer og forskelle, der hænger sammen med andre forhold, der har indflydelse på idrætsdeltagelsen: Antallet af søskende, forældrenes samlivsstatus, forældrenes erhvervsaktivitet, etniske herkomst samt forældrenes idrætsdeltagelse.

Diagram 4.6 Andel af børnene, som deltager i foreningsidræt opdelt efter familiebaggrund (pct.)

³⁶ Når det antages, at børn kan komme til at sammenblende foreningsaktiviteter med SFO-aktiviteter, skyldes det, at børnene har mulighed for at møde de samme foreningstrænere i de samme haller uden måske at kunne kende forskel på den organisatoriske kontekst.

Af diagram 4.6 ses det, at børns deltagelse i foreningsaktiviteter er lavest blandt de børn, hvis forældre begge er arbejdsløse eller født i et andet land end Danmark. Mellem 2004 og 2006 er der imidlertid sket en positiv udvikling blandt disse grupper. De respektive beregningsgrundlag i diagrammet fremgår af tidligere gennemgåede tabeller. Det skal dog bemærkes, at beregningsgrundlaget for 'begge forældre arbejdsløse' kun består af 35 (2004) og 14 (2006), hvorfor der kan være tale om forskelle, der skyldes statistisk tilfældighed.

Det ses også, at der er en klar sammenhæng mellem forældrenes idrætsudøvelse og børnenes foreningsdeltagelse, om end denne er blevet mindre udtalt fra 2004 til 2006.

Hvor går børnene til idræt

Langt den overvejende del af de adspurgte børn, der går til idræt, dyrker idræt i en idrætsforening. Mindre end 20 pct. dyrker idræt i en rideklub eller i en danseskole. Som det fremgår af tabel 4.8, er der procentuelt flere, der i 2006 er idrætsaktive på en danseskole. Den vigtigste forklaring på denne stigning skyldes, at Vestre Skole i Odense i anden runde har deltaget med betydeligt flere respondenter end i første omgang.

Tabel 4.8 Hvor går børnene til idræt, (procentandel af de børn, der går til idræt)

	2004	2006
I en idrætsforening eller klub	87	84
I en rideklub	9	7
Danseskole eller et danseinstitut	4	11
Total	100	100

Det er i særlig grad i de større byer som Odense og Middelfart, at der findes danseskoler og danseinstitutter, hvorfor det er naturligt at dans procentuelt fylder mere. Tager man Odense og Middelfart ud af beregningen er der ingen væsentlige ændringer. Stigningen ift. danseinstitutter kan skyldes BUB-projektets udbud af danse- og gymnastikkurser eller måske tv-programmer som 'vild med dans' og 'scenen er din'. I tabel 4.9 er der foretaget en procentuel beregning i forhold køn, de to spørgeskemarunder og hvorvidt børnene har gået til de pågældende aktiviteter eller ej.

Det skal bemærkes, at der er væsentlig forskel på drenge og pigers foreningsdeltagelse. Men som det fremgår af tabellen, så hænger dette sammen med pigers og drenges aktivitetsmæssige præferencer. Kun ca. 30 pct. af drengene har *aldrig* gået til fodbold, mens det tilsvarende tal for pigerne ligger lige omkring 80 pct. Det forholder sig næsten modsat med gymnastik, hvor kun hver femte pige *aldrig* har prøvet at gå til gymnastik, mens det for drengene er hver anden.

Tabel 4.9 Børns deltagelse i forskellige aktiviteter fordelt på køn og år (pct.)

	Jeg går til det nu				Jeg har før gået til det, men gør det ikke mere			
	2004		2006		2004		2006	
Køn	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
Aerobic	0,2	0,5	0	0	0,8	2	4,8	3,3
Badminton	7,9	3,7	3,9	2,6	5,4	2,5	10,6	4,4
Basketball	1,7	0,3	1,2	0,5	1,9	1,1	6,7	4,4
Boksning	0,2	0	0,6	0,2	0,5	0,3	3,9	1,8
Bordtennis	0,5	0,2	1,2	1,1	0,8	2,2	7,4	1,8
Cykling	0,5	0,8	1,2	1,1	0,8	1,3	5,8	1,8
Dans	1,7	8,6	1,9	15	5,8	18,2	7,4	21,1
Fodbold	44,5	10,7	45,1	10,8	25,5	9,7	25	12,3
Gymnastik	21,8	48,6	22	37,8	28,2	30,1	28	33,8
Golf	0,8	0,3	1,9	0,4	1,9	0,8	4,6	0,2
Hockey/ Floorball	0,2	0,2	4,9	0,6	1,1	0,3	11,8	2,6
Håndbold	8,9	7,5	4,9	10	6,6	11,4	11,8	11,4
Ishockey/ kunstskøjter	0,2	0,2	0,2	0,2	0,8	0,6	5,3	3,1
Kampsport	2,8	0,2	2,2	0,7	3,7	1,3	9,4	2,6
Ridning	1,6	15,1	2,3	16,9	2,8	8,9	4,9	9,4
Rulleskøjter	0,6	0,5	0,4	0,2	0,8	0,9	4,3	4,4
Svømning/ vandidræt	23	26,9	25,3	28,9	16,6	15,8	15	19,1
Tennis	1,6	0,5	0,8	0,9	1,7	1,4	6,8	3,1
Kidsvolley/ volleyball	0	1,9	2,9	2,4	0,8	1	5,6	6,4

Beregningsgrundlaget for de forskellige aktiviteter varierer fordi børnene ikke har foretaget afkrydsninger ud for alle svarmuligheder. Frafaldet er imidlertid jævnt fordelt på køn og år, hvilket indebærer, at tabellen har en høj pålidelighed.

Børns idrætsdeltagelse samler sig primært om de 5 til 6 almindeligste aktiviteter som fodbold, håndbold, badminton, svømning og gymnastik. Når man ser på hvilke aktiviteter børnene tidligere har prøvet, er det også disse aktiviteter, som oplever de største frafald. Denne viden kan især de mindre foreningsaktiviteter som kidsvolley, rulleskøjtøløb og kampsport betragte som et potentiale for deres aktivitet.

På grund af aktiviteterens sæsonbestemte karakter er det vanskeligt at vide, hvor mange idrætsgrene børnene går til samtidigt. Man kan dog se ud fra børnenes svar, at de fleste går til 1-2 idrætter og går til idræt 1-2 gange ugentligt. Det tyder på, at de fleste idrætsaktive børn har en sommer- og en vinteridræt de går til. Dette begrundes med, at de fleste børneaktiviteter for 6-10 årige kun indebærer én ugentlig træning.

Delkonklusioner på børns fysiske aktivitet

Som det fremgår af ovenstående, så kan børns fysiske aktivitet foregå i mange forskellige sammenhænge i løbet af blot en enkelt dag. Der er imidlertid relativ stor forskel på varigheden, indholdet og målet med aktiviteterne i henholdsvis skole, SFO og i fritiden. I skolen er bevægelsesaktiviteterne (udover den obligatoriske idrætsundervisning) ofte afgrænsede til frikvartererne og det, der hurtigt lader sig organisere som eksempelvis fangelege, boldspil og lege på legeplads. Set fra et disciplinspecifikt perspektiv er fodbold antageligvis den eneste idrætsaktivitet, som gennemføres i skolefrikvartererne i samtlige deltagende områder.

I SFO-regi består børnenes bevægelsesaktiviteter primært af de aktiviteter, de har lyst til. På tværs af de forskellige institutioner findes der naturligvis mere eller mindre organiserede tilbud, hvor pædagoger eller medhjælpere tager initiativ til at gennemføre boldspil, svømning, lege, konkurrencer eller værkstedsaktiviteter. Fordi der i overvejende grad er tale om tilbud, som børnene frit kan deltage i eller lade være, så er børnenes motivation den afgørende faktor for deltagelse. At dømme ud fra børnenes besvarelser, så deltager størstedelen af børnene regelmæssigt i selvorganiserede eller voksenorganiserede bevægelsesaktiviteter i SFO'en. De der sjældent deltager, er, ikke overraskende, de som også svarer, at de ikke vil gå til mere idræt, og at de ikke bryder sig om idræt i skolen.

Ca. 2 ud af 3 børn svarer, at de går til en eller flere idrætter i fritiden. Der er tale om et signifikant fald på 6,6 pct. eller 4,8 procentpoint. Imidlertid kan en del af dette fald forklares med, at flere lokalområder med relativ høj foreningsdeltagelse er gledet ud af undersøgelsen i 2006 og at Vestre Skole i Odense har fordoblet antallet af respondenter, hvorved dette områdes relativt lave idrætsdeltagelse påvirker det samlede resultat med 2 pct. i negativ retning. På trods af det overordnede fald i foreningsdeltagelsen er der betydelige områdeforskelle, ligesom der er store forskelle mellem forskellige grupper af børn. Foreningsdeltagelsen ligger signifikant lavere, hvis forældrene ikke er samboende, er arbejdsløse, er af anden oprindelse end dansk eller hvis der er mere end 3 søskende i børneflokket. Trods det overordnede fald i foreningsdeltagelsen er der sket en positiv og signifikant udvikling i antallet af etniske børns foreningsdeltagelse. En tilsvarende signifikant udvikling er sket for børn, hvis forældre er arbejdsløse, men da sidstnævnte gruppe er meget lille, kan der være tale om tilfældige udsving.

De fleste går til idræt 1-2 gange om ugen, hvor der typisk er tale om én fast disciplin som fodbold, gymnastik, håndbold eller svømning. I modsætning til skolefrikvartererne

og SFO'en er idrætsdeltagelsen i fritiden organiseret af voksne og defineret til en bestemt varighed. Ca. en ud af tre går ikke til idræt i en forening eller et andet sted. Men det er ikke ensbetydende med, at de ikke er fysisk aktive eller lever op til Sundhedsstyrelsens anbefalinger om en times fysisk aktivitet per dag. Omvendt kan vi heller ikke konkludere, hvorvidt børnene er tilstrækkeligt aktive jf. Sundhedsstyrelsens anbefalinger. 7 ud af 10 af denne gruppe svarer, at de er meget glade for idrætstimerne i skolen. Det mangler endnu at blive undersøgt præcis hvor aktive de ikke-foreningsaktive børn er ift. fysiske aktiviteter i SFO'en og i fritiden.

Procentandelene og forskydningen over tid mellem de fysisk aktive (hertil regnes både de fysisk aktive og de moderat aktive) og de inaktive er interessant. Idet der er sket en stigning i den foreningsbaserede idrætsdeltagelse, vil man normalt forvente at finde en afsmittende effekt på andre sammenhænge, hvor børn kan bevæge sig. Når det ikke er tilfældet, kan det skyldes flere ting. På flere områder kan det dokumenteres, at børn generelt er mindre fysisk aktive i dag end for 3 år siden hvilket igen kan skyldes, at børn i stigende grad bliver skærmet for fysiske udfordringer og i stedet tilbydes passiv underholdning i form af tv, computerspil mm.

Ønsket om mere idræt

I begge spørgeskemarunder er børnene blevet spurgt, om de ønsker at gå til mere idræt i deres fritid. Svarene fra begge runder fremgår af tabel 4.10. 46-47 pct. af de adspurgte børn svarer, at de godt kunne tænke sig at gå til mere idræt. Næsten halvdelen af børnene svarer, at det nuværende niveau er fint, mens en mindre del på ca. 5 pct. gerne vil dyrke mindre idræt.

Tabel 4.10 Børnenes ønsker om mere, mindre eller uforandret mængde idræt i fritiden (pct)

	2004	2006
Nej, mindre	5	5
Nej, det er tilpas	48	49
Ja	47	46
Total	100	100
Antal respondenter	1373	1176

Motivationen for at gå til mere idræt er størst blandt de børn som ikke går til idræt eller blandt dem som kun gør det 1 gang om ugen. Blandt de ca.32 pct. (N=374), som i 2006 angiver, at de ikke er idrætsaktive i en forening, svarer 9 pct. af disse, at de ønsker at gå til mindre idræt, 34 pct. er tilfredse med det nuværende niveau, mens 57 pct. ønsker at gå

til mere idræt. Størstedelen af de, der ikke går til idræt, men som er motiveret for at gå til mere idræt, har tidligere gået til idræt.

Når børn vælger idrætten fra

Der kan være mange grunde til, at børn ikke dyrker idræt. I diagram 4.8 er udviklingen fra 2004 til 2006 belyst i forhold til de svarmuligheder, børnene blev givet i spørgeskemaet.

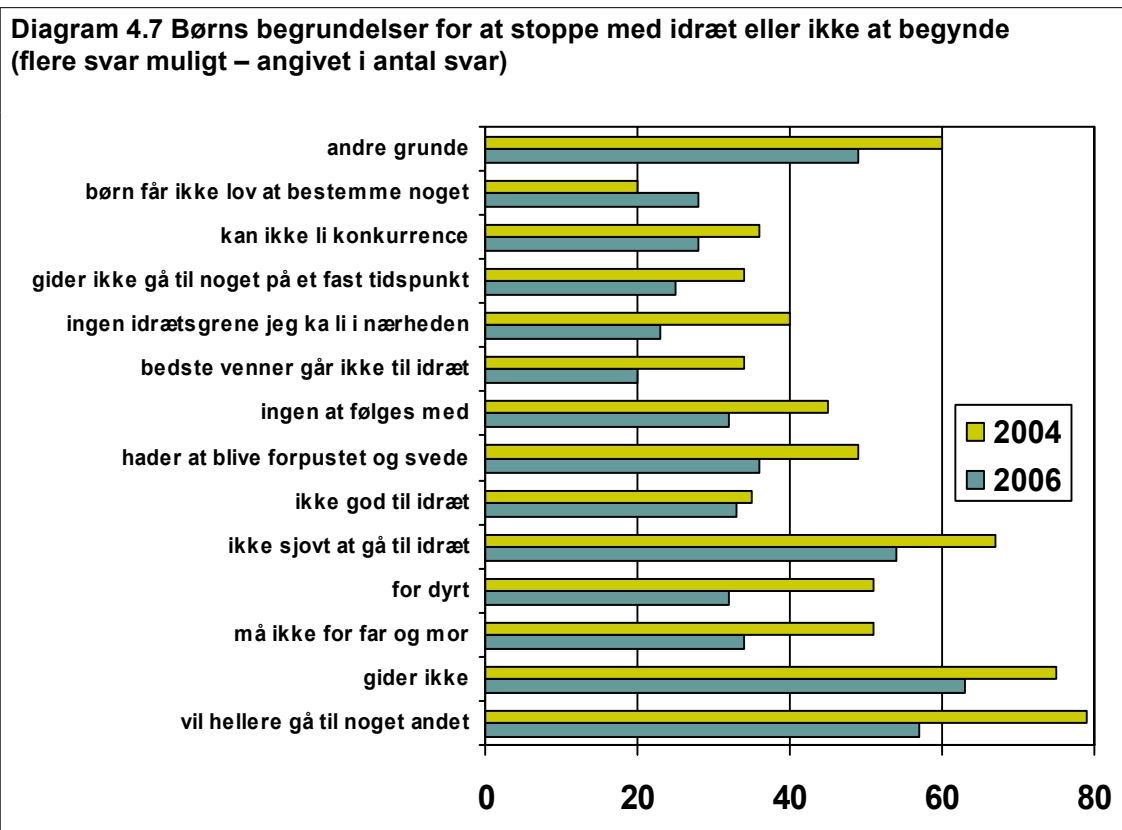

Diagram 4.7 illustrerer, at de vigtigste begrundelser for *ikke* at være idrætsaktive, i såvel 2004 og 2006, er manglende lyst og, at idræt ikke er sjov. I 2006 brugte børnene generelt færre svarmuligheder end de gjorde i 2004. Generelt viser børnenes svar under 'andre begrundelser' tegn på, at deres motivation for idræt er stor. Af tekstsvarene fremgår det, at de ikke går til idræt pga. fodvorter, nedlukkede idrætstilbud og forældrenes manglende tid eller mulighed for at transportere dem. Nogle få angiver, at de ikke kan tage sig sammen eller at forældrene bare ikke har fået dem meldt til endnu.

Børns fysiske aktivitet i den øvrige fritid

Børns fysiske aktivitet i den del af fritiden, som ligger uden for skolen, børneinstitutionen og fritidsidrætten skal forstås som de aktiviteter, børnene foretager sig, når de er derhjemme, leger med kammerater i lokalmiljøet eller foretager sig med søskende/forældre

om aftenen, i weekenderne eller i ferierne. Børnene er blevet spurgt, om de har foretaget sig de forskellige aktiviteter 'for nylig', om de gør det 'nogen gange' eller om de 'aldrig gør det'. På baggrund af svarene er det muligt at finde frem til, hvilke aktiviteter der har størst interesse blandt piger og drenge. Igen ses det, at boldspil spiller en vigtig rolle. For drengenes vedkommende ses det, at der er lidt færre drenge, der har spillet bold 'for nylig' og 'nogen gange' i nærheden af deres bopæl.

Tabel 4.11 Børns udøvelse af fysisk aktivitet i den øvrige fritid (pct.)

	Har gjort det for nylig				Gør det nogen gange			
	2004		2006		2004		2006	
Køn	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
Spiller bold i nærheden af min bopæl	23	9	24	9	49	47	46	36
Rollespil	6	5	6	4	19	26	20	11
Bordtennis	5	2	4	1	11	22	23	12
Tennis/badminton i have/ på vejen	6	3	5	2	36	16	32	27
Rulleskøjter rullehockey	6	11	5	7	40	56	32	52
Skateboard	5	3	5	2	36	16	31	15
Løbehjul	10	14	7	12	47	58	45	51
Bmx	6	4	6	4	17	10	16	7
Fangeleg, sjippet, hinkerude mm.	8	22	8	15	44	64	35	67
Svømmehal	16	19	16	18	56	55	60	54
Cykler tur	22	23	20	16	59	58	62	65
Går til spejder	10	9	9	11	5	4	5	4
Hjælper med hus/havearbejde	24	25	24	26	64	66	58	61
Bemærk at tallene ikke giver 100 pct., idet den sidste svarmulighed 'gør det aldrig' ikke er medtaget i tabellen.								

Det fremgår af tabellen, 'at cykle tur' er den andenstørste selvorganiserede bevægelsesaktivitet for både piger og drenge. Ca. en ud af fem børn har cyklet tur for nylig, mens ca. tre ud af fem har svaret, at de gør det 'nogen gange'. Når turcykling tilsyneladende er så udbredt, skal det ses i det lys, at det er en aktivitet som børnene har haft lejlighed til at krydse af på et spørgeskema. Resultatet siger således intet om længden, varigheden eller intensiteten af denne aktivitetsform, men kan er alene en dokumentation af, at relativt mange børn hyppigt benytter deres cykel til leg og transport. Da målingerne er foretaget i efteråret, kan resultatet derfor bære præg af, at børnene har cyklet i løbet af sommeren og sensommeren. Det må således forventes, at antallet af vintercyklister for aldersgrup-

pen vil være lavere, end disse tal viser. Børns brug af cykel er ligeledes behandlet under afsnittet 'Børns transport til skole og fritidsaktiviteter'.

Blandt pigerne er der sket et fald på syv procentpoint på andelen, som har leget fangeleg, sjippet mv. for nylig. Der er ligeledes en tendens til, at flere piger (og drenge) aldrig engagerer sig i disse legeformer.

Rollespil, og her tænkes især på de typer af rollespil, som udspringer af Ringenes Herre universet, har i modelprojektets løbetid været inde i en etableringsfase, hvor en række SFO'er har arbejdet meget med denne legeform. Især Frøbjerg Orte og Sct. Klemens har gjort en del for at fremme aktiviteten og eksempelvis hjulpet børnene med at fremstille våben. I Holluf Pile har der en gang månedligt været afholdt rollespil, hvor børnene mod betaling (50 kr.), har kunnet deltage i store krige mellem orker og elvere. Det har især appelleret til drengene, hvorimod der for pigerne efter en indledende interesse, er sket en halvering af de, der 'nogen gange' deltager i rollespil.

I modelprojektet er der blevet opstillet udendørs bordtennisborde i samtlige lokalområder. Disse har været til fri afbenyttelse i såvel institutionstiden som i fritiden. Antallet af børn, der har spillet bordtennis for nylig, ligger relativt konstant, mens der for drengene er sket en fordobling af, hvor mange, der 'nogen gange' spiller bordtennis. Tabel 4.11 viser, at der mellem de to spørgerunder er et mindre fald i forhold til at have gjort aktiviteterne for nylig. Denne tendens rammer bredt.

Børns legeredskaber, cykler, computere mv.

En stor del af børns leg forudsætter legeredskaber eller rekvisitter af en eller anden slags. Af tabel 4.12 fremgår det, at 98 pct. har en cykel, hvilket eksempelvis er en forudsætning for at kunne cykle til skole, idræt eller tage på cykelferie. Hvis man ser bort fra rideudstyr og isskøjter, så er de deltagende børn godt forsynede med materielle ting til brug for leg eller underholdning. Det er interessant at bemærke, at 87 pct. af børnene har computer, mens kun 84 pct. har et par løbesko.

Opgørelsen over børns ting viser ikke uventet, at der er forskel på, hvilke rekvisitter og udstyr, som piger og drenge har. Skateboard, gameboy og playstation er udprægede drengelegetøj, mens sjippetov og til dels rideudstyr er mere udbredte hos pigerne. Der er uheldigvis ikke blevet spurgt til, om børnene har havetrampolin eller udendørs badebassin. Begge dele har været i vækst i projektets løbetid og især havetrampoliner må forventes at have indvirkning på børns fysiske aktivitetsniveau i sommerhalvåret.

Tabel 4.12 Børns adgang til/besiddelse af legeredskaber (pct.)

	2004			2006			Ændring
	Drenge (679)	Piger (684)	Total %	Drenge (527)	Piger (574)	Total %	+/- procent- point
Bold	96	91	93	91	82	86	-7
Cykel	99	99	99	98	98	98	-1
Sovepose	88	90	89	88	91	90	+1
Badminton/ tennisketcher	66	57	61	55	48	51	-10
Skateboard	58	23	40	62	27	44	+4
Rulleskøjter	68	84	76	61	79	71	-5
Sjippetov	39	92	66	44	90	68	+2
Bordtennisbat	30	13	21	34	17	25	+4
Rideudstyr	9	22	16	9	25	18	+2
Kælk/slæde	92	93	92	91	91	91	-1
Isskøjter	15	15	15	18	18	18	+3
Gameboy	69	33	50	77	43	59	+9
Drage	56	48	52	56	42	49	-3
Playstation	75	37	55	79	41	59	+4
Gyngestativ	62	70	66	56	66	61	-5
Løbesko	86	84	85	84	84	84	-1
Computer	87	83	84	90	85	87	+3
Legehus	44	50	47	38	48	43	-4

Børns transport til skole og fritidsaktiviteter

De 6-10 årige børns transportvaner er blevet undersøgt ved, at de har kunnet svare på, i hvilken udstrækning de benytter forskellige transportformer, som at blive kørt (i bil eller bus) eller via egen transport (gang, cykel, skateboard, rulleskøjter). Børnene har kunnet afgive følgende svar: 'altid/næsten altid', 'nogen gange' eller 'aldrig'. Vejr, årstid, afstande, sikkerhed, forældrenes bekymring, tilstedeværelsen af 'vi-cykler-i-skole' kampagner, familiens rådighedstid og børnenes alder spiller naturligvis ind på de transportformer, som benyttes. 98 pct. af børnene har en cykel og kan principielt selv sørge for at komme til og fra skole, men det er langt fra alle, der cykler til skole og idræt. Tabel 4.13 viser, at der ikke er nogen forandring med hensyn til hvor mange, der bruger cykel som primær

transportform til og fra skole. Når det gælder transport til og fra idræt, så viser tabel 4.14, at der er sket et lille fald fra 23 til 20 pct.

Tabel 4.13 Børns transport til og fra skole

Transportform	Beregningsgrundlag		'altid' eller 'næsten altid'		'nogen gange'		'aldrig'	
	2004	2006	2004 %	2006 %	2004 %	2006 %	2004 %	2006 %
Cykel	1273	1008	25	25	40	44	35	31
Går	1250	976	13	17	28	25	59	58
Rulleskøjter/ skateboard/ løbehjul	1195	939	2	3	15	15	83	82
Bus	1228	971	13	13	17	20	70	67
Bil	1288	1040	37	40	45	44	18	16

Bemærk at svarene i pct. ikke giver 100 pct. ved sammentælling. Det skyldes at børnene har haft mulighed for at svare flere transportformer uanset om de svarer 'altid/næsten altid' eller 'aldrig'.

Tabel 4.14 Børns transport til og fra idræt

Transportform	Beregningsgrundlag		'altid' eller 'næsten altid'		'nogen gange'		'aldrig'	
	2004	2006	2004 %	2006 %	2004 %	2006 %	2004 %	2006 %
Cykel	809	666	23	20	26	29	51	51
Går	792	644	15	14	20	19	65	67
Rulleskøjter/ skateboard/ Løbehjul	708	589	1	2	3	5	96	93
Bus	715	583	3	2	3	3	94	95
Bil	970	786	63	66	24	24	13	10

Bemærk at svarene i pct. ikke giver 100 pct. ved sammentælling. Det skyldes at børnene har haft mulighed for at svare flere transportformer uanset om de svarer 'altid/næsten altid' eller 'aldrig'.

De to runder af spørgeskemaundersøgelsen i 2004 og 2006 viser en svag tendens til, at en voksende del af børnene bliver kørt med bil og derved i mindre grad benytter aktiv selvtransport som det at cykle eller gå.

Det fremgår af tabellerne, at børn i højere grad bliver kørt til deres fritidsaktiviteter end til deres skole. Det kan især hænge sammen med, at det i vinterhalvåret ofte er mørkt, når

børnene skal til idræt, og at afstanden til idrætsfaciliteter ofte er større end til skolen. Der er betydelige lokale forskelle på, hvilken kultur der er for selvtransport. Men især børn i landområderne bliver hyppigere kørt, end børn der bor i den by, hvor de går i skole.

De lokale forskelle er mest tydelige, når man sammenligner to relativt ens forstadsområder. Skt Klemens og Ubberud er begge SFO-institutioner som mht. antal børn, beliggenhed og afstand til Odense samt infrastruktur (antal cykelstier og belysning mm) minder om hinanden. På baggrund af en tidligere cykelkampagne på Skt. Klemens skole, så cykler de fleste (også mindre) børn i Skt Klemens selv i skole, mens størstedelen af børnene i Ubberud bliver kørt. Den samme tendens gælder også for børnenes transport til og fra idræt. Der er naturligvis undtagelser for de børn, der bor i det landlige opland.

Sikkerheden er en vigtig faktor omkring børns transport til og fra skole/idræt. Jo ældre børnene er, desto flere er der som cykler eller går. Sammenhængen mellem transportform og alder fremgår af diagram 4.8. Det ses tydeligt, at de 6-7 årige er mindre cykelaktive end de 8-10 årige. Når man ser på udviklingen i cykeltransport til skole fordelt på alder, fremgår det ligeledes af diagram 4.8, at det primært er de 6,7 og 9 årige, der cykler mindre i skole, mens det er uforandret for de 8 årige. Til gengæld er der flere 10 årige børn, der cykler i skole i 2006 i forhold til 2004.

Diagram 4.8 Andel af børn som cykler i skole i forhold til alder og år (pct.)

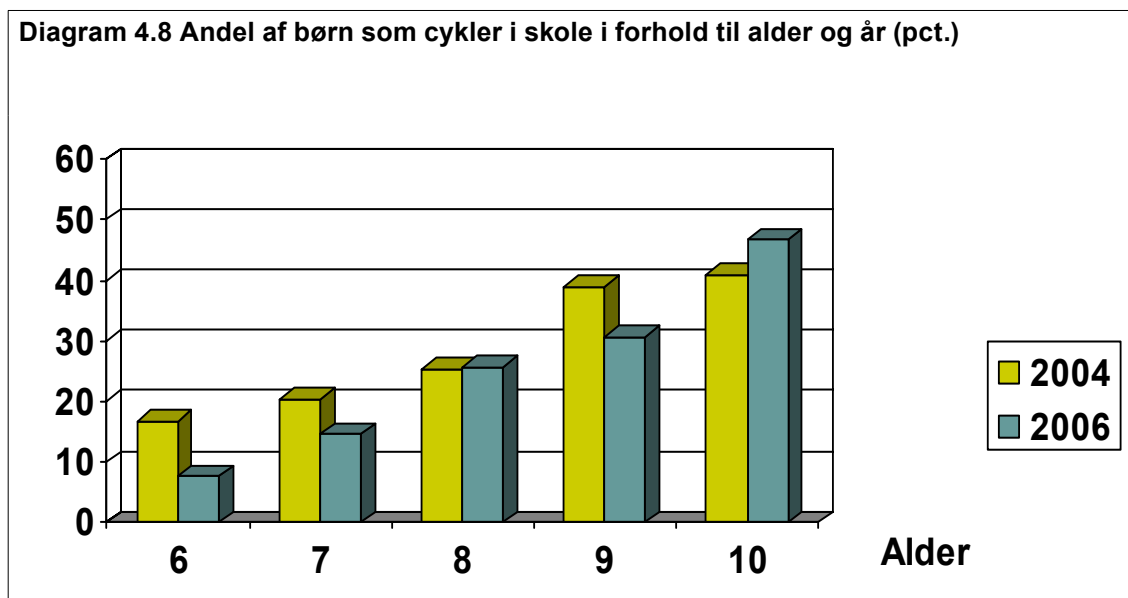
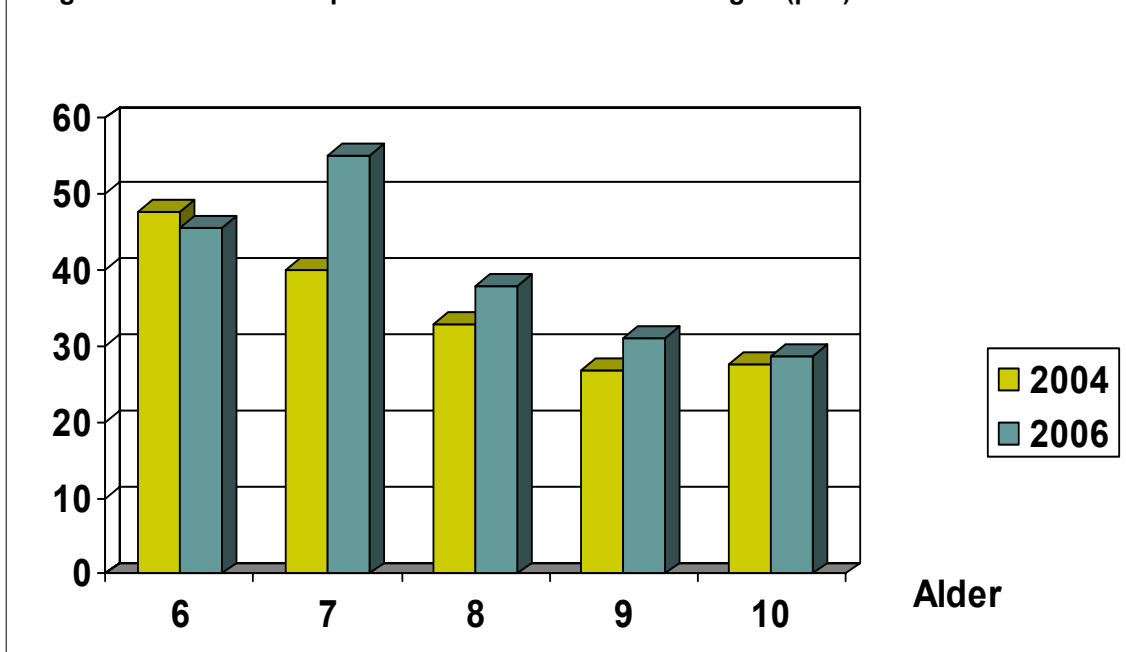

Diagram 4.9 om biltransport supplerer det forrige diagram om cykeltransport. Her ses det, at der er sket en stigning fra 40 pct. til 55 pct. i andelen af 7 årige børn som bliver kørt. Denne stigning er signifikant og relaterer sig til det tidligere omtalte fald i de 7 årige børns selvtransport.

Diagram 4.9 Børns transport med bil i forhold til alder og år (pct.)

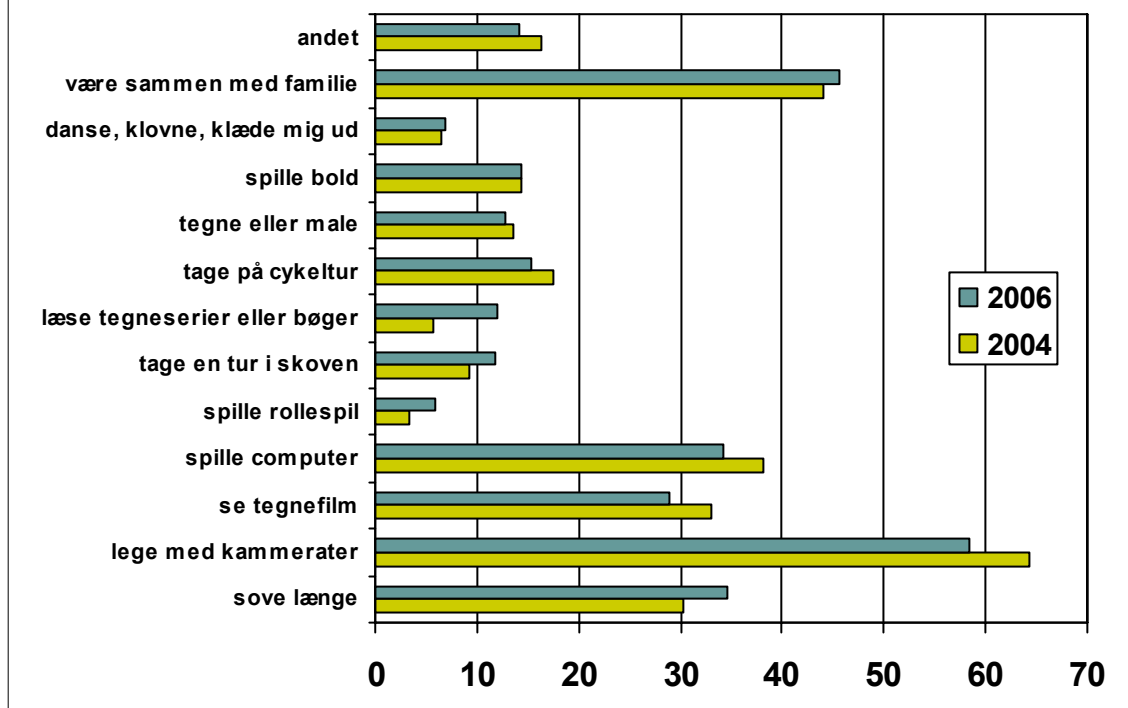
Den negative udvikling i børns selvtransport kan muligvis skyldes, at forældrenes i stigende grad oplever det som utrygt at lade børnene færdes alene på cykel. En anden forklaring kan være, forældrene blot ønsker at gøre det nemt for deres børn at komme i skole. En nærmere analyse af 2006-datamaterialet viser, at ændringerne i transportvaner især er kritisk for 20 børn, som ellers er meget fysisk inaktive³⁷. Om dette tal er stort eller lille afhænger af den målestok man anvender, men set over et toårigt perspektiv må det siges at være en uheldig udvikling for de børn, det berører.

Børns ønsker til en uventet fridag

I såvel 2004 som i 2006 svarer børnene, at de på en ekstra fridag a) helst vil være sammen med nogen i deres familie, b) lege med deres kammerater og c) se tegnefilm. Det er interessant, at børnene ikke foretrækker boldspil og det at tegne, som ellers er blandt hverdagens mest foretrukne aktiviteter. Se diagram 4.10.

³⁷ Disse børn dyrker ikke idræt i forening, vælger primært passive aktiviteter i skolefrikvarteret, SFO'en og i den øvrige fritid. De angiver i 2004, at de cyklede til skole, men er holdt op med det og 2006 blev de kørt i skole. Dette tal er sandsynligvis et underestimat, fordi det i undersøgelsen ikke har været muligt at følge de præcis samme børn. Kun i få områder har dette været muligt ved at pædagogerne har foretaget afkrydsning ved, om børnene også deltog i 2004.

Diagram 4.10 Børns foretrukne aktivitet på en ekstra fridag (pct.)

Tilsyneladende er computerspil i tilbagegang, mens det at sove længe og være sammen med familien i stigende grad er vigtig. De svar, som børn leverer i kategorien 'andet', er ganske underholdende og tankevækkende: Drille far, lege med mor, kravle op på taget, lege med build-a-bear, Playstation, svømmehal, se film (men ikke tegnefilm), synge med veninderne og invitere gæster.

Delrapport 5: Børns trivsel og bevægelse

Jan Toftegaard Støckel

Børns trivsel i relation til fysisk aktivitet

Størstedelen af de danske skolebørn trives godt, men for op mod en fjerdedel af en ungdomsgeneration oplever større eller mindre trivselsproblemer. Det er problemer, som sætter sig igennem som mildere eller alvorligere mangelfuldheder i forhold til indlæring og social interaktion, hvilket igen påvirker barnet/den unges fremtidsmuligheder og livskvalitet. Der findes mange forskellige definitioner af trivsel, men en definition på trivsel kan være, at man har et godt liv, hvor man er sund og rask, og hvor man er i stand til at klare de udfordringer, man står overfor. Det at klare de udfordringer man står overfor omtales bredt som handlekompetence. I denne delrapport analyseres børns trivsel i forhold til børnenes egne svar om selvoplevede kompetencer. Metodisk set er der blevet anvendt spørgeskema, interviews og observation, som i forskellig grad indgår i denne del af evalueringen.

Trivsel og for så vidt også fysisk sundhed kan forstås i forhold til et kontinuum med henholdsvis høj og lav trivsel. Når der er tale om lav trivsel, findes der ofte flere kritiske faktorer, som spiller ind på graden af udsathed. Det er relevant at differentiere mellem fysisk, psykisk og social udsathed, mens man samtidigt bør være opmærksom på, at disse faktorer kan være sammenfaldende og gensidigt forstærkende (Jensen, 2003). Et barn som er overvægtigt, og dermed befinder sig i en risikogruppe for fysisk udsathed, kan sagtens være meget velfungerende i sociale sammenhænge og have stor motivation for idræt. Modsætningsvis er det dog ofte tilfældet, at overvægtige børn kan være socialt ekskluderede med mulige psykiske konsekvenser til følge. I BUB-projektet er der ikke blevet foretaget nærmere målgruppeafgrænsninger, ligesom det heller ikke er tydeliggjort, hvilke interventioner, der præcist kan føre til bedre trivsel eller hvilke modeller, der er mest egnet til at børns trivsel.

De fysisk udsatte børn, der er karakteriseret ved fysisk inaktivitet og/eller overvægt, er den målgruppe, som vil være lettest at skabe forandring hos. Det er samtidigt også den målgruppe, der er lettest tilgængelig. Modsætningsvis lider de mest udsatte børn af forskellige former for psykisk og socialt udsathed, der vil være betydeligt vanskeligere at gøre noget ved (Plough, 2007). Evalueringen fokuserer i de følgende afsnit på a) at præcisere trivselsbegrebet b) beskrive den anvendte undersøgelsesmetode og c) præsentere de gennemførte analyser.

Aktive børn er glade børn

Det er en udbredt antagelse, at *aktive børn er glade børn* og videre, at leg, bevægelse og idræt virker fremmende på den generelle sociale inklusion, forstået på den måde, at idrætsdeltagelse bidrager til at få alle ind i det sociale fællesskab. Også når det kommer til indlæringsevner, fysiske sundhed og almen trivsel så findes der en stærk tiltro til, at idrætten uvilkårligt styrker disse områder (Herskind & Grønfeldt, 2006; Kirkendahl, 1986; Rowland, 1990). Den danske skolebørnsundersøgelse viser, at inaktive børn opfatter sig selv som mindre glade, mere hjælpeløse, mere trætte og mere ensomme end børn, der bevæger sig meget (Jørgensen, Holstein & Due, 2004). Det sker dog ikke automatisk,

at disse værdier eller mål opnås, hvis børnene dyrker idræt. Derfor er det afgørende nødvendigt at forstå hvilke betingelser, der skal være tilstede for, at man øger børns trivsel gennem idræt.

Selv når vi fastholder, at idræt i et eller andet omfang kan virke befordrende på trivsel, så ved vi også, at en kombination af fysisk inaktivitet og overvægt kan forårsage eller fremme sociale udstødsprocesser og dermed undergrave barnets trivsel. Hvis et barn altid afslår tilbud om at være med, så lærer kammerater og voksne hurtigt, at de ikke behøver at spørge. Der vil også være situationer, hvor omgivelserne i misforstået omsorg tror, at et overvægtigt barn ikke har lyst til at være med i bestemte aktiviteter. Man kan også forestille sig, at social marginalisering fører til inaktivitet og overvægt. Litteraturstudier, empiriske undersøgelser og denne evaluering viser, at ca. 20 pct. af de 6-10 årige skolebørn er overvægtige og 5 pct. er svært overvægtige (Cooper et. Al, 2005). I perioden 1950-1990 er sket en reduktion i børns gennemsnitlige energiomsætning på 600-700 kcal/døgn og samtidigt har der været en stigning i børns generelle kalorieindtag (Pedersen & Saltin, 2005). Disse forhold betyder, at det er yderst relevant at undersøge hvilke sammenhænge, der er mellem trivsel og overvægt.

De seneste års undersøgelser af børn og unges generelle sundhedsadfærd viser, at der er en tydelig social ulighed i sundhed som betyder, at børn af familier med højere socioøkonomisk placering er mere fysisk aktive og generelt trives bedre end børn af familier med lavere socioøkonomisk placering (Jørgensen et al., 2004). Derfor er der en betydelig udfordring i at inkludere såvel overvægtige som fysisk inaktive børn og unge i bevægelsesaktiviteter, som kan påvirke dem til at få et mere positivt selvbillede og muligheder for at opbygge sociale relationer. Selvom ansvaret for børns sundhed både er et individuelt og familiemæssigt ansvar, så er det også et samfundsmæssigt ansvar som institutioner, skoler og foreninger i stigende grad forholder sig til, eller bliver bedt om at forholde sig til. Tendensen er, at disse parter i stigende grad inddrages i forskellige former for kost- og motionsprojekter. BUB-projektet er netop ét af den slags projekter og set i relation til trivsel, så har intentionen været at motivere børn til at være mere fysisk aktive, og især de mindst inaktive børn, for derigennem at påvirke deres trivsel i positiv retning.

Der har ikke været bestemte krav til, hvordan de respektive lokalområder har skullet udforme deres bevægelsestilbud, ligesom der heller ikke har været stillet specifikke krav til, hvordan man skulle inddrage de idrætssvage målgrupper. I praksis har projektet udviklet sig til et inklusionsprojekt, hvor alle børn grundlæggende har haft adgang til de idrætsudbud, der har været, og hvor man generelt blandt de voksne har håbet på, at det frie tilbud ville være i stand til at aktivere de fleste børn og derigennem 'trække' de idrætssvage børn med. Aarupskolens SFO i Aarup Kommune er den eneste fritidsordning, hvor man bevidst har arbejdet med en eksklusionsmodel, hvor det alene var de idrætssvage, der fik et ekstra idrætstilbud.

Formål med evalueringen af børns trivsel i BUB-projektet

Det primære formål med trivselsundersøgelsen er at opnå indsigt i børns generelle trivsel. Det sekundære formål er at belyse, hvordan de 6-10 årige børn oplever og klarer deres dagligdag, og herunder nuancere børns trivsel i forhold til fysisk udsathed.

Formålet er endvidere at besvare følgende underspørgsmål:

- a) Om der er en sammenhæng mellem børnenes generelle trivsel og deltagelse i fysisk aktivitet?
- b) Om der er trivselsforskelle mellem piger og drenge?
- c) Om der er en sammenhæng mellem alder og positiv/negativ selvoplevelse?

Trivselsundersøgelsens metoder

Undersøgelsen af børns trivsel bygger på 3 delundersøgelser:

1. Spørgeskemaundersøgelsen 'Det jeg leger, og det jeg gør', som blev gennemført i alle deltagende SFO'er i efteråret 2004 og efteråret 2006. I begge runder er der stillet spørgsmål til børnene om hvordan de har det med at gå i skole, hvad de siger til idrætstimer, frikvarterer, deres fritidsvaner, om de er motiveret for at gå til mere idræt og i givet fald hvorfor ikke.
2. Trivselsspørgeskemaet som blev gennemført i 5 fokusområder (Ullerslev, Skt. Klemens og Ubberud i Odense, Nordagerskolen i Ringe og Heden Vantinge). Trivselsspørgeskemaet omfatter 20 spørgsmål vedrørende børnenes oplevelse af deres tilfredshed med at gå i skole, andres accept af dem, samt hvordan de ser på egne sociale, akademiske og kropslige kompetencer. Spørgeskemaet er en redigeret udgave af det validerede spørgeskema, der blev udviklet af Vivian Grønfeldt i forbindelse med Ballerupprojektet (Grønfeldt et. Al, 2004).
2. I tillæg til de to spørgeskemaundersøgelser, som er blevet gennemført to gange har specialestuderende, Sanne Grunnet, foretaget i alt 15 interviews i forhold til en specifik definition af fysisk udsathed. Blandt de 15 interviews er 10 interviews med børn og 5 med pædagoger fra børnenes skolefritidsordninger.

Resultater

De vigtigste resultater er gengivet i nedenstående gennemgang og følger i det store de undersøgelsesmetoder, som er skitseret ovenfor. Først fremlægges resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen, om hvordan børnene er motiveret for skolen, skoleidrætten og skolefrikvartererne. Derpå følger resultaterne fra det særlige trivselsspørgeskema, som omhandler skoletilfredshedsdelen. Det, som ligger udover det store spørgeskema, er især spørgsmål, som handler om, hvordan børnene ser på det at være ude i frikvartererne, og

hvordan de har det med idræt i SFO'en. Efterfølgende præsenteres de resultater, som vedrører børnenes sociale og akademiske kompetencer og slutteligt de vigtigste resultater af den kvalitative interviewundersøgelse samt besvarelsen af de generelle trivselstemaer.

Skolen, skoleidræt og frikvarterer

Børns vigtigste sociale relationer centrerer sig om familien, men også børnenes skolegang med lærere, kammerater og øvrige elever spiller ind i forhold til den enkeltes trivsel. Resultaterne af børnenes svar på, om de kan lide at gå i skole fremgår af tabel 5.1.

Tabel 5.1 Børnenes holdning til skole, idrætstimer og frikvarterer (pct.)

		Kan du lide at gå i skole?		Kan du lide idrætstimerne?		Kan du lide frikvartererne?	
		2004	2006	2004	2006	2004	2006
Piger (N=2004:684) (N=2006:568)	Ja, meget	72	68	70	71	79	81
	Lidt	25	30	24	23	17	15
	Nej, slet ikke	3	2	6	6	4	4
Drenge (N=2004:679) (N=2006:516)	Ja, meget	64	60	79	78	87	89
	Lidt	31	35	15	16	10	9
	Nej, slet ikke	5	4	6	6	3	2

Tabellen viser, at såvel piger som drenge i 2006 i lidt mindre grad giver udtryk for, at de er meget glade for at gå i skole. Samtidigt ses det, at der ikke er sket en stigning i andelen af børnene, som slet ikke kan lide at gå i skole. Tabel 5.1 viser, at 4 procentpoint færre drenge og piger svarer, at de 'ja meget' kan lide at gå i skole. Denne forskel udligner sig delvist ved at korrigere for alder, idet gennemsnitsalderen for respondenterne er lidt højere i 2006 end 2004. Selvom en undersøgelse af signifikansniveauet for skoletilfredshed viser, at der kan være tale om et statistisk tilfældig variation fra 2004 til 2006, så tyder danske og internationale tendenser, at børns tilfredshed med at gå i skole er for nedadgående og i øvrigt har været det siden 1984. Af HBSC-undersøgelsens³⁸ resultater ses det, at skolebørns tilfredshed med at gå i skole er dalende i takt med, hvor længe de har gået i skole. Det fremgår også, at kun ca. 35-40 pct. af de 11-årige børn er 'meget glade' for at gå i skole. I BUB-undersøgelsen er tallene markant højere og ligger mellem 60 og 70 pct. Selvom vi ved at trivslen er faldende med alderen, så kan denne forklaring næppe forklare hele forskellen. Ser vi alene på de 10-11-åriges svar, så viser det sig, at hele 58 pct. svarer,

38 HBSC – Health Behaviour in School aged Children – på dansk kaldt 'Skolebørnsundersøgelserne'. Målgruppen er de 11-15 årige børn (Jørgensen et al., 2003).

at de meget godt kan lide at gå i skole. Dermed tyder tallene på, at de fynske børn generelt er mere tilfredse med at gå i skole end landsgennemsnittet.

Lige mange piger og drenge kan slet ikke lide idrætstimerne (6 pct.), og dette tal har ikke forandret sig i perioden 2004-2006. For såvel drenge som piger er der sket en minimal stigning i andelen af børnene, som er meget glade for frikvartererne. Det er værd at bemærke, at der, på tværs af områder, ikke findes væsentlige forskelle på, hvor tilfredse børnene er med skolefrikvartererne og det at gå i skole. I forhold til idrætstimer, så er der imidlertid store lokale forskelle. I Ubberud svarer 14 pct., at de 'slet ikke' kan lide idrætstimerne, mens det tilsvarende tal for Skt Klemens er 8 pct. og 0 pct. i Ullerslev, Skellerup, Strib og Frøbjerg Orte.

Opsummeret kan det fremhæves, at pigerne er mere tilfredse med at gå i skole end drengene, der til gengæld er mere tilfredse med skoleidrætten og skolefrikvartererne. Det tyder på, at det skolefaglige indhold, som det findes i de deltagende lokalområder, i mindre grad appellerer til drenge end til piger, og at drenge tilsyneladende har et større behov for, eller et større ønske om, bevægelsesprægede aktiviteter.

Tilfredshed med skolen, klassen, være ude i frikvarterer og idræt i SFO'en

Spørgeskemaets opbygning og svarkategorier i 'trivselsspørgeskemaet' er lidt speciel og vil kort blive præsenteret inden resultaterne fremlægges. Da spørgeskemaet er blevet udviklet til, at børn helt ned i nulte klasse skal kunne svare på det, så findes der dobbelt dikotomiske svarmuligheder. Først bliver barnet bedt om at tage stilling til om det eksempelvis kan lide at gå i skole. Ved et positivt svar bliver barnet dernæst bedt om at tage stilling til, om det 'lidt' eller 'meget' ved at vælge henholdsvis store eller små rubrikker.

Start ved nr. 1 og læs de udsagn der står på hver side af tallet. Vælg derefter side i forhold til det, der passer bedst på dig. Derpå skal du så svare på, om det er 'lidt' eller 'meget' – ved at bruge enten de små eller store firkanter eller cirkler.

Jeg er tit med til at bestemme, hvad vi skal lege i skolen	1	Jeg bestemmer sjældent, hvad vi skal lege i skolen
☐ ☐		☐ ☐
Jeg har ikke så mange venner	2	Jeg har mange venner
☐ ☐		☐ ☐

Svarmulighederne er ordnet således, at barnet ikke fast kan finde de positive udsagn i eksempelvis venstre side, men derimod er nødt til at lede efter det, for barnet, rigtige svar.

Spørgeskemaundersøgelsen med de særlige trivselsspørgsmål blev gennemført i 2004 og igen i 2006. Undersøgelsen blev foretaget i Ullerslev, Ringe, Heden-Vantinge, Skt. Klemens og Ubberud med maksimalt 40 respondenter pr. skole. I 2004 var der 184 respondenter (frafald på 16) mod 155 i 2006 (frafald på 45). Det skal bemærkes, at det ikke er de samme børn, som har udfyldt skemaet i 2006, men derimod en ny gruppe af børn i samme aldersgruppe.

Børnenes svar på disse trivselsspørgsmål viser en større skoletilfredshed end børnenes svar på det store skema viste. Imidlertid hører det med, at børnene i trivselsundersøgelsen er lidt yngre end i den store undersøgelse, at der er lidt flere piger med, der som tidligere nævnt er lidt glattere for at gå i skole end drengene samt endelig, at der ikke er spurgt på samme måde.

Tabel 5.2 Tilfredshed med skole, klassen, være ude i frikvarterer og SFO idræt (pct.)

Spørgsmålstemaer (2004: N=184) (2006: N= 155)		Negativ svar		Positiv svar	
		Meget	Lidt	Lidt	Meget
Lide at gå i skole	2004	7	7	16	70
	2006	11	3	11	75
Glad for at gå i klassen	2004	3	4	16	77
	2006	6	5	7	82
Lide at være ude i frikvarterer	2004	12	7	10	71
	2006	6	0	6	88
Idræt i SFO'en	2004	11	4	20	65
	2006	10	6	12	72

Af tabel 5.2 ses det, at 86 pct. af børnene svarer, at de kan lide at gå i skole (enten lidt eller meget) og at 7-11 pct. slet ikke kan lide at gå i skole. På spørgsmålet om hvorvidt børnene er glade for den klasse de går i, afgiver 89-93 pct. et positivt svar.

Ved at sammenholde resultaterne fra de to spørgsmål om skole- og klassetilfredshed viser det sig, at mere end halvdelen af de børn, som ikke er glade for at gå i skole, heller ikke kan lide at gå i deres klasse. Dette resultat kan være en indikator for mulige sociale konflikter som fx mobning eller klikedannelser. Der kan være andre grunde til, at børnene ikke kan lide at gå i klassen eller skolen, som ikke kommer frem i denne undersøgelse.

Fra 2004 til 2006 er der sket en signifikant udvikling i børns holdning til at opholde sig udendørs i frikvarterne. Velvidende at det er et krav på mange skoler, at man opholder sig ude i frikvarterne, så svarer hele 94 pct., mod tidligere 81 pct., at de 'godt' eller 'meget godt' kan lide at være ude i frikvarterne. Andelen af børn, som ikke eller slet ikke

kan lide at være ude i frikvartererne, er faldet fra 19 pct. til 6 pct. Dette fald, som tyder på en positiv udvikling, relaterer sig sandsynligvis ikke direkte til konkrete initiativer i BUB-projektet. Det kan imidlertid være en afledt effekt af, at børnene har fået bedre lege-redskaber, faciliteter eller blot er blevet bedre til at organisere leg i frikvartererne.

Tilfredsheden med idræt i SFO'en ligger på et uforandret højt niveau, hvor ca. 85 pct. af børnene er positive eller meget positive. Ca. 15 pct. kan ikke lide idræt i SFO'en. En nærmere analyse af disse svar viser, at de fleste fra denne gruppe imidlertid er glade for idræt i skolen og i fritiden, ligesom de svarer, at de klarer skolen godt. Denne gruppe består primært af drenge, hvis favoritaktivitet er fodbold, og som svarer at de går til fodbold. Når disse børn svarer, at de ikke kan lide idræt i SFO'en, kan det hænge sammen med de aktiviteter, der foregår, hvordan aktiviteterne organiseres, og hvilke deltagere der er med. Eksempelvis kan fodbold i SFO'en blive 'ødelagt' af for mange deltagere, for mange spilstop eller for mange pædagogiske krav, som fx at alle skal røre bolden, at man ikke må dribble, tackle osv.

I de kommende afsnit beskrives og analyseres resultaterne af de undersøgelser, der specifikt vedrører børnenes selvoplevede kompetencer. De anvendte kompetencekategorier skal ikke ses som skarpt adskilte kategorier, men snarere som overlappende dimensioner inden for en sammenhængende handlingskompetence. I det kommende fokuseres på sociale, kognitive og fysiske dimensioner.

Social accept og social kompetence

Til at belyse børnenes sociale kompetencer er fem spørgsmål anvendt. Med social accept forstås blandt andet de måder, som barnet bliver opfattet af andre på og de måder som kammerater og voksne relaterer til barnet på. (se tabel 5.3).

Resultaterne viser, at de fleste børn sjældent eller meget sjældent får skæld ud fra voksne. I 2006 svarer hele 92 pct., at de sjældent eller meget sjældent bliver skældt ud af voksne. I forhold til 2004 er der tale om en mindre fremgang på 8 procentpoint. Der tegner sig et næsten identisk billede, når det gælder 'at gøre som læreren siger', hvilket dermed tyder på, at langt størstedelen af børnene lever op til de voksnes forventninger med hensyn til social adfærd. Gruppen af børn, som ofte, eller meget ofte, får skæld ud, eller som ikke gør som læreren siger, er blevet halveret. Dette må betegnes som en meget positiv udvikling. Imidlertid skal det endnu engang bemærkes, at der ikke er tale om de samme børn i de to runder. På baggrund af det lave antal respondenter kan der derfor alene være tale om statistiske tilfældigheder. Cirka 4 ud af 5, at de ofte eller meget ofte hjælper andre børn. Cirka 3 ud af 4 svarer, at de taler med mange fra klassen, hvilket dermed underbygger, at børnene er meget tilfredse med at gå i den klasse, de går i. Næsten 9 ud af 10 børn svarer, at de har mange venner, og kun 5 pct. svarer, at de har få eller ingen venner. Børnenes svar vedrørende social accept og sociale kompetencer vidner generelt om et højt trivselsniveau, og det må derfor anses som positivt, at der i perioden 2004 til 2006 er sket en

yderligere positiv udvikling. Det er usikkert hvorfor denne udvikling er sket, men det er ikke sandsynligt, at ændringen skyldes BUB-projektets forholdsvis milde intervention.

Table 5.3 Social accept og kompetence (pct.)

Spørgsmålstemaer (2004: N=184) (2006: N= 155)	År	Negativ svar		Positiv svar	
		Meget	Lidt	Lidt	Meget
Skæld ud fra voksne	2004	7	9	27	57
	2006	4	4	18	74
Gøre som læreren siger	2004	8	10	29	53
	2006	4	3	18	75
Hjælper andre børn	2004	6	17	31	46
	2006	10	8	27	55
Taler med mange i klassen	2004	7	17	20	56
	2006	14	10	17	59
Antal venner	2004	1	10	10	79
	2006	5	7	13	75

Akademiske kompetencer

Akademiske kompetencer kan forstås som en kombination af intellektuelle færdigheder og kognitiv udvikling. Børns akademiske kompetencer er forsøgt belyst gennem fire spørgsmål om færdigheder og selvstændighed i leg og opgaveløsning. Børnenes vurderinger af egne evner i forhold til at klare opgaver, lære at læse samt finde på nye lege er gengivet i tabel 5.4. Her ses det, at cirka halvdelen af børnene afgiver et meget positivt svar. Bedst ser det ud, når det gælder læsefærdighed, mens lidt færre børn ser positivt på det at klare opgaver. I forlængelse af færdighedsvurderingerne svarer knap 4 ud 5, at de har let, eller meget let, ved at arbejde alene. De, der har sværest ved at klare opgaver, er samtidig også dem, der generelt har sværest ved at arbejde alene. Når det gælder evnen til at finde på nye lege, så svarer tre ud af fire, at de har let eller meget let ved det. En fjerdedel af børnene har svært eller meget svært ved at finde på nye lege. Svarene omkring akademiske kompetencer følger generelt den positive udvikling, som også ses i forhold til social accept. Forskellene er dog så små, at de ikke er statistisk signifikante.

Tabel 5.4 Akademiske kompetencer (pct.)

Spørgsmålstemaer (2004: N=184) (2006: N= 155)	År	Negativ svar		Positiv svar	
		Meget	Lidt	Lidt	Meget
Klare opgaver	2004	5	12	39	44
	2006	8	14	31	47
Lære at læse	2004	12	11	18	58
	2006	18	8	12	62
Arbejde alene	2004	10	12	16	62
	2006	11	6	16	67
Finde på nye lege	2004	7	18	36	39
	2006	11	14	31	44

Kropslig kompetence

I forhold til kropslig kompetence, så svarer gennemsnitligt 70-80 pct. positivt på de forskellige delspørgsmål. Det betyder, at størstedelen af børnene vurderer deres egen fysiske formåen som positiv. Selvom der generelt er tale om en positiv udviklingen fra 2004 til 2006, så er disse forandringer imidlertid ikke signifikante. En stor del af forskydningerne har alene fundet sted mellem henholdsvis positive og negative svarmuligheder. I 2006 vurderede 91 pct., at de klarede idræt i skolen 'godt' eller 'meget godt', mens kun 4 pct. svarede, at de havde meget svært ved skoleidrætten.

Tabel 5.5 Kropslig kompetence

Spørgsmålstemaer (2004: N=184) (2006: N= 155)	År	Negativ svar		Positiv svar	
		Meget	Lidt	Lidt	Meget
Klatre	2004	9	7	26	58
	2006	7	9	18	66
Kaste/gribe	2004	10	18	22	50
	2006	15	12	22	51
Stærk	2004	10	18	29	43
	2006	14	13	24	49
Løbe	2004	4	7	24	65
	2006	6	6	14	74
Lærer nye lege	2004	8	14	23	55
	2006	9	14	15	62
Klare idræt i skolen	2004	4	7	15	74
	2006	4	5	13	78

Analyse af mulig sammenhæng mellem sociale og kropslige kompetencer

I forlængelse af analyserne af sociale, akademiske og kropslige kompetencer har vi analyseret på mulige sammenhænge mellem udvalgte variable vedrørende sociale og kropslige kompetencer. Når det gælder sociale kompetencer, har vi set på følgende: 'hjælper andre børn i klassen' og 'gøre som læreren siger'. I forhold til kropslige kompetencer har vi set på 'lærer nye lege' og 'klare idræt i skolen'. På baggrund af krydstabuleringer mellem de to forskellige kompetencekategorier fremgår det, at der er meget klare sammenfald mellem sociale og kropslige kompetencer³⁹. Det betyder, at de børn som har let ved at lære nye lege og klare idræt i skolen ligeledes er dem, der i størst grad er i stand til at gøre som læreren siger og hjælper andre børn i klassen.

Interviewundersøgelsen

Interviewundersøgelsen bygger på et speciale af Sanne Grunnet, der har foretaget en kvalitativ undersøgelse af sammenhængen mellem trivsel og fysisk aktivitet hos 6-10-årige fysisk udsatte børn. Specialet har primært ønsket at belyse, hvordan børnenes forhold er til fysisk aktivitet, samt hvilken betydning BUB-projektet har haft for de udsatte børn, og sekundært hvordan der i de forskellige SFO'er arbejdes med udsatte børns trivsel, og hvordan fysisk aktivitet inddrages i dette arbejde. (Grunnet, 2006).

Studiet er gennemført som en interviewundersøgelse i fem forskellige SFO'er, der alle har deltaget i BUB Fyn, og der er i alt foretaget 10 interviews af børn og fem interviews med pædagoger. Specialet tager afsæt i socialpsykologisk teori, og analysen er foregået på tre niveauer – det samfundsmæssige, det institutionelle og det individuelle.

Undersøgelsen viser, at børns trivsel er afhængig af en lang række forskellige faktorer. Der ses imidlertid en tydelig sammenhæng mellem trivsel og fysisk aktivitet, og det fysiske aktivitetsniveau kan dermed opfattes som én af de parametre, der spiller en vigtig rolle i forhold til børns trivsel.

Desuden viser specialet, at de vigtigste faktorer i forhold til børns deltagelse i bevægelse, er de sociale relationer mellem børnene samt børnenes fysiske kompetencer. Drilleri, mobning og social eksklusion samt fysisk utilstrækkelighed i kraft af for eksempel overvægt eller dårlig motorik udgør de vigtigste barrierer for børns fysiske udfoldelse.

Børnene har generelt en positiv indstilling til idræt og fysisk aktivitet, men aktiviteterens indhold og form har stor betydning for børnenes lyst til at deltage. De fysisk udsatte

³⁹ Det skal bemærkes, at der ikke er gennemført bivariate analyser, der mere præcist kan kortlægge den formodede bivariate sammenhæng. Signifikansberegninger viser en stor sikkerhed med signifikansniveauer mellem 0,001 og 0,02.

børn foretrækker primært legeprægede og alternative aktiviteter, som indbefatter deltagelse fra en voksen.

Børneinterviewene giver ikke grundlag for at sige noget om BUB-projektets specifikke betydning, men ifølge pædagogerne har projektet betydet, at de voksne i institutionen har fået øget fokus på fysisk aktivitet og ny inspiration til lege og aktiviteter. Der ses en tendens til, at de traditionelle præstationsorienterede idrætsgrene cementerer social position og fastholder børn i bestemte roller, hvorimod mere legeorienterede aktiviteter giver mulighed for inklusion og oplevelse af egen læring og mestring.

Specialet konkluderer, at der i de undersøgte skolefritidsordninger er et stort potentiale for at skabe øget fysisk aktivitet, social inklusion og trivsel hos børnene. Analysen viser, at de mest afgørende betingelser for, at dette kan opnås hænger tæt sammen med de måder, hvorpå SFO'erne formår at skabe en ledelsesmæssig og personalemæssig prioritering af såvel legekulturen som læringskulturen.

Konklusion

Trivselsundersøgelserne viser, at de 6-10 årige børns trivsel generelt fremstår som god, og at de fynske børn ligger højt i forhold til sammenlignelige undersøgelser. Selvom størstedelen af børnene ser ud til at trives rigtig godt, og sandsynligvis har de kompetencer, der skal til for at klare dagligdagens udfordringer, så er der alligevel grund til bekymring for en gruppe på 20-30 pct., der i større eller mindre grad udviser tegn på mistrivsel. De scorer således dårligere end gennemsnittet på områder som 'social accept', 'akademiske kompetencer' og 'kropslige kompetencer'. En noget mindre gruppe på ca. 5-7 pct. af børnene svarer udelukkende negativt på en række væsentlige trivselsspørgsmål om skolegang, hvordan de har det i deres klasse, og hvordan det er at være ude i frikvartererne. Denne gruppe af børn har betydelige trivselsproblemer, som består af en fysisk udsathed og/eller en social udsathed. I forhold til den sociale udsathed finder vi, at disse børn ofte har et negativt selvbillede, hvor de dels føler sig uden for kammeraternes sociale sammenhold, og hvor motivationen for at deltage i sociale aktiviteter er meget lav. I forhold til den fysiske udsathed, så ser vi, at denne børnegruppe scorer lavt i forhold til spørgsmål vedrørende intellektuelle og kropslige kompetencer. Det kendetegner endvidere gruppen af fysisk udsatte, at de er overvægtige eller svært overvægtige. Inden for projektperioden er det ikke muligt at påvise en positiv forandring på denne og den moderat udsatte gruppes størrelse.

A) Er der sammenhæng mellem børnenes generelle trivsel og deltagelse i fysisk aktivitet?

Resultaterne af de to spørgeskemaundersøgelser viser, at langt de fleste børn klarer sig godt målt på alle parametre. Således svarer ca. 3 ud af 5, at de klarer sig godt og er idrætsaktive i en forening. Blandt de børn, som klarer sig dårligst, socialt og skolemæssigt,

finder vi også, at idrætsdeltagelsen er lavest (15-20 pct.). Da dette tal alene baserer sig på to runder af en spørgeskemaundersøgelse, hvor de dårligste 5 pct. svarer til 13 og 10 børn, er den statistiske usikkerheden ganske betydelig. Vi kan derfor ikke endeligt konkludere, hvordan de nærmere sammenhænge er mellem udsathed og fysisk aktivitet. Undersøgelsen viser imidlertid, at udsatte børn er mindre foreningsaktive, fordi de er mindre socialt accepterede, og/eller fordi de er dårligere til at mestre de omverdenskrav, herunder også de idrætslige færdighedskrav, de møder.

B) Trivselsforskelle mellem piger og drenge?

Spørgeskemaundersøgelsens resultater i forhold til køn bekræfter andre resultater fra undersøgelsen. Drengenes selv vurderinger er generelt mere positive end pigernes, når det gælder spørgsmålet om at føle sig stærk samt være god til at klatre, løbe og kaste og gribe bolde. Pigernes svar viser imidlertid, at de hurtigere lærer nye lege end drengene, ligesom de i forhold til intellektuelle og sociale færdigheder har mere positive selv billeder end drengene. I modsætning til tidligere danske undersøgelser ser det ikke ud til, at pigerne overordnet set trives bedre end drengene. Forklaringerne på dette kan være, at skolens færdighedskrav og sociale strukturer endnu ikke er slået tilstrækkeligt igennem til at favorisere pigerne.

C) Er der sammenhæng mellem alder og positive/negative selvoplevelse?

Generelt ser det ud til, at der ikke er markante aldersbetingede trivselsforskelle indenfor den undersøgte gruppe. HBSC-skoleundersøgelserne viser, at trivslen generelt er dalende med alderen, men denne sammenhæng er altså ikke tydelig eller udbredt for denne målgruppe af 6-10 årige børn.

De mindste børn i alderen 6-8 år følger det generelle mønster og har et højt trivselsniveau målt i forhold til sociale, intellektuelle og kropslige kompetencer. Dog er der en større andel af de 6-8 årige, som svarer, at de ikke kan lide idræt i SFO'en, hvilket måske er lidt overraskende, eftersom størstedelen svarer, at de er idrætsaktive i skolen og i idrætsforeningerne. En af de mulige forklaringer kan være, at idrætsudøvelse i SFO'erne ofte foregår på tværs af alder og måske ikke i tilstrækkelig grad tager hensyn til de mindste børn. En anden forklaring kan være, at de 6-8 årige børn måler deres fysiske præstationer i forhold til de større SFO-børn, som de omgås.

Referencer

- Cooper A, Andersen L, Wedderkopp N, Page A, Froberg K.* Physical activity levels of children who walk, cycle or rare driven to school. *American Journal of Preventive Medicine* 2005; 29:179–84.
- Grunnet S.* Trivsel og fysisk aktivitet – En kvalitativ undersøgelse af sammenhængen mellem trivsel og fysisk aktivitet for de 6-10 årige udsatte børn. Speciale, Institut for Idræt & Biomekanik, Syddansk Universitet, 2006.
- Herskind M, Grønfeldt V.* Idræt, bevægelse og fysisk aktivitet for de yngste skolebørn, upubliceret notat til Undervisningsministeriet, 2006.
- Jensen B.* Børns sundhed, idrætsdeltagelse og sociale forskelle, oplæg ved idrætspolitisk konference. Kulturministeriet, 2003.
- Jørgensen P, Holstein B, Due P.* Sundhed på Vippen - En undersøgelse af de store skolebørns sundhed, trivsel og velfærd. København: Hans Reitzels Forlag, 2004.
- Kirkendahl D.* Effects of physical activity on intellectual development and academic performance. I: Stull GA, Eckert HM, red. Effects of physical activity on children : a special tribute til Mabel Lee. 57th annual meeting of the American Academy of Physical Education, Atlanta, Ga. April 15-16, 1985. Champaign: Human Kinetics, 1986.
- Pedersen B, Saltin B.* Børn og Unge – Fysisk aktivitet, fitness og sundhed. Sundhedsstyrelsen: Center for Forebyggelse, 2005. (www.sst.dk).
- Plough N.* Social arv og social ulighed. Hans Reitzels Forlag, 2007.
- Rowland T.* Exercise and children's health. Champaign: Human Kinetics, 1990.